

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI**

VAHİY SÜRECİNDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet ÖZDEMİR

Ankara-2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI**

VAHİY SÜRECİNDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet ÖZDEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI

VAHİY SÜRECİNDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet ÖZDEMİR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı :

İmzası:

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi: .../.../.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../200...)

Ahmet ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	I
Önsöz.....	III

GİRİŞ

A- Konunun Önemi.....	IV
B- Araştırmanın Amacı.....	IV
C- Araştırmanın Metodu.....	V

I. BÖLÜM

KUTSAL KİTAPLARDA YUNUS PEYGAMBER KISSASI

-Genel Düşünceler.....	1
Kitab-ı Mukaddes'te Yunus Peygamber Kıssası.....	2
Kur'an-ı Kerim'de Yunus Peygamber Kıssası.....	13
Sinoptik Bakış.....	16

II. BÖLÜM

TEFSİRLERDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

-Genel Düşünceler.....	20
Klasik ve Günümüz Tefsir Kaynaklarında Yunus Peygamber Kıssası.....	21
Kur'an Çevirilerinde Yunus Peygamber Kıssası.....	43

III. BÖLÜM

YUNUS PEYGAMBER KISSASI İLE BAZI AYETLERİN PSİKOLOJİK YORUMLARI

-Genel Düşünceler.....	51
1- Sevgi Nedir?.....	53
2- Sevgi Nesneleri.....	60
a) Kardeş Sevgisi.....	61
b) Anne Sevgisi.....	62
c) Cinsel Sevgi.....	63
d) Kendini Sevme.....	63
e) Tanrı Sevgisi.....	64
3- Sevginin Uygulanması.....	65
Kur'an'da Sevgi.....	69
1- İnsan Sevgisi.....	71
a) Negatif(Olgunlaşmamış)Sevgi.....	71

b) Pozitif (Olgunlaşmış) Sevgi.....	73
ba) Eş Sevgisi.....	75
bb) Anne-Baba, Çocuk Sevgisi.....	76
bc) Peygamber Sevgisi.....	77
2- Allah Sevgisi.....	80
Yunus Peygamber ve Kavmi; Emeğe Dayalı Sevgi.....	83
Sonuç	94
Kaynakça.....	96

ÖNSÖZ

Günümüz ve bundan sonraki dünya yaşamında insanların ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap veren Yüce Kur'an, bireysel ve toplumsal olarak hayata yön verecek ilke ve prensiplere sahiptir. Ancak insanlığa düşen görev, bu ilke ve prensipleri en iyi şekilde anlamak ve hayatında rehber edinmesi gerekirken, tarihte olduğu gibi bu gün de bu noktadan önemli sapmalar söz konusudur.

Kur'an'ın muhtevası içerisinde önemli bir yer teşkil eden kıssalar da, bu sapmaları düzeltecek ve insanları Allah'a kulluk noktasına çekecek ilkeleri insanlara sunmak noktasında peygamberler ve kavimlerinin mücadeleleri ile bizlere önemli mesajlar verilmektedir. Yunus Kıssası da bu noktada bizlere örneklik teşkil edebilecek güzel bir örnektir.

Bilindiği gibi Yunus peygamber, Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiş ve onları tevhid ilkesi etrafında bir yaşam çizgisine çekmeye çalışmıştır. Ancak Ninova halkının inkarcı tavrıyla karşılaşınca tebliğ görevini ve onları bırakarak kaçmıştır. Ancak onları ikinci kez uyarması ve Allah'ın va'dettiği ilahi azabın belirtileri de ortaya çıkınca süreç, Yunus kavminin tevbe edip inanması ve Yüce Allah'ın da onların tevbesini kabul edip onlardan ilahi azabı kaldırması ve onların bir süre daha hayatından faydalanmaları ile son bulmuştur.

Hem Kitab-ı Mukaddes'te hem de Kur'an-Kerim'de anlatılan bu kıssada peygamber ile kavmi arasındaki ilişki boyutunun Kur'an'a yansımaları ve peygamberin kavmine karşı olan tutumu ve onun tebliğine olan etkisi açımızdan üzerinde önemle durulması gereken bir konu olmuştur. Ayrıca hem süreç olarak hem de içerik olarak kıssanın tefsir kaynaklarında yeterince anlaşılması; doğru bir yorum ve değerlendirmenin olmaması, saygı değer hocam, Prof. Dr. Salih Akdemir'in de teşvikiyle bu konuyu araştırmaya gayret gösterdik.

Araştırmamızın hazırlanmasında ve başarıya ulaşmasında yardım ve hoşgörüsüyle bizlere güç ve moral veren Prof. Dr. Salih Akdemir'e sonsuz teşekkürlerimizi sunmayı bir borç biliriz.

GİRİŞ

A) Konunun Önemi

Tarihin her döneminde insanlar ilahi buyruklar vasıtasıyla uyarılarak her iki dünya yaşamındaki şeref ve üstünlüğünü koruması için gerekli olan tedbirlerin alınması ve mutluluğun sağlanması konusunda gerekli mesajlar sunulmuştur. Bu süreç içerisinde peygamberler vasıtasıyla gönderilen bu ilahi mesajların oluşturmuş olduğu kutsal kitaplar, insanlığa her zaman birer rehber olmuşlardır. Ancak bu ilahi rehberler zincirinin birkaç kalkası dışında bütün halkaları dağılarak tarih sahnesinden ve insanlığın hafızasından silinerek yok olmuşlardır. Bu halkalardan en önemlisi ve en sonuncusunu, insanlığın hem aklına hem de kalbine birlikte hitap ederek onun bu dünyadaki şeref ve üstünlüğünü korumasının yegane kaynağı durumundaki rehber olan Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim¹, aynı zamanda kendinden önceki kutsal kitapların doğrulayıcısı ve tamamlayıcısı olan, insanlığın ruhen olgunlaşarak ulvi alemlere doğru gelişmesine kaynaklık eden onun en önemli, eşsiz bir hazinesi durumunda olan bir kitaptır.

İnsanlık için çok büyük bir öneme sahip olan bu yüce kitabın metninin, aynı şekilde idraklere sunulurken hedeflemiş olduğu gerçeğin ortaya çıkması için muhataplarının çok büyük bir emek sarf etmesi gereken önemli bir meseledir. Kur'an'ın gerçekleri insanlara sunulurken elbetteki gerçeği arz etmenin çeşitli yol ve yöntemleri kullanılmıştır. Günümüz insanlarına hitap edilirken aynı zamanda tarihi süreç içerisinde yaşamış olan toplumların hayatından izler taşıyan anlatımlar da söz konusudur. Kıssa² olarak nitelendirilen bu anlatımlar, özellikle kutsal kitapların amacını göz önüne aldığımızda Kur'an'ın geneli içerisinde önemli bir yerde durmaktadırlar. Dolayısıyla kıssaların amacının ortaya çıkması ve anlaşılması için kıssalar üzerinde yapılan çalışmaların büyük bir önem arzettiğini düşünüyoruz. Yüce Kur'an'ın amacı doğrultusunda Kur'an kıssaları üzerinde bu anlamda daha çok çalışmaların ortaya konulmasını ümit ediyoruz.

Kutsal Kitaplarda Yunus Peygamber konusunu, bu bağlamda en iyi şekilde anlamaya çalışarak Kur'an'ın sunmuş olduğu ilahi mesajın ortaya çıkmasında bir pay sahibi olmayı ümit ederek, araştırma konusu olarak ele almayı düşündük.

B) Araştırmanın Amacı

“Kutsal Kitaplarda Yunus Peygamber kıssası”nı seçmemizin sebebi, Kur'an'ın indiriliş sebebi doğrultusundaki anlatımlardan olan Yunus Kıssası'nı kendi bütünlüğü içerisinde doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır. Bunun

¹ - “Biz sana da kendinden önce gelmiş olan kitap(ları) doğrulamak ve böylece o(nları) koruma altına almak üzere, gerçeği bildiren kitabı indirdik...” Maide, 5/48.

² - *Geniş bilgi için:* Şengül, İdris, **Kur'an Kıssaları Üzerine**, İzmir, Işık Yay., 1994

yanında tefsir kaynaklarında bazı yanlış yorum ve değerlendirmelere dikkat çekmekle birlikte bu yanlışların sebeplerine değinmeye çalışmaktır. Kitab-ı Mukaddes'te de önemli bir yer kaplayan kıssanın, gerek meydana geliş süreci gerekse bazı önemli boyutlarının, Yüce Kur'an'ın yorumlarını oluşturan tefsir kaynaklarında gerektiği gibi anlaşılmasının, çeşitli yanlış yorum ve değerlendirmelere sebep olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca kıssayla ilgili olarak tefsir kaynaklarındaki sorun teşkil eden sözkonusu yanlış yorum ve değerlendirmeler dikkatlerden kaçmayacak derecede öneme sahip noktalar. Amacımız bu noktaları açığa çıkarmak olurken aynı zamanda Kitab-ı Mukaddes'in bu konuda bize sunmuş olduğu verilerin konunun anlaşılmasındaki rolünü de ortaya koymak olacaktır. Temel olarak Kuran-ı Kerim'in anlaşılmasında ve daha geniş bir bakış açısı ile daha doğru bir tefsir anlayışının oluşmasında Yunus Peygamber Kıssası bağlamında, vahiy sürecinin sunmuş olduğu verilerin rolünün belirlenmesine katkıda bulunmak tezimizin önemini ortaya koymaktadır.

Tefsir kaynaklarına baktığımız zaman var olan bir sorunun hemen hepsinde tekrarlanarak aktarılan bir sorun olduğunu görüyoruz. Yeni ve özgün bir açıyla meseleleri ele alan bir yorum şeklinden uzak tefsir kaynaklarındaki söz konusu bu noktalar da konuyu seçmemizdeki asıl sebebin bir boyutunu teşkil etmektedir. Konuyu seçmemizdeki asıl sebebin bir başka boyutu da kıssa ile ilgili olarak bazı ayetlerin psikolojik yorumları teşkil etmektedir.

Bu araştırmamız günümüz tefsir çalışmalarında geniş bir bakış açısı ile farklı bir tefsir anlayışı geliştirme noktasında çağımız insanına bir ışık olacağı kanaatindeyiz. Kıssaların anlaşılması ve günümüz insanına hitap eden boyutlarının ortaya konması ayrıca bir önem taşımaktadır.

C) Araştırmanın Metodu

Araştırmamızın metodunda öncelikli olarak Kur'an-ı Kerim asıl kaynağımızı oluşturmaktadır. Kıssanın Kur'an bütünlüğü içerisindeki yerini ve dağılımını ortaya koymak, kıssanın bir bütün olarak anlaşılmasını sağlamak ve kıssaların ana gayeleri açısından Yunus Peygamber kıssasının amacının ne boyutta olduğunu göstermek için araştırmamızın amacı açısından ilk temel kaynağımız Kur'an-ı Kerim'dir. Bunun yanında yapmak istediğimiz şey vahiy sürecinin sunmuş olduğu verileri değerlendirmek ve bunun Kur'an'ın anlaşılmasındaki rolünü ortaya koymak olduğu için ikinci önemli kaynağımız Kitab-ı Mukaddes olmuştur. Gayretimiz, her iki Kutsal Kitabın birbirine benzeyen ve örtüşen verilerini değerlendirmektir. Araştırmamızda nas ve yorum ayırımına dayanan bir yöntem takip ettik. Böylece araştırmamızın başarıya ulaşması için öncelikle Kur'an ve Kur'an'dan önceki tebliğlerde yer alan kıssayı, önce yorumsuz olarak vermeyi, sonraki kısımda ise gerekli yorum, açıklama ve değerlendirmelere gitmeyi uygun gördük. Bir diğer amacımız Yunus peygamber kıssasının tarihsel süreç içerisinde tefsir kaynaklarına ne şekilde yansıdığı ve hakkında nasıl bir yorum ve değerlendirme yapıldığını göstermek olduğundan önemli bazı klasik ve günümüz tefsir çalışmaları da

araştırmamızın kaynaklarını oluşturmaktadır. Tefsirlerdeki yorum ve değerlendirmeleri genel olarak Kur'an'ın amacı ve meseleleri arz etmedeki metodu ve prensipleri; özel olarak ise kıssanın amacı ve verdiği mesajlar açısından ele almayı ve bu açıdan yorumlayıp değerlendirmelerde bulunmayı uygun gördük.

Ayrıca kıssanın çok önemli bir sonucunu da ortaya çıkan psikolojik yorumlar oluşturmaktadır. Kıssa ile ilgili olarak araştırmamızın son kısmında önemli bir boyutu oluşturan bazı ayetlerin söz konusu psikolojik yorumlarını ortaya koymak için Kur'an-ı Kerim ve onun dışındaki ilgili edebi çalışmalar araştırmamızda kullanılan kaynaklardır. Araştırmamız, Kur'an-ı Kerim ve onunla birlikte kullandığımız kaynaklar ve onların sonucunda ortaya çıkan yorum ve değerlendirmeler giriş ve üç bölüm şeklinde ele alınmıştır.

Giriş bölümünde araştırmamız hakkında önbilgi mahiyetinde özetle bazı konulara yer verilmiştir.

I. Bölüm'de konunun ana mahiyetinin anlaşılması, yapılacak yorum ve değerlendirmeleri kolaylaştırmak ve bazı karşılaştırmalara imkan tanımak için Yunus Peygamber Kıssası, öncelikle Kitab-ı Mukaddes'te ardından Kur'an-ı Kerim'de nassal bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu şekilde bir metodun takip edilmesi ilk etapta konunun daha iyi bir şekilde gözler önüne serilmesi ve daha sonra yapılacak yorum ve değerlendirmeleri kolaylaştırmak içindir. Daha sonra kıssanın sinoptik şekli verilerek her iki kaynaktaki kıssanın birbirleriyle örtüşen verilerinin doğruluğunu göstermek ve ayrıca Kitab-ı Mukaddes'in verilerinin gözardı edilerek Kur'an'ın bazı noktalarının anlaşılamayacağı üzerinde durulmuştur.

II. Bölüm'de ise yorumsal bir yaklaşımla kıssanın, her iki kutsal kitabın verileri ve Yüce Kur'an'ın amacı doğrultusunda tefsirlerdeki yorum ve değerlendirmelerin ne şekilde geçtiği ve bunların geçerliliği üzerinde durulmuştur.

III. Bölüm'de de Yüce Kur'an'ın sözkonusu ayetlerinin psikolojik yorumu olarak sevgi konusu edebi yönleriyle ele alınmıştır. Yunus(a.s) ile kavmi arasındaki sevgi bağı irdelenerek bir davanın başarıya ulaşmasında sevgi(emek)nin önemi belirtilmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

KUTSAL KİTAPLARDA YUNUS PEYGAMBER KISSASI

-Genel Düşünceler:

Bütün mevcudatın varlık sebebi ve aynı zamanda varlık kaynağı olan Yüce Yaratıcı Allah Teala ve kendisine yeryüzünde temsilcilik görevi verilen insanoğlu arasında çeşitli ilişki boyutları söz konusudur. Allah ile evren, evren ile insan, Allah ile insan ve son olarak insan ile insan arasında bir ilişki boyutudur bu. İnsanın yeryüzünde Allah'ın temsilcisi olması elbetteki rastgele bir seçim sonucu olmamıştır. Yüce Yaratıcı insanoğluna vermiş olduğu akıl yetisi sayesinde ona bir düşünme boyutu katmıştır. Ve böylece aklını kullanarak geliştireceği düşünce etkinlikleriyle yukarıda söz konusu edilen ilişki boyutlarını kavrayabildiği sürece Allah'ın halifesi olabilecektir. Bir taraftan durum böyle iken diğer taraftan insanoğlunun varolmasıyla birlikte, onun doğru yolu bulabilmesi, iyiyi kötüden; güzeli çirkinden ayırabilmesi için Allah Teala, peygamberler ve bu peygamberlerle birlikte kılavuz kitaplar göndermiştir. İnsanlık tarih boyunca gönderilen bu kitaplar sayesinde doğru yolu bulmuş ve dünya ve ahiret hayatında mutluluğu elde etme fırsatı yakalamıştır. En son bize gelen kutsal kitap Kur'an-ı Kerim de sonsuza dek bu fırsatı insanlara sunacaktır. Hidayete giden yol adeta akıllarını kullananlar için kutsal kitaplarda bir şifre niteliğinde bulunmaktadır. Bize düşen ise bu noktaları doğru anlamak ve anlatmaktır. Kur'an insanların akıllarına hitap ederken çeşitli yol ve yöntemler kullanılmaktadır. Bunların en önemlileri de şüphesiz geçmiş toplumların, tabiata karşı tavır alışlarını, toplum insanlarının birbirlerine karşı olan ilişkilerini ve Allah'ın onlara göndermiş olduğu ilahi mesajlara karşı duyarlılıklarını anlatan kıssalardır.

Hem Kitab-ı Mukaddes'te hem de Kur'an-ı Kerim'de geçen önemli kıssalardan bir tanesi de Yunus Peygamber kıssasıdır. Her iki kutsal kitapta da birbiriyle örtüşen kısma Kitab-ı Mukaddes'te detaylı bir şekilde ele alınırken Kur'an'da ise Kitab-ı Mukaddes'in özeti şeklinde verilmiştir. Fakat daha çok

Kur'an'ın yorumu niteliğinde olan tefsir kaynaklarında ise geniş bir şekilde ele alınan kıssanın, araştırmamızın devamında da göstermeye çalışacağımız gibi, bazı noktalarının müfessirler tarafından yanlış anlaşıldığını görüyoruz. Yapmış olduğumuz araştırma neticesinde Kitab-ı Mukaddes'in, Kur'an'ın insanlığa vermeye çalıştığı mesajın anlaşılmasında da önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Kitab-ı Mukaddes göz ardı edilerek Kur'an'ı Hakim'in doğru bir şekilde anlaşılmadığı, müfessirlerin ele almış olduğu Yunus Peygamber kıssasında açık bir şekilde görülmektedir.

Üç bölümden oluşan araştırmamızın birinci bölümünün birinci kısmında, mukayeselere imkan tanımak için, Yunus Peygamber kıssasını Kitab-ı Mukaddes'te geçen şekliyle olduğu gibi vereceğiz. Çünkü tarihsel süreç açısından kıssa ile ilgili bilgilerin ilk kaynağı Kitab-ı Mukaddes'tir. İkinci önemli nokta, yine kıssa ile ilgili en geniş ve detaylı bilgileri burada görüyoruz. Buarada geçen bilgiler, bu noktada Kur'an'ın anlaşılmasında da büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü kıssa, bir bütün halinde değil de ayrı ayrı surelerde dağınık bir şekilde geçtiği için anlaşılması zor olmaktadır. İkinci kısımda ise Kitab-ı Mukaddes'in bir özeti şeklinde geçen kıssayı Kur'an ayetlerinde geçtiği şekliyle yorumsuz bir şekilde vereceğiz. Son kısımda ise her iki kutsal kaynaktan verilen kıssanın sinoptik şeklini vereceğiz. Birinci ve ikinci kısımlarda yorumsuz olarak vereceğimiz kıssanın metnini her iki kaynaktan da aslıyla bitlikte verdik.

I. KISIM

KİTAB-I MUKADDES'TE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

BAP 1

א וַיְהִי, דְבַר-יְהוָה, אֶל-יוֹנָה בֶן-

1 Ve Amittayın oğlu Yunus 'a Rabbin şu sözü geldi:

אֲמָתִי, יֵאמֹר.

ב קוּם לֶךְ אֶל-נִיְנוּהַ, הָעִיר

2 "Kalk, Ninova`ya, o büyük kente git ve halkı uyar" diye seslendi, "Çünkü kötülükleri önüne

הַגְּדוּלָה--וַיִּקְרָא עָלֶיהָ: כִּי-עָלְתָה
רַעְתָּם, לְפָנַי.

kadar yükseldi.”

ג וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה,
מִלְּפָנַי יְהוָה; וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא
אֲנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ, וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ
וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַרְשִׁישָׁה,
מִלְּפָנַי יְהוָה.

3 Ne var ki, Yunus Rab'bin huzurundan Tarşış'e kaçmaya kalkıştı. Yafa`ya inip Tarşış'e giden bir gemi buldu. Ücretini ödeyip gemiye bindi, RAB'den uzaklaşmak için Tarşış'e doğru yola çıktı.

ד וַיְהִי הַטִּיל רוּחַ-גְּדוּלָה אֶל-
הַיָּם, וַיְהִי סַעַר-גְּדוּל, בַּיָּם;
וַהֲאֲנִיָּה, חֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר.

4 Yolda Rab şiddetli bir rüzgar gönderdi denize. Öyle bir fırtına koptu ki, gemi neredeyse parçalanacaktı.

ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְחִים, וַיִּזְעְקוּ אִישׁ
אֶל-אֱלֹהֵי הָיוֹ, וַיִּטְלוּ אֶת-הַכִּלִּים
אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם, לְהִקָּל
מֵעֲלֵיהֶם; וַיּוֹנָה, יָרַד אֶל-יַרְכְּתֵי
הַסְּפִינָה, וַיִּשְׁכַּב, וַיִּרְדָּם.

5 Gemiciler korkuya kapıldı, her biri kendi ilahına yalvarmaya başladı. Gemiye hafifletmek için yükleri denize attılar. Yunus ise teknenin ambarına inmiş, yatıp derin bir uykuya dalmıştı.

ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחַבְלִים,
וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-לָּךְ גְּרָדָם; קוּם,
קְרָא אֶל-אֱלֹהֶיךָ--אוּלַי יִתְעַשֶׂת

6 Gemi kaptanı Yunus'un yanına gidip, “Hey! Nasıl uyursun sen?” dedi, “Kalk, tanrına yalvar, belki halimizi görür de yok olmayız.”

הָאֵלֹהִים לָנוּ, וְלֹא נֹאבֵד.

ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ-אֶל-רֵעֵהוּ, לְכוּ

וְנִפְּלֵה גּוֹרְלוֹת, וְנִדְעָה, בְּשָׁלְמִי

הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ; וַיִּפְּלוּ,

גּוֹרְלוֹת, וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל, עַל-יוֹנָה.

ח וַיֹּאמְרוּ אִלָּיו--הַגִּידָה-נָא

לָנוּ, בְּאֲשֶׁר לָמִי-הַרְעָה הַזֹּאת

לָנוּ: מַה-מְּלֹאכְתְּךָ, וַיִּמְאַן

תָּבוֹא--מָה אֲרַצְךָ, וְאִי-מְזֵה עִם

אֲתָה.

ט וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם, עֲבָרִי אֲנִי כִי;

וְאֵת-יְהוָה אֵלֵי הֵי הַשָּׁמַיִם, אֲנִי

יָרָא, אֲשֶׁר-עָשָׂה אֶת-הַיָּם, וְאֵת-

הַיַּבֶּשֶׁה.

י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יְרָאָה גְדוֹלָה,

וַיֹּאמְרוּ אִלָּיו מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ:

כִּי-יָדַעוּ הָאֲנָשִׁים, כִּי-מִלְּפָנֶי

יְהוָה הוּא בָרַח--כִּי הִגִּיד, לָהֶם.

7 Sonra denizciler birbirlerine, “Gelin, kura çekelim” dediler, “Bakalım, bu bela kimin yüzünden başımıza geldi.” Kura çektiler, kura Yunus`a düştü.

8 Bunun üzerine Yunus`a, “Söyle bize!” dediler, “Bu bela kimin yüzünden başımıza geldi? Ne iş yapıyorsun sen, nereden geliyorsun, nerelisin, hangi halka mensupsun?”

9 Yunus, “İbrani`yim” diye karşılık verdi, “Denizi ve karayı yaratan Göklerin Tanrısı Rab`be taparım.”

10 Denizciler bu yanıt karşısında dehşete düştüler. “Neden yaptın bunu?” diye sordular. Yunus`un Rab`den uzaklaşmak için kaçtığını biliyorlardı. Daha önce onlara anlatmıştı.

יא וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה-נַּעֲשֶׂה
לָךְ, וַיִּשָּׂתֶק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ: כִּי
הַיָּם, הוֹלֵךְ וְסֹעֵר.

11 Deniz gittikçe kuduruyordu. Yunus'a, "Denizin dinmesi için sana ne yapalım?" diye sordular.

יב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, שְׂאוּנִי
וְהִטִּילְנִי אֶל-הַיָּם, וַיִּשָּׂתֶק הַיָּם,
מֵעֲלֵיכֶם: כִּי, יוֹדַע אֲנִי, כִּי
בְשָׁלִי, הִסְעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה
עֲלֵיכֶם.

12 Yunus, "Beni kaldırıp denize atın" diye yanıtladı, "O zaman sular durulur. Çünkü biliyorum, bu şiddetli fırtınaya benim yüzümden yakalandınız."

יג וַיִּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים, לְהַשִּׁיב
אֶל-הַיַּבְשָׁה--וְלֹא יָכְלוּ: כִּי
הַיָּם, הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם.

13 Denizciler karaya dönmek için küreklere asıldılar, ama başaramadılar. Çünkü deniz gittikçe kuduruyordu.

יד וַיִּקְרְאוּ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ,
אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבָדָה בְּנַפְשֵׁנוּ
הָאִישׁ הַזֶּה, וְאֵל-תִּתֵּן עָלֵינוּ, דָּם
נִקְיָא: כִּי-אַתָּה יְהוָה, כַּאֲשֶׁר
חָפְצָתָ עֲשִׂיתָ.

14 Rab'be seslenerek, "Ya Rab, yalvarıyoruz" dediler, "Bu adamın canı yüzünden yok olmayalım. Suçsuz bir adamın ölümünden bizi sorumlu tutma. Çünkü sen kendi istediğini yaptın, ya Rab."

טו וַיִּשְׂאוּ, אֶת-יוֹנָה, וַיִּטְלֵהוּ,
אֶל-הַיָּם; וַיַּעַמְד הַיָּם, מִזְעָפוֹ.

15 Sonra Yunus'u kaldırıp denize attılar, kuduran deniz sakinleşti.

טז וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יְרֵאָה
גְדוֹלָהּ, אֶת-יְהוָה; וַיִּזְבְּחוּ-זִבְחַת,
לַיהוָה, וַיִּדְרוּ, נְדָרִים.

16 Bu olaydan ötürü denizciler Rab'den öyle korktular ki, O'na kurbanlar sundular, adaklar adadılar.

BAP 2

א וַיִּמַן יְהוָה דָּג גְדוֹל, לְבָלְעַ
אֶת-יוֹנָה; וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעֵי הַדָּג,
שָׁלֹשׁ יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת.

1 Bu arada Rab, Yunus'u yutacak büyük bir balık sağladı. Yunus üç gün üç gece bu balığın karnında kaldı.

ב וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה, אֶל-יְהוָה
אֵלֵהָיוּ, מִמַּעֵי הַדָּגָה.

2 Yunus balığın karnından Tanrısı Rab'be şöyle dua etti:

ג וַיֹּאמֶר, קָרָאתִי מִצָּרָה לִי
אֶל-יְהוָה--וַיַּעֲנֵנִי; מִבְּטֶן שָׂאוֹל
שׁוֹעֵתִי, שָׁמַעְתָּ קוֹלִי.

3 Ya Rab, sıkıntı içinde sana yakardım, Yanıtladın beni. Yardım istedim ölümler diyarının bağrından, Kulak verdin sesime.

ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצֹּלָה בְּלִבְבִי
יָמִים, וַנְהָר יִסֹּבְבֵנִי; כָּל-
מִשְׁבָּרֶיךָ וַגְּלִיךָ, עָלַי עָבְרוּ.

4 Beni engine, denizin ta dibine fırlattın. Sular sardı çevremi. Azgın dalgalar geçti üzerimden.

ה וַאֲנִי אָמַרְתִּי, נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד
5 'Huzurundan kovuldum' dedim, 'Yine de göreceğim kutsal tapınağımı.'

עֵינַיִךְ; אַךְ אוֹסִיף לְהִבִּיט, אֵל-
הַיֵּכַל קִדְשְׁךָ.

ו אֶפְפוֹנֵי מַיִם עַד-נֶפֶשׁ, תְּהוֹם
יִסְבְּבוּנִי; סוּף, חָבוּשׁ לְרַאשֵׁי.

6 Sular boğacak kadar kuşattı beni, Çevremi enginler sardı, Yosunlar dolaştı başıma.

ז לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדֹּתִי, הָאָרֶץ
בְּרַחֲמֶיךָ בְּעַדִּי לְעוֹלָם; וַתַּעַל
מִשַּׁחַת חַיִּי, יְהוָה אֱלֹהֵי.

7 Dağların köklerine kadar battım, Dünya sonsuza dek sürgülendi arkamdan; Ama, ya Rab, Tanrım, Canımı sen kurtardın çukurdan.

ח בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נֶפְשִׁי, אֶת-
יְהוָה זָכַרְתִּי; וַתָּבוֹא אֵלַיךְ
תִּפְלְתִי, אֵל-הַיֵּכַל קִדְשְׁךָ.

8 Soluğum tükenince seni andım, ya Rab, Duam sana, kutsal tapınağına erişti.

ט מְשֻׁמְרִים, הִבְלִי-שָׂוָא--
חֲסָדָם, יַעֲזֹבוּ.

9 Değersiz putlara tapanlar, Vefasızlık etmiş olurlar.

י וַאֲנִי, בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה-
לְךָ, אֲשֶׁר נִדְרַתִּי, אֲשַׁלְּמָה:
יְשׁוּעָתָה, לִיהוָה. {ס}

10 Ama şükranla kurban sunacağım sana, Adağımı yerine getireceğim. Kurtuluş senden gelir, ya Rab!"

יא וַיֹּאמֶר יְהוָה, לְדָג; וַיִּקָּא
אֶת-יוֹנָה, אֵל-הַיַּבְּשָׁה. {פ}

11 Rab, balığa buyruk verdi ve balık Yunus'u karaya kustu.

BAP 3

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה,
שְׁנִית לְאַמֹּר.

1 Rab, Yunus`a ikinci kez şöyle seslendi:

ב קוּם לֶךְ אֶל-נִינְוָה, הָעִיר
הַגְּדוֹלָה; וּקְרָא אֵלַיָּהָ אֶת-
הַקְּרִיאָה, אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר
אֵלֶיךָ.

2 Kalk, Ninova`ya, o büyük kente git ve sana söyleyeceklerimi halka bildir.

ג וַיִּקָּם יוֹנָה, וַיֵּלֶךְ אֶל-נִינְוָה--
כְּדִבַּר יְהוָה; וַנִּינְוָה, הָיְתָה עִיר-
גְּדוֹלָה לְאֵלֵּהֶם--מֵהַלֶּךְ,
שָׁלֹשׁ יָמִים.

3 Yunus Rab`bin sözü uyarınca kalkıp Ninova`ya gitti. Ninova öyle büyük bir kentti ki, ancak üç günde dolaşılabilirdi

ד וַיִּחַל יוֹנָה לָבוֹא בְּעִיר,
מֵהַלֶּךְ יוֹם אֶחָד; וַיִּקְרָא,
וַיֹּאמֶר, עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם,
וַנִּינְוָה נִהְפָּכֶת.

4 Yunus kente girip dolaşmaya başladı. Bir gün geçince, "Kırk gün sonra Ninova yıkılacak!" diye ilan etti.

ה וַיֶּאֱמִינוּ אַנְשֵׁי נִינְוָה,
בְּאֵלֵּי הַיָּם; וַיִּקְרְאוּ-צוּם וַיִּלְבָּשׁוּ

5 Ninova halkı Tanrı`ya inandı. Oruç* ilan ederek büyüğünden küçüğüne hepsi çula sarındı.

שָׁקִים, מְגִדוֹלָם וְעַד-קֹטְנָם.

ו וַיִּגַע הַדָּבָר, אֶל-מֶלֶךְ נִינְוָה,
וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ, וַיַּעֲבֵר אֶדְרֹתָיו
מֵעָלָיו; וַיִּכַּס שֵׁק, וַיֵּשֶׁב עַל-
הָאֶפֶר.

6 Ninova Kralı olanları duyunca, tahtından kalkıp kaftanını çıkardı; çula sarınarak küle oturdu.

ז וַיִּזְעַק, וַיֵּאמֶר בְּנִינְוָה,

מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדֹלָיו, לֵאמֹר:
הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֹּקֵר וְהַצֹּאֵן,
אֵל-יִטְעָמוּ מֵאוֹמָה--אֵל-יִרְעוּ,
וּמִים אֵל-יִשְׁתּוּ.

7 Ardından Ninova'da şu buyruğu yayımladı: "Kral ve soyluların buyruğudur: Hiçbir insan ya da hayvan -ister sığır, ister davar olsun- ağzına bir şey koymayacak, otlamayacak, içmeyecek.

ח וַיִּתְכַּסּוּ שָׁקִים, הָאָדָם

וְהַבְּהֵמָה, וַיִּקְרְאוּ אֶל-אֱלֹהֵי הַיָּם,
בְּחִזְקָה; וַיֵּשְׁבוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ
הַרְעָה, וּמִן-הַחֲמָס, אֲשֶׁר
בְּכַפֵּיהֶם.

8 Bütün insanlar ve hayvanlar çula sarınsın. Herkes var gücüyle Tanrı'ya yakararak kötü yoldan, zorbalıktan vazgeçsin.

ט מִי-יִוָּדַע יָשׁוּב, וְנַחֵם

הָאֵלֵּי הַיָּם; וְשָׁב מִחֲרוֹן אָפוֹ,
וְלֹא נֵאֱבָד.

9 Belki o zaman Tanrı fikrini değiştirip bize acır, kızgın öfkесinden döner de yok olmayız."

י וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת-מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי-
 שָׁבוּ מִדְרָכָם הַרְעָה; וַיִּנָּחֵם הָאֱלֹהִים הַיָּם,
 עַל-הַרְעָה אֲשֶׁר-דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת-לָהֶם--
 וְלֹא עָשָׂה.

10 Tanrı Ninovalılar'ın yaptıklarını, kötü yoldan döndüklerini görünce, onlara acıdı, yapacağını söylediği kötülükten vazgeçti.

BAP 4

א וַיִּרַע אֵל-יוֹנָה, רָעָה גְדוֹלָה;
 וַיִּחַר, לוֹ.

1 Yunus buna çok gücenip öfkelenildi.

ב וַיִּתְפַּלֵּל אֵל-יְהוָה וַיֹּאמֶר,
 אָנֹכִי יְהוָה הֵלֹא-זֶה דִּבַּרְתִּי עַד-
 הַיּוֹתִי עַל-אֲדָמָתִי--עַל-כֵּן
 קִדַּמְתִּי, לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה: כִּי
 יִדְעֵתִי, כִּי אַתָּה אֵל-חַנּוּן
 וְרַחוּם, אַרְךְּ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד,
 וַנִּחָם עַל-הַרְעָה.

2 Rab'be şöyle dua etti: “Ah, ya Rab, ben daha ülkemdeyken böyle olacağını söylemedim mi? Bu yüzden Tarşiş'e kaçmaya kalkıştım. Biliyordum, sen lütfeden, acıyan, tez öfkelenmeyen, sevgisi engin, cezalandırmaktan vazgeçen bir Tanrı'sın.

ג וַעֲתָה יְהוָה, קַח-נָא אֶת-
 נַפְשִׁי מִמָּוְנִי: כִּי טוֹב מוֹתִי,
 מִחַיִּי. {ס}

3 Ya Rab, lütfen şimdi canımı al. Çünkü benim için ölmek yaşamaktan iyidir.”

ד וַיֹּאמֶר יְהוָה, הֲהֵיטֵב חָרָה
לְךָ.

4 Rab, “Ne hakla öfkeleniyorsun?” diye karşılık verdi.

ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר, וַיֵּשֶׁב
מִקְדָּם לָעִיר; וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם
סֹכָה, וַיֵּשֶׁב תַּחֲתֶיהָ בַצֵּל, עַד
אֲשֶׁר יֵרְאֶה, מַה-יְהִיָּה בְּעִיר.

5 Yunus kentten çıktı, kentin doğusundaki bir yerde durdu. Kendisine bir çardak yaptı, gölgesinde oturup kentin başına neler geleceğini görmek için beklemeye başladı.

ו וַיִּמַּן יְהוָה-אֵלֵּי הַיָּם קִיקְיוֹן
וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה, לְהָיוֹת צֵל
עַל-רֹאשׁוֹ, לְהַצִּיל לוֹ, מִרְעַתוֹ;
וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקְיוֹן,
שְׂמֵחָה גְדוֹלָה.

6 Rab, Tanrı Yunus'un üzerine gölge salacak, sıkıntısını giderecek bir keneotu sağladı. Yunus buna çok sevindi.

ז וַיִּמַּן הָאֵלֵּי הַיָּם תּוֹלַעַת,
בְּעֵלוֹת הַשָּׁחַר לְמַחֲרָת; וַתֵּךְ
אֶת-הַקִּיקְיוֹן, וַיִּיבֹשׁ.

7 Ama ertesi gün şafak sökerken, Tanrı'nın sağladığı bir bitki kurdu keneotunu kemirip kuruttu.

ח וַיְהִי כַזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּמַּן
אֵלֵּי הַיָּם רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית,
וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה,
וַיִּתְעַלֶּף; וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ,

8 Güneş doğunca Tanrı yakıcı bir doğu rüzgarı estirdi. Yunus başına vuran güneşten bayılmak üzereydi. Ölümü dileyerek, “Benim için ölmek yaşamaktan iyidir” dedi

לְמוֹתַי, וַיֹּאמֶר, טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי.

ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יוֹנָה,
הֲהִיטֵב חָרָה-לְךָ עַל-הַקִּיקְיוֹן;
וַיֹּאמֶר, הִיטֵב חָרָה-לִּי עַד-
מָוֶת.

9 Ama Tanrı, “Keneotu yüzünden öfkelenmeye hakkın var mı?” dedi. Yunus, “Elbette hakkım var, ölesiye öfkeliyim” diye karşılık verdi.

י וַיֹּאמֶר יְהוָה--אֲפֹה חֲסֹף
עַל-הַקִּיקְיוֹן, אֲשֶׁר לֹא-עָמַלְתָּ
בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּו: שָׁבֵן-לְיָלֵה
הָיָה, וּבֵן-לְיָלֵה אָבָד.

10 Rab, “Keneotu bir gecede çıktı ve bir gecede yok oldu” dedi, “Sen emek vermediğin, büyütmediğin bir keneotuna acıyorsun da,

יא וַאֲנִי לֹא אָחֹס, עַל-נִינְוָה
הָעִיר הַגְּדוֹלָה--אֲשֶׁר יֵשׁ-בָּהּ
הַרְבֵּה מִשָּׂרִים-עֹשֶׂה רַבּוֹ
אָדָם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע בֵּין-יָמֵינוּ
לְשֵׁם אֱלֹהֵי, וּבְהִמָּה, רַבָּה. {ש}

11 Ben Ninova`ya, o koca kente acımayayım mı? O kentte sağını solundan ayırt edemeyen yüz yirmi bini aşkın insan, çok sayıda hayvan var.”³

Tablo-1: Kitab-ı Mukaddes; Yunus Bölümü

³ - Kitab-ı Mukaddes, Yunus Bölümü, 1972, İstanbul, s. 874-875

II. KISIM

KUR'AN-I KERİMDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Saffat suresi:

سورة الصافات:

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ
الْمُرْسَلِينَ {139} إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ
{140} فَسَاهَمَ فَكَانَ
مِنَ الْمُدْحَضِينَ {141} فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ
{142} فَلَوْلَا أَنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ {143} لَلْبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى
يَوْمٍ يُبْعَثُونَ {144}
فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ {145} وَأَنْبَثْنَا عَلَيْهِ
شَجَرَةً
مِّنْ يَقْطِينٍ {146} وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِثَّةِ آلِفٍ أَوْ
يَزِيدُونَ {147}
فَأَمَّنُوا فَمَرَعْنَا لَهُمُ إِلَى حِينٍ {148}

139-148 : Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye doğru kaçarken elçilerimizdendi.

(Gemide bulunanlarla birlikte) kur'a çekmişti. Ancak kaybetmişti.(Bunun üzerine gemidekiler onu denize atmışlardı.)

Derken bir balık, o kendini kınarken onu yutuvermişti.

Şayet o, Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, insanların dirileceği güne dek balığın karnında kalırdı.

Bunun üzerine biz, onu hasta bir halde iken, ıssız bir sahile atıvermiştik.

Biz, (gölge yapması için), üzerine baklagillerden bir bitirivermiştik.

Biz, onu, yüz bin yada daha fazla insana (elçi olarak) göndermiştik.

Onlar inanmışlardı.

Bu yüzden Biz de onların belli bir süreye kadar dünya nimetlerinden yararlanmalarını sağlamıştık.

Enbiya suresi:

سورة الأنبياء:

87: Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek(halkından) ayrılmış ve kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı.

وَدَا الثُّونَ إِذْ دَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ

عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ {87} فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَجَجَبْنَا
مِنَ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ {88}

Ancak o , karanlıklar içinde : “Senden başka ilah yoktur.Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben kuşkusuz , zalimlerden oldum.” Diyerek (Rabbine) seslenmişti.

88: Bunun üzerine Bizde çağrısına karşılık vererek onu üzüntüden kurtarmıştık. İşte Biz inananları böyle kurtarıyoruz.

Yunus suresi:

سورة يونس:

98: (Azabımız gelip çatacağı bir sırada) bir kent(halkı) inanmış olsunda inancı ona tarar sağlamış olsun; (böyle bir şey) Yunus'un halkı dışında asla vaki olmamıştır. Gerçekten de Biz, onlar inandıklarında , onlardan dünya hayatındaki aşağılayıcı azabı kaldırmış ve böylece onları bir süre daha (dünya nimetlerinden) yararlandırmıştık.

سورة القلم:

Kalem suresi:

48-50: Sen Rabbinin hükmünde sebat et ve sakın balık sahibi gibi olma! Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti.Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı; o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı. Ancak Rabbin onu seçmiş ve onu iyi kimselerden kılmıştı.⁴

Tablo-2: Kur'an-ı Kerimde Yunus(a.s) kıssası ile ayetle

⁴ - Akdemir, Salih, **Son Çağrı Kur'an**, Ankara, Ankara Okulu Yay., 2004

III. KISIM

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM' DE YUNUS PEYGAMBER KISSASINA SİNOPTİK BAKIŞ

Yunus peygamber kıssası, Kıtábı-ı Mukaddes'in Yunus Kıtábı bölümünde dört ayrı bap halinde bir bütün olarak verilmektedir. Ayrıca kıssa ile ilgili en geniş bilgilere burada rastlamaktayız. Burada kıssa ile geniş bilgilerin yer alması, Kıtábı-ı Mukaddes'e göre ana hatlarıyla Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssanın anlaşılmasını kolaylaştıran bir etkidir. Çünkü kıssa Kur'an'da dört ayrı surede ve detaylara yer verilmeden anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in 21/87-88. ayetlerinde kıssa ile ilgili giriş mahiyetinde bilgiler verilirken, 37/139-148. ayetlerde tafsilatlı olarak anlatılmaktadır. Kıssaya ait bazı ayrıntılar ise 68/48-50. ve 10/98. ayetlerde verilmektedir.

Aşağıda karşılaştırmalı bir şekilde vereceğimiz tabloda da göreceğimiz gibi Yunus Peygamber kıssasının genel olarak dört ayrı bölümden oluştuğunu görmekteyiz:

Birinci bölüm: Yunus'un görevini terk edip bir gemiye binmesi; denizde fırtınanın çıkması üzerine kur'a sonucu denize atılması ve balığın kendisini yutmasıdır. Bu birinci kısım Kıtáb-ı Mukaddes; Yunus Bölümü 1. Bap'ta; Kur'an-ı Kerim'de ise 37/139-140-141-142 de geçmektedir.

İkinci bölüm: Yunus peygamberin balığın karnında iken yaptığı hatanın farkına varıp tevbe etmesi ve Allah'ın onun tevbesini kabul etmesini kabul ettikten sonra Yunus'un sahile atılmasıdır. Kıssanın bu ikinci kısmı Kıtáb-ı Mukaddes; Yunus Bölümü 2. Bap'ta; Kur'an-ı Kerim'de ise 37/142-143-144-145 de geçmektedir.

Üçüncü bölüm: Yunus peygamberin Ninova'yı ikinci kez uyarması; Ninova halkının inanması üzerine Allah'ın onları bağışlaması ve cezalandırmaktan vazgeçmesidir. Bu kısım Kıtáb-ı Mukaddes; Yunus Bölümü 3. Bap'ta; Kur'an-ı Kerim'de ise 10/98'de geçmektedir.

Dördüncü bölüm: Yunus'un Allah'ın bağışlamasına öfkelenmesi ve Allah'ın onu rahatlatmak için üzerine bal kabağı var etmesi, Yunus'un bundan etkilenmesi ve görevine yeniden dönmesidir. Bu son kısım Kıtáb-ı Mukaddes; Yunus Bölümü 4. Bap'ta; Kur'an-ı Kerim'de ise 68/48 ve 37/146 da geçmektedir.

Her iki kutsal kitapta yer verilen kıssanın hiçbir yoruma mahal vermeyecek şekilde örtüştüğünü görmek ve daha sağlıklı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için karşılaştırmalı bir şekilde hazırladığımız tabloya dikkatleri çekmek istiyoruz. Kıssanın bu şekilde eksiksiz bir şekilde anlaşılacağını umuyoruz.

YUNUS KISSASINA SİNOPTİK BAKIŞ

Kitab-ı Mukaddes	Kur' an-ı Kerim
<p>1.Yunus'un Görevini terk edip bir gemiye binmesi; Denizde fırtına çıkması üzerine, kur'a sonucu denize atılması, balığın, kendisini yutması;</p>	<p>وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (139) إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (140) فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ (141) فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ (142)</p>
<p>2.Yunus'un balığın karnında tövbe etmesi, tevbesinin kabul edilmesi ve sahile atılması;</p>	<p>قُلُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (143) لَلَّيْلِ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (144) فَانْبَدْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَفِيمٌ (145)</p>
<p>3.Yunus'un Ninova'yı ikinci kez uyarması; Ninova halkının inanması, dolayısıyla, Allah'ın onları bağışlaması ve cezalandırmaktan vazgeçmesi;</p>	<p>قُلُوا لَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخُرْزِيِّ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينِ (10/98)</p>
<p>4.Yunus'un Allah'ın bağışlamasına öfkelenmesi ve Allah'ın onu rahatlatmak için, üzerine balkabağı var etmesi, Yunus'un bundan etkilenmesi ve görevine yeniden dönmesi.</p>	<p>فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ (68/48)</p>

	“وَأَنْبَأْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ” (37/146)
--	--

Tablo-3: Yunus Peygamber Kıssasının Sinoptik Şekli

Kur'an-ı Kerim'de geçmiş toplumlarla ilgili bir çok kısa görmekteyiz. Geçmiş toplumların yaşayışları, o toplumlara gönderilen peygamberler, peygamberlerin kavimleriyle olan ilişkileri, kavimlerin helaki veya kurtuluşu kıssalar vasıtasıyla anlatılmaktadır. Ancak Yüce Allah bu kıssaları bize vahiy yoluyla bildirirken, amaç o kıssalarla tarihi anlatmak değil daha çok tarihsel süreç içerisinde yapılan yanlışların bugünkü toplumlar ve insanlar tarafından yinelenmemesi ve gerekli olan mesajların alınması ve yaşam biçimlerinin ona göre dizayn edilmesidir. Yüce Kur'an'da, Yunus Peygamber kıssası da anlatılırken, kıssanın baştan sona bir bütün halinde verilmesi yerine, kıssa yoluyla verilmek istenen mesajların farklı surelerde ilgili yerleri verilmektedir. Durum böyle olunca, Kur'an muhatapları tarafından, kıssanın bir bütün halinde doğru bir şekilde anlaşılması güçleşmektedir. Dolayısıyla her iki kaynaktan kıssayı karşılaştırmalı bir şekilde vermemizin sebebi de kıssanın anlaşılmasını sağlamak ve Kitab-ı Mukaddes olmadan, Kitab-ı Mukaddes'in verileri gözardı edilerek, Kur'an-ı Kerim'in bazı noktalarının doğru bir şekilde anlaşılamayacağını ortaya koymaktır.

Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'in verilerini tabloda verildiği şekilde karşılaştırdığımızda her iki kaynaktaki verilerin birbirleriyle örtüştüğünü görebilmekteyiz. Kıssa en geniş şekliyle Kitab-ı Mukaddes'te geçmektedir. Kur'an-ı Kerim ayetleri ise kıssanın ana hatlarını içermektedir. Bu ana hatların her biri Kitab-ı Mukaddes'te geçen kıssanın her bir dört bölümüne karşılık gelmektedir.

Kıssanın meydana geliş süreci ile ilgili olarak bir noktaya -bu konuya II. Bölüm'de geniş bir şekilde yer verilecektir- dikkatleri çekmek istiyoruz. Allah'ın Yunus Peygamberi rahatlatmak için üzerine balkabağı var etmesi kısmı, Allah'ın Ninova halkını bağışlaması ve cezalandırmaktan vazgeçmesinden sonra gerçekleşmektedir. Olay bu şekilde Kitab-ı Mukaddes'te açık bir şekilde geçmekte iken Kur'an'ı Kerim'de bu şekilde anlaşılması biraz güçleşmektedir. Çünkü olayın bu kısmı, kıssanın geniş bir bölümünün anlatıldığı saffat suresinde kıssayla ilgili diğer ayetlerden hemen sonra verilmektedir. Dolayısıyla Allah'ın Yunus(a.s.)'un başına balkabağı var etmesi, sanki Yunus(a.s.) balığın karnından sahile atıldıktan sonra meydana geldiği şeklinde anlaşılmalıdır. Oysa olay yukarıda belirtildiği gibi ve her iki kaynağın verileri karşılaştırıldığında açık bir şekilde doğrusu anlaşılmalıdır.

II. BÖLÜM

TEFSİRLERDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

-Genel Düşünceler:

İnsanlığa yol gösterici olarak gönderilen kutsal kitapları, Yüce Yaratıcının bize olan sonsuz sevgisinin bir göstergesi olarak görmek lazım. Yüce Allah, ilahi mesajlarla sürekli olarak iyi ve kötü; güzel ve çirkin yolun hangisi olduğunu bildirerek insanlığı uyarmış ve onların her iki dünyada da güzellikler içinde yaşamalarını istemiştir. Nitekim bu konuda şöyle dua etmemiz istenmiştir: “Ey Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ver, ahirette de ve bizi ateşin azabından koru!”⁵ Bununla bir yönüyle sanki Yüce Yaratıcı, bizim onurlu bir hayat yaşamamızı isterken bir yönüyle de bu yaşamın nasıl elde edilmesi gerektiğini belirten formüller sunmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde gönderilen kutsal kitapların, muhatapları tarafından yeterince anlaşılması, onlara sahip çıkılmaması üzerine işlevlerini kaybetmeleri ve aynı zamanda etkilerini yitirmeleri sonucu Yüce Tanrı, yeni bir peygamber aracılığı ile ilahi mesajlarını yeniden göndermiş ve bunun insanlar tarafından kabul görüp anlaşılmasını istemiştir. Kur'an-ı Kerim de böyle bir süreç içerisinde son peygamber Hz. Muhammed(s.a.s.) ile birlikte bütün insanlığa gönderilmiş ve insanlığın bundan istifadesi amaçlanmıştır. Şüphesiz Kur'an-ı Kerim'in, Yüce Allah'ın kelamı olması sebebiyle çok iyi bir şekilde anlaşılmalı ve Allah'ın muradının ne olduğu net bir şekilde tesbit edilmelidir. Allah'ın kendisine bu görevi verdiği ve bu işin ilk muhatabı Hz. Muhammed(s.a.s.)'in Kur'an-ı Kerim'i insanlara en iyi biçimde açıkladığı şüphe götürmez bir konudur. Ancak Hz. Peygamberin vefatının ardından insanlar, tek başlarına Kur'an-ı Kerim'i ilahi amaç doğrultusunda anlama ve açıklama durumuyla karşı karşıya kaldılar. Bu doğrultuda günümüze kadar devam eden ve belki de insanlık var olduğu sürece devam edecek olan Kutsal Kitabı anlama ve yorumlama faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Bu konuda ortaya çıkan en büyük faaliyet İslam alimleri tarafından yapılan tefsir çalışmalarıdır. Tefsirler genel olarak Kur'an-ı Kerim'in yorumları olarak tanımlanabilir; İlahi kelamın, muhatapların akıllarına ve anlayışlarına olan yansımaları olarak görebiliriz. Fakat özelde tefsir: Kur'an-ı Kerim'in müşkil olan lafızlarından Allah'ın ne kastettiğinin açıklanmasıdır.⁶ Kutsal Kitapların metinlerinde her ne kadar bir müşkillik olsa da bir yanlışlığın olması asla söz konusu değildir. Fakat o metinleri anlama ve yorumlamada yanlışlıklar olabilir ve bu da doğal bir durumdur. Önemli olan yorumlardaki yanlışlığın düzeltilmesi ve ilahi mesajı en güzel şekilde sunmaktır.

---

⁵ -Bakara, 2/201

⁶ - Cerrahoğlu, İsmail, **Tefsir Tarihi**, Ankara,1998, II, s. 1/18.

Kur'an'ın bütünlüğü içerisinde kıssalar önemli bir yerde durmaktadırlar. Kıssalardaki gayeleri⁷ göz önüne aldığımızda Kur'an, amacını büyük oranda kıssalar yoluyla muhataplarına bildirmekte ve bu yolla uyarmaktadır. Kur'an- Kerim'in amacı ne ise kıssaların amacında o doğrultudadır. O halde bizlere düşen görev, kıssaları tek tek ele alıp bu amaçlarını ortaya çıkartmaktır. Genelde Kur'an'ın özelde ise kıssaların amacını akıllara ve gönüllere naksetmektir.

Çalışmamızın bu ikinci bölümünde Yunus Peygamber kıssasının müfessirler tarafından ne şekilde ele alındığı ve yorumlarının doğru bir şekilde yapılıp yapılmadığını ortaya koymaya çalışmaktır. Bunu yaparken önce Klasik tefsir kaynaklarına ve daha sonra günümüz Türkçe tefsirlerine bakmaya çalışacağız. Ayrıca bu tefsir yorumlarının günümüz Kur'an-ı Kerim meal çalışmalarına da ne şekilde yansıdığını göstermeye çalışacağız.

I. KISIM

KLASİK VE GÜNÜMÜZ TEFSİR KAYNAKLARINDA YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Öncelikle tefsirlerde Yunus Peygamber kıssasını ele alırken, elbetteki amacımız bu kaynaklardan kıssayı olduğu gibi aktarmak değildir. Amacımız daha çok, tarihsel süreç içerisinde Kutsal Metinlere göre kıssanın, önce klasik tefsir kaynaklarında ne şekilde geçtiğini ele almak ve müfessirlerin bakış açılarını ortaya koymaktır. Bununla birlikte günümüz tefsir kaynakları da incelenerek var olan benzerlik ve farklılıklar birlikte verilecektir. Fakat varolan bütün kaynaklara ulaşmamız ve araştırmamıza dahil etmemiz mümkün olmadığından, sadece belli sayıda ve elimizden geldiğince, farklı bir bakış açısı ortaya koymuş muteber kaynakları ele almaya gayret gösterdik. Ancak şu noktaya da dikkatleri çekmek istiyoruz. Çoğunlukla tefsirlerdeki yorumlar birbirinin tekrarı durumunda yazıla gelmiştir. Bir öncekinden farklı veya özgün bir bakış açısıyla ortaya konulmuş tefsir görmek neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu yüzden birinde varolan yanlış bir yorum diğerlerinde de aynı şekilde korunmuştur. Ayrıca tefsirlerde dikkatimizi çeken ikinci önemli bir nokta kıssa ile ilgili olarak sahih olmayan hadislerle dayanan, birbirinden farklı bir çok rivayetin olmasıdır.

---

⁷ - "1) İman esaslarını ispat edip açıklamak, 2) Resulullah'a ve mü'minlere teselli verip gönüllerini pekiştirmek, 3) Her devirdeki peygamberlerin ve tebliğ ettikleri dinlerin birliğini açıklamak, 4) İnsanoğlunu ezeli düşman şeytana karşı uyarmak." Şengül, İdris, **Kur'an Kıssaları Üzerine**, İzmir, 1994, s. 281-306

Özellikle kıssanın detayları ile ilgili bu rivayetler maalesef hem birbirleriyle çelişmekte hem de kıssanın yanlış yorumlanmasında da önemli bir role sahip olduğunu düşünüyoruz.

Klasik tefsir çalışmalarında Yunus Peygamber Kıssasını bazı yönleriyle göstermeye çalışırken, aynı zamanda günümüz tefsir çalışmalarını da araştırmamıza dahil ettik. Ancak problemlili olan meselelerin günümüz tefsir çalışmalarında da aynı şekilde var olduğunu gördük. Ne yazık ki farklı, modern bir bakış açısının ortaya konulduğu bir yoruma rastlayamadık. Ele alınan meselelerde yeni bir bakış açısı ile ortaya konulmak yerine klasik eserlerden yapılan alıntılarla yetinilmiş bir durum söz konusu. Günümüz tefsir çalışmalarında da aynı şekilde, daha çok itibar edilen ve bilimsel alanda kabul gördüğüne inandığımız bazı tefsirlerde araştırmayı ele almayı uygun gördük.

Şimdi kıssayı ele almadan önce konumuzun ana hatlarının daha iyi anlaşılabilmesi için hem kronolojik açıdan hem de muteber sayılan tefsirlerden olan Taberi Tefsiri'nde Yunus Peygamber kıssasını ayrıntılı bir şekilde vermek istiyoruz. Öncelikle Taberi'nin kıssayla ilgili yorumlarını önce, en geniş şekliyle bahsedildiği saffat suresindeki, daha sonra enbiya, ardından Yunus ve Kalem surelerindeki şekliyle vereceğiz. Şöyle ki:

Yunus Peygamber'in görevini terk etmesi, gemiye binmesi ve balığın karnına düşmesi:

“Şüphesiz Yunus da peygamberlerdendi. Bir zaman o kaçıp yüklü bir gemiye binmişti. (Gemidekilerden birinin denize atılması için) aralarında kura çekilmişti de Yunus kurayı kaybedenlerden olmuştu.”(saffat,139-140-141).

Allah Teala, Yunus(a.s.)'ı Musul şehrine yakın bir şehir olan Ninova halkına peygamber olarak göndermiştir. Hz. Yunus, insanları hak dine davet etmesine rağmen, onlar inkarlarında ısrar etmişler ve Yunus'u dinlememişlerdir. Yunus(a.s.) bunun üzerine oradan ayrılmış ve Allah'ın üç gün sonra göndereceği bir azabı haber vermiştir. Ninova halkı azabın kendilerine mutlaka geleceğini anlayınca çoluk çocuklarını ve hayvanlarını alarak çöllere açılmışlar ve orada rablerine yalvararak göndereceği azabı kendilerinden kaldırmasını istemişlerdir. Bunun üzerine Allah Teala da dualarını kabul edip azabı kendilerinden kaldırmıştır.

Yunus(a.s.) ise kavminin inkarcılığını görünce, onları bırakıp bir vapura binerek oradan uzaklaşmak istemiş, vapur dalgalara tutulmuş yükünün ağırlığından dolayı batıp boğulacaklarını anlayınca yolcular aralarında kur'a çekerek içlerinden birini denize atmaya karar vermişler, kur'a Yunus'a çıkmış, Yunus'u denize atmamak için kur'ayı üç defa tekrar etmişler, hepsinde de kur'a Yunus'a çıkmış, bunun üzerine Yunus(a.s.) soyunarak kendisini denize atmıştır. Allah Teala'nın vazifelendirdiği bir balık gelip Yunus'u yutmuş, bunun üzerine Yunus, denizin, gecenin ve balığın karnının meydana getirdikleri karanlıklar içinde kalmıştır. İşte orada rabbine niyaz ederek "Senden

başka hiçbir ilah yoktur, Seni tenzih ve tesbih ederim. Doğrusu ben, zalimlerden oldum." diye Allah'a yalvarmıştır.

"(O, kendisini denize atınca) kınanmış bir haldeyken balık onu yutmuştu." (saffat,142)

Ayet-i kerimede Hz. Yunus'un, Allah Teala' nın vazifelendirdiği bir balık tarafından yutulduğu zikredilmektedir. Hz. Yunus'u yutan balık ona herhangi bir zarar vermemiştir. Yunus(a.s.) balığın karnında rabbine ibadet etmiş ve ona şöyle dua etmiştir; "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ve teşbih ederim. Doğrusu ben zalimlerden oldum.

Katade, Yunus(a.s.)'ın, balığın karnında üç gün, Cafer-i Sâdık yedi gün, Ebu Mâlik kırk gün, Mücahid ve Şa'bî ise kuşluk ile yatsı arası kadar bir vakit kaldığını söylemişlerdir.

Ayette Yunus(a.s.)'ın kınanmış olduğu zikredilmektedir. Ancak bu kınanmanın sebebinin ne olduğu beyan edilmemiştir.

Mücahid ve İbn-i Zeyd "Bundan maksat, Yunus(a.s.)'ın bir hata işlemiş olmasıdır." Demişlerdir.

Yunus Peygamber'in tevbe etmesi ve sahile atılması:

" Eğer o, Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, insanların tekrar dirileceği kıyamet gününe kadar balığın karnında kalırdı"(saffat,143-144)

Şayet Yunus, balığın kendisini yutmasından önceki serbest zamanlarında Allah'a kulluk edip onu tesbih edenlerden olmasaydı, balığın karnında, içine düştüğü sıkıntıda kıyamet gününe kadar devam ederdi. Fakat o, Allah'ı çokça zikredenlerdendi. Bu sebeple Allah onu balığın karnında uzun süre tutmayıp sahile çıkardı.

" Biz onu balığın karnından, hasta bir halde çorak bir sahile attık."(saffat,145).

Ayet-i kerimede zikredilen bu çorak sahilden maksat, üzerinde bitki ve bina bulunmayan bir arazidir. Bazı müfessirlere göre burası Dicle nehrinin kenarıdır. Bazılarına göre ise Yemen topraklarıdır.

Ayette Yunus(a.s.)'ın balığın karnından çıktığında hasta olduğu zikredilmektedir. Bundan maksat Yunus(a.s.)'ın vücudunun zayıf düşmüş olması ve annesinden yeni doğan bebeğin vücudu gibi olmasıdır. Abdullah b. Mes'ud bu durumu tarif ederken Yunus(a.s.)'ın, tüyleri bitmemiş civciv gibi olduğunu söylemiştir.

"Biz onun için geniş yapraklı bir bitki bitirdik"(saffat,146).

Âyet-i kerimede zikredilen bu bitkinin nasıl bir şey olduğu ve Yunus(a.s.) için nasıl faydalı olduğu hususunda farklı görüşler zikredilmiştir.

Bazı müfessirlere göre bu bitkiden maksat, gövdesi olmayan bir bitkidir. Bu, kabak, karpuz, yaban karpuzu vb. bitkilerden herhangi biridir. Bu görüş Sa-id b. Cübeyr, Mücahid ve Abdullah b. Abbas'tan nakledilmektedir.

Diğer bir görüşe göre ise Yunus(a.s.) için bitirilen bu bitki kabaktır. Bu görüş ise Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Abbas, Katade, Dehhak, Atâ ve Vehb b. Münebbih'ten nakledilmektedir. Hz. Yunus'un bu kabaktan yediği ve bu yolla hem açlığını hem de susuzluğunu giderdiği rivayet edilmiştir. Diğer bazılarına göre ise, burada zikredilen bitki, kabağın yaprakları gibi yaprakları bulunan ve Yunus(a.s.)'a gönderilen bir ağaçtır. Bu görüş de Said b. Cübeyr'den nakledilmiştir.

“Biz onu, sayısı yüz bin hatta daha fazla olan bir kavme peygamber olarak gönderdik. Onlar Yunus'un davetini kabul edip iman ettiler. Biz de onları belli bir vakte kadar nimetlerimizle yaşattık”(saffat,147-1489).

Allah Teala bu âyette Yunus(a.s.)'ı yüz bin veya daha fazla kişiye peygamber olarak gönderdiğini zikretmiştir. Übey b. Kâ'b, Resulullahın, yüz binden fazla olan miktarın yirmi bin olduğunu söylediğini rivayet etmiştir. Hz. Yunus'un bu kadar insana peygamber olarak gönderilişi, balığın kendisini yutmasından önce mi yoksa sonra mı gerçekleştiği hususunda iki görüş zikredilmektedir.

Hasan-ı Basrî ve Mücahid'den nakledilen bir görüşe göre Hz. Yunus, balık kendisini yutmadan önce Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Bunlar, Allanın azabının kendilerine geleceğini anlayınca hepsi iman etmişler ve Allah onları, ecelleri gelinceye kadar yaşattırıştır.

Şehr b. Havşeb'in Abdullah b. Abbas'tan naklettiği diğer bir görüşe göre Hz. Yunus kendisini balığın yutup bilahare dışarı çıkmasından sonra Ninova halkına peygamber olarak gönderilmiştir. O kavim Allah'a iman etmiş Allah da onları azaba uğratmamış, ecelleri gelinceye kadar yaşattırıştır.⁸

“Zünnun olan Yunus'u da hatırla. O, bir zaman kızarak kavmini bırakıp gitmişti. Bizim, yeryüzünü kendisine dar getirmeyeceğimizi sanmıştı. Sonunda karanlıklar içinde kalıp şöyle niyaz etti. "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni, tenzih ve teşbih ederim. Doğrusu, ben zalimlerden oldum. Biz de duasını kabul edip onu sıkıntılardan kurtardık. İşte biz, Müminleri böyle kurtarıyoruz.”(enbiya,87-88).

⁸ - et-Taberi, **Camiü'l Beyan Fi Te'vil'l Kur'an; Tefsiru Taberi**, Beyrut, 1999, s. 10/520-533.

Allah Teala, Yunus(a.s)'ı, Musul şehrine yakın olan Ninova halkına Peygamber olarak göndermiştir. Hz. Yunus insanları hak dine davet etmesine rağmen onlar, inkârlarında ısrar etmişler ve Yunus'u dinlememişlerdir. Yunus(a.s) bunun üzerine oradan ayrılmış ve Allah'ın, üç gün sonra göndereceği bir azabı haber vermiştir. Ninova halkı azabın kendilerine mutlaka geleceğini anlayınca çoluk çocuklarını ve hayvanlarını alarak çöllere açılmışlar ve orada rablerine yalvararak göndereceği azabı kendilerinden kaldırmasına istemişlerdir. Bunun üzerine Allah Teala da dualarını kabul edip azabı kendilerinden kaldırmıştır.

Yunus(a.s) ise kavminin inkârcılığını görünce, onları bırakıp bir vapura binerek oradan uzaklaşmak istemiş, vapurda bulunanlar dalgalara tutulmuşlar, yüklerinin ağırlığından dolayı batıp boğulacaklarını anlayınca aralarında kur'a çekerek içlerinden birini denize atmaya karar vermişler. Kur'a Hz. Yunus'a çıkmış. Yunus'u denize atmamak için kur'ayı üç defa tekrar etmişler, hepsinde de kur'a Yunus'a çıkmış, bunun üzerine Hz. Yunus soyunarak kendisini denize atmıştır.

Allah Teala'nın vazifelendirdiği bir balık gelip Yunus'u yutmuş, bunun üzerine Yunus, denizin, gecenin ve balığın karnının meydana getirdikleri karanlıklar içinde kalmıştır, işte orada rabbine niyaz ederek "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ve teşbih ederim. Doğrusu ben, zalimlerden oldum." diye Allah'a yalvarmıştır.⁹

Yunus Peygamber'in Ninova'yı ikinci kez uyarması; Ninova halkının inanması:

“Keşke bir memleket halkı iman etseydi de, imanları kendilerine fayda verseydi. Yunusun kavmi müstesna. Onlar iman edince, biz onları dünya hayatında rüsvaylıktan kurtardık ve onları belirli bir zamana kadar yaşattık”(yunus,98).

Ey Muhammed, keşke senden önce kendilerine Peygamber gönderdiğimiz ümmetlerden herhangi bir şehir halkı bütünüyle iman etmiş olsalardı da imanları kendilerine fayda vermiş olsaydı. Senden önce gönderdiğimiz Peygamberlerin kavimlerinin tamamı veya çoğunluğu onları yalanladılar ve cezalarını da gördüler. Yunus Peygamberin kavmi müstesna. Onlar hep birlikte iman ettiler. Biz de onlardan, dünya hayatındayken rüsvay edici azabı kaldırdık ve vadeleri yetinceye kadar onları yalattık.

Bazı Müfessirler bu âyet-i kerimeyi şu şekilde izah etmişlerdir:

Hiçbir memleket halkı yoktur ki azap gelip kendilerine çattığında iman etmiş olsunlar da imanları kendilerine fayda vermiş olsun. Yani, azap gelip çattınca yapılan iman fayda vermez. Yunusun kavmi hariç. Bunlar, kendilerine azap gelip çattınca iman etmişler ve imanları da kendilerine

---

⁹ - *Aynı eser*, s. 9//83-89.

dünya hayatında fayda vermiştir. Bunlar iman edince biz bunlardan dünya hayatında rüsvay edici azabı kaldırdık ve onları, ömürleri bitinceye kadar yaşattık.

Bu son izah şekli Abdullah b. Abbas, Katade, İbn-i Mes'ud, Mücahid, Sa-id b. Cübeyyr ve benzeri âlimler tarafından zikredilen izah şeklindedir. Taberi de bu görüşü tercih etmiştir.

Yunus(a.s) kavmini, kendisine iman etmedikleri takdirde azaba uğrayacakları tehdidiyle uyarmış sonra aralarından ayrılıp gitmiştir. Yunus'un kavmi olan Ninovalılar (Musul) azap belirtilerini görünce pişman olarak iman etmişler. Allah'a boyun eğip yalvarmışlar, çocuklarını, hayvanlarını da yanlarına alarak, Allah'tan gelecek olan azabın kendilerinden uzaklaştırılması için kırk gün dua etmişler ve bunun üzerine Allah Teala onlara acımış ve gelecek olan azabı onlardan kaldırmıştır.¹⁰

Yunus Peygamber'in Allah'ın bağışlamasına öfkelenmesi ve görevine yeniden dönmesi:

"Ey Muhammed ,sen rabbinin hükmüne sabret. Balık tarafından yutulan Yunus'un durumuna düşme. O, kederli bir halde Rabbine nida etmişti. Eğer ona rabbinin nimeti yetişmeseydi, kınanmış olarak çıplak bir yere atılmış olacaktı. Rabbi onu peygamber seçerek salih kullardan eyledi."(kalem,48-50).

Ey Muhammed, getirdiğin Kur'an'a karşı çıkan şu müşrikler hakkında rabbinin sana verdiği hükme sabret. Rabbinin sana emrettiğini devam ettir. Onların eziyet etmeleri seni tebliğinden alıkoymasın. Sakın sen, balık tarafından yutulan Yunus b. Metta gibi aceleci ve sabırsız olma. Onun gibi tebliği bırakma, aksi takdirde, onun uğratıldığı cezaya çarptırılırsın. O, kederli bir halde Rabbine münacatta bulunmuştu. Ve "Senden başka hiçbir ilah yoktur, seni tenzih ve teşbih ederim, doğrusu ben, zalimlerden oldum." demişti. "Biz de duasını kabul edip onu sıkıntılardan kurtardık.."

Eğer Yunus'a, Rabbinin affetme ve merhamet etme nimeti ulaşmamış olsaydı, o balığın karnından kınanmış bir halde, çıplak bir araziye atılmış olurdu da kendisini muhafaza edecek bir şey bulamazdı. Fakat Rabbin ona, merhamet etti ve onun için geniş yapraklı bir bitki bitirdi. Rabbi onu, peygamberliğe seçti ve onu, salih kulları olan Peygamberlerinden kıldı.¹¹

Taberi'nin tefsirinde de görüldüğü gibi Yunus Peygamber kıssasının ana hatları bu şekildedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi asıl metinlerde bir yanlışlığın olması düşünülemez fakat yorumlarda pekala yanlışlıklar olabilir. İşte bu noktada, müfessirlerin yanlış yorumladıklarını düşündüğümüz, kıssa ile ilgili birkaç noktaya dikkatleri çekmek istiyoruz. Şöyleki:

Birincisi: وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ {139} إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ {140}

¹⁰ - *Aynı eser*, s. 6/612-615.

¹¹ - *Aynı eser*, s. 12/202-203.

“Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye doğru kaçarken elçilerimizdendi”¹²

ayetlerinde Yunus(a.s)’ın peygamber olarak gönderildiği Ninova halkının inkarlarında ısrar etmeleri ve Yunus(a.s)’ı dinlememeleri üzerine Allah’ın elçisinin buna dayanamayıp kaçışı anlatılmaktadır. Burada öncelikle vurgulandığını düşündüğümüz nokta, Allah’ın elçisinin, risaletin o ağır yüküne dayanamayarak peygamberlik görevini bırakıp kaçtığı noktasıdır.

Bu ayetleri ele almamızın sebebi, bu iki ayetin, tefsirlerde yanlış yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Tefsirlerde yanlış yorumlamaya sebep olan noktaları şöyle sıralayabiliriz:

1-) Öncelikli sorun, kıssanın meydana geliş süreci ile ilgili bazı yanlış aktarmaların olması ve bu ayetlerle ilgili olarak da müfessirlerin ekserisi, Yunus Peygamber’in bu kaçma hadisesinden sonra peygamber olduğunu düşünmeleri.

2-) Ayetlerin birbirinden kopuk bir şekilde ele alınması,

3-) Ayetlerdeki bazı ifadelerin yeterince anlaşılmasıdır.

Durum böyle olunca da, tefsir kaynaklarında ayetlerin gerçek anlamı ortaya çıkmamış oluyor. Gerçek anlamın ortaya çıkması için öncelikle ayetlerin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bununla birlikte kavramların delalet ettiği manayı da buna göre değerlendirmemiz gerekmektedir. Şimdi meselenin daha iyi anlaşılması için öncelikle ayetlerde geçen bazı kelimelere dikkat çekmek istiyoruz. Birincisi, 37/139’un sonunda geçen **لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ** ; ikincisi, takip eden ayetteki **إِذْ أَبَقَ** kelimeleridir. Birinci kelime yani “le minel mürselin” kelimesi “gönderilenlerdendi” manasına gelmektedir. Meselenin anlaşılmasında önemli olan ikinci kelime “ebeka” fiili ise, ilk anlamıyla kölenin efendisinden kaçmasını ifade eder. Başka bir anlamıyla “ebeka” asi olarak kaçtı şeklindedir. Burada Hz. Yunus’un “kaçak bir köle gibi kaçıp uzaklaşması”ndan söz edilmektedir. Ve dolayısıyla ayetleri bir bütün olarak ele aldığımızda, Yunus Peygamber’in dolu gemiye doğru kaçtığı esnada elçilerden olduğu anlaşılmaktadır. Yani Allah tarafından kendisine emanet edilen görevi terk etmiş ve böylece, Kitab-ı Mukaddes’in sözleriyle (Yunus Kitabı) Tanrı’nın mevcudiyetinden kaçma günahını işliyor. Nitekim bu manayı 21/87. ayette de rahat bir şekilde görebilmekteyiz. Şöyle ki: “Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek(halkından) ayrılmış ve kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı...” ifadeleri, aynı zamanda Yunus(a.s)’ın kaçışına atıfta bulunurken, “kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı” kısmının da Yunus(a.s)’ın bu kaçışından dolayı böyle bir düşünceye kapılmış olduğunu göz önüne aldığımızda O’nun kaçarken elçilerden olduğu rahat bir şekilde anlaşılmaktadır. Çünkü kendisinin elçilikle görevli olduğunu bilmeyen bir kimsenin kaçmasında bir beis olmayacağı gibi Yüce Allah’ın da O’nun bu kaçışına vurgu yapması ve “kendisine güç yetiremeyeceği” düşüncesinin de yanlış olduğuna dikkatleri çekmesi anlaşılabilir bir durum olurdu.

¹² - Saffat, 37/139-140.

Ayetlerden anlaşılması gereken durum yukarıda dikkat çekmeye çalıştığımız şekilde olması gerekirken, baktığımız tefsir çalışmalarında farklı bir yorum şeklini görmekteyiz. Ayetlere daha çok birbirinden bağımsız bir şekilde mana verilmiştir. Dolayısıyla da ayetler arasındaki bağlantı kurulmadığı için ayetlerden ne kastedildiği de açıklanmamış oluyor. İlgili ayetler, Taberi Tefsiri'nde olduğu gibi diğer tefsirlerde de “*Şüphesiz Yunus da peygamberlerdendi. Bir zaman o kaçıp yüklü bir gemiye binmişti*”¹³ şeklinde ele alınmış vebuna göre yorumlanmıştır.

Farklı bir yaklaşımı Razi'nin tefsirinde görüyoruz. Ancak Razi, tefsirinde açıklamaya çalıştığımız hususa değinmesine rağmen, ardından farklı bir açıklama getirmektedir. Ve sonuçta yine Yunus(a.s)'in halkından ayrılıp kaçtığı esnada elçilikle görevli olmadığı neticesi veriliyor. Razi'ye göre ayetteki “gönderilenlerdendi” ifadesi, onun o kaçtığı vakitte, Allah tarafından gönderilmiş resul olduğuna delalet etmez; ancak Hak Teala, bu sıfatı onun için, saygı olsun diye zikretmiştir, demektedir. Dolayısıyla “böyle bir neticede “gönderilenlerdendi” ifadesinden, onun Allah katında mürsellerden olduğu kastedildiğinde, ancak elde edilir”¹⁴ görüşünü ileri sürmektedir. Dolayısıyla Razi'ye göre de Yunus Peygamber'in kaçtığı vakitte Allah'ın Resülü olmadığı ortaya çıkıyor. Oysa ayet, bu hadisenin, Yunus(a.s)'in peygamber olduktan sonra başına geldiğini gösteriyor. Çünkü ayet, “O, gemiye giderken, peygamberlerdendi” manası çok açık bir şekilde görülmektedir.

Yunus(a.s)'in kaçarken peygamberlerden olmadığını savunan müfessirlerin savunduğu başka bir görüş de Hz. Abbas(r.a)'dan gelen bir rivayete dayanıyor. Hz. Abbas(r.a) şöyle der: Yunus(a.s) ve kavmi Filistin de yaşıyorlardı. Derken bir kral onlarla savaştı. Onlardan dokuz buçuk kabileyi, esir aldı, geriye ise iki buçuk boy kaldı. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk, peygamber olan Şuayb(a.s)'a: “Kral Hezkıyal'a git ve ona, kuvvetli ve emin bir nebi göndermesini söyle. Çünkü ben, onların kalplerine o peygamberle birlikte İsrailoğullarını salıvermeleri fikrini atacağım.” diye vahyetti. Bunun üzerine kral, “Kimi? Hangisini? Çünkü, onun memleketin de beş peygamber bulunuyordu.” dedi. Şuayb(a.s)'a: “Yunus İbn Metayı...Çünkü o güçlü ve emin bir kimsedir” dedi. Kral da Yunus(a.s.)'ı çağırdı ve ona memleketi terk edip gitmesini söyledi. Bunun üzerine Yunus(a.s.): “Benim çıkmamı sana Allah mı emretti?” deyince, kral: “Hayır” dedi. Bunun üzerine Yunus(a.s.): “Burada benden başka peygamberlerde var” dedi. Ama onlar, Yunus (a.s.)'in üzerine ısrar ettiler.

---

¹³ - el- Kurtubi, **Cami Li Ahkami'l Kur'an**, Beyrut, 1967, XX, s. 121; ez-Zemahşeri, **el-Keşşaf; an Hakaik-i Gavamizi't- Tenzil**, Beyrut, Tarihsiz, II. s/348; Begavi, **Muhatasaru Tefsiru'l Begavi; Müsemma; Mealimü't Tenzil**, (Tahkik: Abdullah b. Ahmed. Riyad, 1422, s. 148; İbn Kesir, **Tefsir-i İbni Kesir**, Beyrut, 1981, III, s. 3/6826-6830; er-Razi, **Tefsir-i Kebir Mefatihü'l- Gayb**, Mısır, 1893, s. 9/11-15; es-Suyuti, **ed-Dürümü'l Mensur Fi't- Tefsiri Bi'l Me'sur**, Beyrut, 1983, s. 8/12; Elmalılı, M. Hamdi Yazır, **Hak Din Kur'an Dili**, İstanbul, 1982, s. 6/451; es- Sabuni, **Safvetü't- Tefasir**, İstanbul, 1993, s. 5/268; Mevdudi, **Tefhimül Kur'an** İstanbul, 1996, s. 5/42; Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, İstanbul, 1989, s. 7/423;

¹⁴ - er-Razi, age., s. 19/11

Bunun üzerine de o, hem krala hem de kavmine kızarak gitti. Derken Rum(Akdeniz) denizine geldi. Orada bir gemi hazırlamış olan bir topluluk buldu. Onlarla birlikte o da bindi... Onlar onu kaybedince, yaptıklarına pişman oldular, onu aramaya koyuldular; ama bulamadılar. Daha sonra da, hem kendi durumlarını, hem de Yunus(a.s.)'un durumunu kendi dinlerinin alimlerine anlattılar.

Sonra alimler: “Bakın, onu şehirde arayın. Eğer orada ise, bahsettiği azabın inmesine dair bir şey yok, herhangi bir tehlike yok, demektir. Ama çekip gitmişse, o zaman durum onun dediği gibidir” dediler. Derken onlar onu araştırmaya koyuldular. Onlara, onun, akşamleyin çekip gitmiş olduğu söylendi. Onu bulma konusunda ümitsizliğe düşünce, şehrin kapısını kapadılar, oraya ne sığırları ne de davaları girmedi. Anayı çocuğundan, memedeki sabileri analarından ayırdılar. Sonra da sabah vaktini beklediler.Tanyeri ağarınca da, gökten azab indiğini gördüler. Bunun üzerine yakalarını paçalarını yırttılar, hamile kadınlar çocuklarını düşürdüler, çocuklar çılgın atmaya, davaları ve sığırları da böğürmeye başladılar. Derken Allah Teala onlardan o azabı kaldırdı. Bundan sonra da Yunus’a gittiler ve ona iman ettiler. Ve İsrailoğullarını da onun yanına verdiler.¹⁵

İşte bu görüşe göre, Yunus(a.s.)'ın peygamberliği, balığın onu dışarı atmasından sonra olmuştur. Bu görüşün delili ise, Cenab-ı Hakkın saffat suresindeki “İşte biz onu, kendisi de hasta olarak, açık yere bıraktık. Üzerine sapı(gövdesi) olmayan bir bitki bitirdik. Onu yüz bine ve daha fazla insana peygamber olarak gönderdik...”(saffat,145-147) ayetleridir. Ancak saffat suresindeki kıssa ile ilgili ayetler, her ne kadar ardı sıra verilerek sanki kıssanın bir bütün olarak anlatıldığı anlaşılıyor ise de durum öyle değildir. Bu surede geçen ayetler kıssanın üç ayrı bölümüne ait bilgileri ihtiva etmektedirler. Surede ilk olarak 139 ve 145. ayetlerde, Yunus Peygamber'in halkından kaçışı ve en sonunda tevbesinin kabul edilmesinden sonra ıssız bir sahile atılması anlatılıyor. Daha sonraki 146. ayette Allah Teala'nın Ninova halkının yakarışını kabul edip cezalandırmaktan vazgeçmesi üzerine Yunus(a.s.)'ın buna öfkelenmesi ve Yüce Allah'ın O'nu rahatlatmak için üzerine bitki yetiştirmesi olayına atıf yapılırken, sonraki 147 ve 148. ayetlerde ise tekrar bir önceki safhada gerçekleşen, Yunus(a.s.)'ın tekrar ikinci kez peygamber olarak gönderilmesine ve onların artık çağrıya olumlu cevap verip inanmaları üzerine bir süre daha dünya nimetlerinden faydalanmaları için süre verilmesi olayı anlatılmaktadır. Dolayısıyla yukarıda Yunus Peygamber'in balığın karnından dışarı atılmasından sonra peygamber olduğunu ve buna delil olarakta 145 ve 147. ayetlerin delil olarak gösterilmesi yanlıştır. Çünkü gösterdiğimiz gibi bu ayetler kıssanın farklı yönlerine ait bilgileri vermektedir. Sonuç olarak, gerek Kitab-ı Mukaddes ve gerekse Kur'an-ı Kerim verilerine göre rahatlıkla anlaşılıyor ki olay anlattığımız gibi gerçekleşmektedir. Balığın Yunus(a.s.)'ı yutması peygamberliğinden sonra, yani Yunus(a.s.)'ın Ninovalılara ilk tebliğ görevine başladıktan sonra ve kavmi ile olan ilişkisi sonucu onları bırakıp kaçmasından sonra olmaktadır.

İkinci bir husus, Müfessirler Yunus(a.s.)'ın kaçışı konusunda da ihtilaf etmişlerdir.

---

¹⁵ - Aynı eser, s. 16/211-213

Kimilerine göre Yunus(a.s) kasten Rabbine muhalefet edip kaçmıştır.¹⁶ Bundan önce, İbn Mesud, İbn Abbas, Hasan el-Basri, Şa'bi, Said İbn Cübeyr ve Vehb'in görüşü ile İbn Kuteybe ve Muhammed İbn Cerir'in tercihi de bu şekildedir. Yani Yunus(a.s.)'ın Allah'a kızarak kaçtığını ileri sürmüşlerdir. Oysa ki, Yunus Peygamber'in kaçıışı kendi halkından olan bir kaçıştır. Kendi halkının, inkarda ısrar etmesi ve dinlememesi sonucu Yunus(a.s.)'ın onlara öfkelenerek, içi öfke ile dolu bir şekilde kaçmakta ve onların Allah tarafından bir an önce helak edilmelerini istemektedir. Allah Teala'nın kendisini yalanlayan o kavme helak cezasını indireceğini vaat etmesi, böylece de onun, bu helakın geleceğini zannederek, Allah böyle bir azabı indirse bile Allah'ın o azapla onları o imha etmemesi de söz konusu ve ona düşen de, o kavmi dine davet etmeye devam etmek ve kurtulmalarını sağlamak iken, işte bu davete sabredememektedir. Daha sonra kaçıp dolu gemiye binmektedir.

Kıssa ile ilgili olarak kaynakların hepsinde yer almayan ve birbirinden farklı bir çok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin çoğu sahih olmayan hadislerle dayanmaktadır. Bu tür rivayetlerin çokluğu da kıssanın doğru bir şekilde anlaşılmasına engel olduğunu düşünüyoruz. Bu açıdan örnek olması bakımından farklı bir rivayette sadece Suyuti'nin tefsirinde geçmektedir. Ve bu rivayete göre: Yunus(a.s.), oradan ayrıldıktan sonra hayvanlarını otlatan genç bir delikanlı ile karşılaştı ve ona kimlerden olduğunu sordu. Delikanlı; ben Yunus'un kavmindenim” dedi. Yunus(a.s.), kavminin başına nelerin geldiğini merak edip o gence sordu. O kişide olanları Yunus'a anlattı. Bunlardan sonra Yunus şöyle dedi: “Ben onlara ebediyen yalancı olarak dönmeyeceğim” dedi ve “Onlara döndüğün vakit benden selam söyle ve benimle karşılaştığını söyle” dedi. Delikanlı; “biliyorsun, yalan söyleyenin şahidi yoksa öldürürler ve kim bana şahadet edecek” diye sordu. Yunus(a.s.); sana bu yerler, bu ağaçlar şahadet edecek” dedi. Ve Yunus, o ağaçlara ve yere emrederek: “Size bu delikanlı geldiği vakit ona şahadet edin” dedi. O delikanlı kavmine döndü ve olanları anlattı. Padişah delikanlının yalan söylediğini düşünerek öldürülmesini emredince delikanlı şahidlerinin olduğunu söyledi ve onlarla birlikte o yere geldiler. Ağaca ve o yere şöyle seslendi delikanlı: Allah hakkı için Yunus(a.s), sizleri benim için şahid etti mi? O yer ve ağaçlar: “Evet” dediler. Geri padişaha döndüler ve gördüklerini korku içinde anlattılar. Padişah da delikanlıya elini uzatarak onu kendi yerine oturttu ve “Bu yere senden daha layık ve daha uygun kimse yoktur.” dedi. Delikanlı da onlara kırk sene padişahlık yaptı.¹⁷ Buraya bu rivayeti almamızın sebebi elbetteki söz konusu ayetin anlaşılmasına yardımcı olacak diye değil, blakis bu konuda kaynaklarda ne kadar çok farklı ve birbirinden kopuk rivayet ve bilgilerin yer aldığını göstermek için gerekli gördük.

İkincisi: Yunus Kıssa ile ilgili olarak dikkat çekmek istediğimiz husus
وَدَاالْتُونِيَادْدَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا
أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ {87}

¹⁶ - *Aynı eser*, s. 19/9

¹⁷ - es- Suyuti, age., s. 8/121

“Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek(halkından) ayrılmış ve kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Ancak o , karanlıklar içinde : “Senden başka ilah yoktur.Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben kuşkusuz, zalimlerden oldum.” diyerek (Rabbine) seslenmişti.”¹⁸ ayeti kerimesidir.

Müfessirler tarafından değişik şekillerde ve yanlış bir tarzda yorumlandığını düşündüğümüz başka bir konu ise ayette geçen **فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** “kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı” şeklindeki, Yüce Allah’ın, balık olayının kahramanı Yunus(a.s) hakkında kullandığı ifadedir. Fakat ayetin bu kısmı çok açık bir şekilde ifade edilmişken, hiçbir kaynakta bu anlamıyla yorumlanmamış olması dikkat çekicidir. Yukarda da ifade ettiğimiz gibi Yunus Peygamber, öfkelenerek halkını bırakıp kaçmakta ve bu kaçı esnasındaki, Allah Teala’nın kelamıyla “o kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı” ifadesi dikkatlerimizi çekmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, Allah’ın peygamberinin de kendisini dinlemeyen halkına kızıp kaçmasının bir peygamber için uygun bir davranış olmadığına farkında olması ve bu yüzden Yüce Allah’ın buna müdahale edeceğinin farkında olarak bir an “kendisine güç yetirilemeyeceği” zannına kapılmasıdır. Fakat bu kısım bütün tefsir kaynaklarında “kendisini sıkıştırmayacağımızı sanmıştı” yada “sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı”¹⁹ şeklinde ele alınmaktadır. Oysa ayetin metninde bu anlama gelecek her hangi bir kelime göremiyoruz. Müfessirler tarafından ayetin bu şekilde manalandırılması elbetteki ayetin metninden kaynaklanmıyor. Metinde çok açık bir şekilde dile getirildiği gibi Yunus(a.s), kendisine güç yetirilemeyeceği zannına kapılıyor. Bunun dışında başka bir şekilde anlam verilmesi sebebinin, tamamen bir peygamber’in, ayette geçtiği şekliyle böyle bir düşünceye kapılmayacağı ve olmuş olsa bile böyle bir düşüncenin de dile getirilmesinin bir peygamber için uygun bir ifade tarzı olmayacağı mantığı ile hareket edilmesinden kaynaklandığını düşünüyoruz. Elbetteki Allah’ın peygamberi hakkında en uygun bir ifade tarzı ile konuşmak ve yazmak gerekiyor. Peygambere itaat ve saygı Allah’a itaat ve saygıdır. Ancak Yüce Allah’ın yine bir peygamberin ağzıyla dile getirmiş olduğu bir durumu da bizim görmezlikten gelmemizin hiçbir mantığı olamaz. Çünkü ayetin devamında görüldüğü gibi Yunus(a.s)’ın kendi deyimiyle “ben kuşkusuz, zalimlerden oldum” diyerek Rabbine seslenmesi de yapmış olduğunun olumsuz neticesini göstermektedir. Bu durum, hem Yunus Peygamber’in öfkelenerek halkından ayrılışının hem de Allah’ın, kendisine güç yetiremeyeceğini düşünmesinin mahzurlu bir husus olduğunu göstermektedir. Zaten, peygamberin kendisi ile ilgili mahzurlu durumu, yine kendisi tarafından açık bir şekilde dile getirildiği görüyoruz. Allah’ın peygamberinin, kendisinin zalimlerden olduğunu dile getirmesi de yapmış olduğu o olumsuzluğa işarettir. Bu işaret edilen şeyin de Yunus Peygamber’in görevini bırakıp kaçmasıyla birlikte “kendisine güç yetirilemeyeceği” zannına kapılmasıdır.Tabiki peygamberin kendisinin zalimlerden olduğunu söylemesi, zalim olduğu anlamına gelmez. Burada Allah’ın Peygamber’inin hissettiği

¹⁸ - Enbiya, 21/ 87

¹⁹ - et-Taberi, age., s. 12/202-203; el-Kurtubi, age., s. 329; ez-Zemahşeri, age., s.1/422; Begavi, age., s. 90; İbn Kesir, age., s. 3/6826-6830; er-Razi, age., s. 9/11-15; es-Suyuti, age., s. 8/12; Elmalılı, age., s. 6/451; es- Sabuni, age., s. 5/268; Mevdudi, age., s. 5/42; Ateş, Süleyman, age., s. 7/423;

suçluluk ve arkasından içine düştüğü pişmanlık girdabından böyle bir kelime sarfetmiş olabileceği ihtimali kuvvetlidir. Bu arada bu ayetlerin Peygamber Efendimiz'e vahyedilmesi de elbetteki geçmişte yaşanmış bir olayın bize aktarılması değildir. Çeşitli sebepleri olmakla birlikte bu bir nevi Hz. Muhammed(s.a.s)'e bir uyarıdır. Balık olayı kahramanının düştüğü hataya düşmemesini ve onun gibi olmamasını tavsiye etmektedir.

Üçüncüsü: (فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ)

48;

“*Sen Rabbinin hükmünde sebat et ve sakın balık sahibi gibi olma! Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti.*”²⁰

Hz. Muhammed(s.a.s)'e bir uyarı ve tavsiye niteliği taşıyan ve bu uyarıyı ortaya koyulurken balık sahibi Yunus Peygamber'in içine düştüğü olumsuz duruma dikkatleri çekildiği Kur'an'ın bu ayetinde temel ifadelerden biri olan مَكْظُومٌ kelimesi, maalesef tefsirlerde kendi anlamı dışında, farklı bir şekilde yorumlanmaktadır. Biz, tefsirlerde var olan yorumların, ayetin bütünü de göz önüne alındığında, yanlış öncüllerden hareketle kurulan önermeler olduğunu düşünüyoruz. Doğru bir öncülün yukarıda ayetin çevirisini verdiğimiz şekilde olmasını gerektiğini düşünüp ve bu şekliyle bu ayetin yeniden yorumlanması gerektiğini belirtmek istiyoruz.

Buarada Hz. Peygamber'e hitaben “balık sahibi gibi olma!” ifadesinin işaret ettiği durum, Yüce Allah'ın Ninova halkını daha önce helak edeceğini bildirmiş olmasına rağmen, Yunus Peygamber'in onlara ikinci kez gitmesiyle birlikte, onların da azabın belirtilerini görmesiyle yaptıklarına pişman olmaları ve Allah'a tevbe etmeleri üzerine Allah Teala'nın onları cezalandırmaktan vazgeçmesi ve bağışlamasından dolayı Yunus Peygamber'in de onların helak olması beklentisinin boşa çıkmasıdır. Çünkü, Yunus Peygamber, onlara azabın geleceği haberini verdikten sonra şehrin dışına çıkıp orada kurduğu çardağın altında şehrin ve içindekilerin durumunun ne olacağını beklemeye koyulmuştu. Ninova halkına muhtemelen uzun süre yaptığı tebliğ ve irşat mücadelesinden sonra olumsuz bir netice alması Yunus Peygamber'i kavmine karşı negatif duygular içerisine sürüklemiştir. Artık kavminin inanmasını bile istememekte, Allah'ın onları, affetmesi ve bağışlaması yerine yeryüzündeki hayatlarına son vermesini dilemektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta Yunus Peygamber'in Allah'ın bağışlamasına karşı takındığı tavır ve duygulardır. Çünkü ayette “*Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti.*” denmesinin sebebi de bu duruma bir işarettir. (Kazim) kelimesinden türetilmiş olan “mekzumun” ifadesi, “içi öfke ile dolmuş”²¹ demektir. Ayetin ifadesiyle, Yunus Peygamber Allah'ın Ninova halkını bağışlamasına çok öfkelenmiş ve bu öfkeli haliyle Allah'a seslenmiştir. Burada öfkeli şekilde seslenirken: (Kitab-ı Mukaddes'in sözleriyle) “Ah, ya Rabb, ben daha ülkemdeyken böyle olacağını söylemedim mi? Bu yüzden Tarış'e kaçmaya kalkıştım. Biliyordum, sen lütfeden, acıyan, tez öfkelenmeyen, sevgisi engin,

²⁰ - Kalem, 68/48

²¹ - Mutçalı, Serdar, *El-Mu'cemü'l Arabi'l Hadis*, İstanbul, 1995, s.764

cezalandırmaktan vazgeçen bir Tanrı'sın. Ya Rabb, lütfen şimdi canımı al. Çünkü benim için ölmek yaşamaktan iyidir." diye duada bulunuyor. Oysa bir peygamber olarak yapması gereken, Tarış' e kaçmadan önce bile çektiği sıkıntılara karşı sabredip halkının da ceza görmemesi için emek sarfetmesi ve Allah'tan onları bağışlaması için istekte bulunması idi.

Bu yüzden Yüce Allah, Hz. Muhammed(s.a.s.)'e kendisi hakkında vereceği hükme razı olmasını ve sabretmesini söylemektedir. Onlara mühlet verme ve onlara karşı olacak yardımı erteleme hususlarındaki Rabbinin hükmüne sabretmesini ve ona tebliği, vahyi ve Peygamberlik görevini yüklemesi hususundaki hükümlerine sabret, bu yolda ve bu sebeple meydana gelecek eziyet ve sıkıntılara katlan, demektir. Ve bu konuda Yunus(a.s.) gibi içi öfke ile dolu bir şekilde olma, o duruma düşme, demektir.

Durum böyle iken, öfke ile dolu olma halini dile getiren مَكْظُومٌ ifadesi bütün tefsir kaynaklarında çok daha farklı bir şekilde verilmektedir. Kök itibarıyla de öfke anlamına gelen "mekzumun" ifadesi kederli, gamlı anlamında ifade edilmiştir. Ve dolayısıyla Taberi ve diğer tefsir kaynaklarında, Yunus(a.s.)'ın Allah'a "içi öfke ile dolu bir şekilde" değil de "kederli bir şekilde" Allah'a seslendiği şeklinde tefsir edildiğini görüyoruz.²² Bu şekildeki bir yorumun arkasında yatan sebebin, bir önceki maddede ele aldığımız 21/87'deki تَقَدَّرَ ifadesine getirilen yorumu da göz önüne aldığımızda, daha çok bir peygambere, gerçekleşmiş olsa dahi bir olumsuzluğun atfedilmeyeceği şeklindeki bir mantığın olduğunu görüyoruz.

Dördüncüsü: Yüce Allah'ın Yunus Peygamber'e vermiş olduğu nimet hususundadır.

لَوْلَا أَنْ تَدَارَكُهُ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِ لُنُبِدَ بِالْعُرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ {49} فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ
مِنَ الصَّالِحِينَ {50}

"Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı; o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı. Ancak Rabbin onu seçmiş ve onu iyi kimselerden kılmişti,"²³

Yine bu ayeti kerimelerde de müfessirler tarafından yanlış yorumlandığını düşündüğümüz bazı noktalar söz konusudur. Şöyle ki:

1-) Allah'ın Yunus Peygamber'e olan nimeti,

2-) Nimet ulaşmadığı takdirde O'nun kınanmış olarak, ıssız bir yere atılması meselelerinde müfessirlerin, ayetleri yanlış anladıklarını düşünüyoruz.

²² - et-Taberi, age., s. 12/202-203; el-Kurtubi, age., s. ?; ez-Zemahşeri, age., s. II/675; Begavi, age., s. 43; İbn Kesir, age., s. 3/6826-6830; er-Razi, age., s. 9/11-15; es-Suyuti, age., s. 8/12; Elmalılı, age., s. 6/451; es- Sabuni, age., s. 5/268; Mevdudi, age., s. 5/42; Ateş, Süleyman, age., s. 7/423;

²³ Kalem, 68/49-50

Birinci meseleye baktığımız zaman müfessirler, Yunus peygamber'e verilen nimetin, Yunus(a.s.)'in balık tarafından yutulduktan sonra balığın karnından, daha önce yapmış olduğu hatanın farkına varması ve Allah'ı tesbih edip tevbe etmesi üzerine Yüce Allah'ın tevbesini kabul etmesi ve dolayısıyla onun sahile atılması olarak değerlendirmektedirler.

İkincisi ise, müfessirler, Yüce Allah'ın “*o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı.*” sözünü balığın karnından sahile atılması olayı ilişkilendirerek ele almaktadırlar.²⁴

Ayetlere baktığımızda üçüncü maddede ele aldığımız 68/48'in devamı olan bu iki ayeti elbetteki o ayetten bağımsız olarak ele almamız bize doğru bir anlamı veremez. Ayetleri bir bütün olarak değerlendirdiğimizde burada bahsedilen nimetin ne olduğunu çok daha iyi anlayabiliriz. Ve aksi takdirde, o kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı, diye bahsedilen yerin de balığın karnından dışarı atılması olayı ile bir ilişkisinin olmadığı açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Yüce Allah'ın Ninova halkı hakkında vermiş olduğu hüküm, Yunus Peygamber'in öfkeli bir halde Allah'a seslenmesine sebep oluyor. Nitekim üçüncü maddede de geçtiği gibi Yüce Allah Hz. Muhammed (s.a.s.)'e bu konuda Yunus(a.s.)'in düşmüş olduğu hataya düşmemesini hatırlatıyor: “*Sen Rabbinin hükmünde sebat et ve sakın balık sahibi gibi olma! Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti,*” ve hemen bu ayetin ardından Yüce Allah “*Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı; o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı. Ancak Rabbin onu seçmiş ve onu iyi kimselerden kılmıştı,*” ayetiyle de Yüce Allah, Yunus Peygamber'e vermiş olduğu nimette işaret etmektedir. Yunus Peygamber, Yüce Allah'ın verdiği hükme razı olmamaktadır. Şehir dışına çıkmış ve Allah'ın Ninova halkına ne yapacağını beklerken, Ninovalıların üzerinden ilahi azabın kaldırılması ve dünya nimetlerinden bir süre daha yararlanmaları için onlara süre verilmesine tahammül edemiyor ve öfkelenerek Allah'a sesleniyor. Ve bundan sonra bilindiği gibi Allah Teala, Yunus(a.s.)'a : Sen, emeğini çekmediğin, büyütmediğin asma kabağına acıyorsun, o kabak ki bir gecede çıktı ve bir gecede yok oldu; ya ben, Ninova için o büyük şehir için acımayayım mı? O şehir ki, orada sağımı ve solunu seçemeyen yüz yirmi binden ziyade insan, bir çok da hayvan var.²⁵ diye seslenmişti. Ve Allah Teala Ninova halkının, peygamberin davetini inkarına ve Yunus(a.s.)'i dinlememelerine rağmen, sonunda tevbelerini kabul etmiş ve cezalandırmaktan vazgeçerek bir süre daha dünya hayatından yararlanmalarını sağlamıştı. Yüce Allah kullarına olan sevgisinden ötürü onları affedip bağışlamıştır. Ninova halkını bağışladığı gibi onlara sağladığı nimetinin bir uzantısı olarak Yunus peygamber'i de, vermiş olduğu hükme karşı sebat etmemesine rağmen tek başına bırakmamış ve bir nevi Yunus(a.s.)'a peygamberliğini tekrar iade edip onu nimetlendirmiştir. “*Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı; o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı.*” sözünün anlamı da budur. Tekrar seçilip iyi kimselerden kılınmıştır. Yüce Allah'ın onu nimetiyle şereflendirip, iyilerden kılarak tekrar kavmine

²⁴ - et-Taberi, age., s. 12/202-203; el-Kurtubi, age., s. ?; ez-Zemahşeri, age., s.II./675; Begavi, age., s. 43; İbn Kesir, age., s. 3/6826-6830; *er-Razi*, age., s. 9/11-15; es-Suyuti, age., s. 8/12; Elmalılı, age., s. 6/451; es- Sabuni, age., s. 5/268; Mevdudi, age., s. 5/42; Ateş, Süleyman, age., s. 7/423;

²⁵ - Kitab-ı Mukaddes, Yunus Bölümü, s. 875,

geri dönmesini sağlıyor. İbn Abbâs da bu konuda: Allah tekrar ona vahyetti ve kavmi hakkında onu şefaatçi kıldı.²⁶ demektedir.

Eğer rahmeti ve bağışlaması bol olan Yüce Yaratıcı'nın bu nimeti peygamberine ulaşmamış olsaydı, ayet-i kerimenin ifadesiyle Allah'ın peygamberi, ıssız bir yere atılırdı. Çünkü ayetin devamında nimetin ulaşmadığı takdirde "o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı." denmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki müfessirlerin bahsettiği gibi Yunus Peygamber'in atılacağı bu ıssız yerin, balığın karnından atıldığı sahille herhangi bir ilişkisi görünmemektedir. Yüce Allah balığa, Yunus Peygamber'i sahile atmasını emrederken orada, "...onu hasta bir halde iken, ıssız bir sahile atıvermiştik"²⁷ demektedir. Oysa ki bu ayette ise eğer ona yeniden²⁸ Allah'ın nimeti ulaşmasaydı, o kınanmış olarak ıssız bir yere atılırdı, deniliyor.

Beşincisi: Bu meselede genel olarak üzerinde durmak istediğimiz nokta kıssanın meydana geliş süreci ile ilgilidir. Araştırmamızın birinci bölümünde gösterdiğimiz Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de kıssanın sinoptik şeklini verdiğimiz tabloda da belirtildiği gibi kıssa genel olarak şöyle meydana gelmektedir: Öncelikle Yunus Peygamber, Ninova halkına peygamber olarak gönderiliyor. Sonra Ninovalıların inkarı ve taşkınlıkları üzerine; Yunus'un Görevini terk edip bir gemiye binmesi; Denizde fırtına çıkması üzerine, kur'a sonucu denize atılması, balığın, kendisini yutması kısmı meydana geliyor. Daha sonra kendi yaptığı hatanın farkına vardktan sonra; Yunus'un balığın karnında tövbe etmesi, tevbesinin kabul edilmesi ve sahile atılması olayı gerçekleşiyor. Bir sonraki süreçte Yunus peygamber kendine geldikten sonra Yunus'un Ninova'yı ikinci kez uyarması; Ninova halkının inanması, dolayısıyla, Allah'ın onları bağışlaması ve cezalandırmaktan vazgeçmesi, gerçekleşmektedir. En sonunda ise, Yunus'un Allah'ın bağışlamasına öfkelenmesi ve Allah'ın onu rahatlatmak için, üzerine balkabağı var etmesi ve dolayısıyla Yunus'un bundan etkilenmesi ve görevine yeniden dönmesi ile kıssa son bulmaktadır.²⁹

Kıssanın aslı genel olarak bu şekilde iken tefsir kaynaklarındaki genel olan görüşe göre Yunus, Ninovalılara peygamber olarak gönderildi. Yunus'un bütün çaba ve gayretlerine rağmen kavmi inanmadı ve Yunus, onlara kızıp, helak olacakları haberini verip kenti terk etmiştir. Yüce Allah'ın da onlara bildirdiği azabın belirtileri ortaya çıkınca Ninova halkı yaptıklarından pişman olup Allah'a inanmışlardır. Yüce Allah da onları cezalandırmaktan vazgeçiyor. Daha sonra, Yunus Peygamber, kaçarken dolu bir gemiye biniyor, sonra gemiden atılınca bir balık tarafından yutuluyor ve en sonda sahile atılıyor. Burada hasta ve bitkin bir halde olan Yunus(a.s.)'i iyileştirmek için Yüce Allah, sahilde üzerine bir balkabağı var ediyor ve kıssa burada bitiyor. Kıssanın bu şekilde anlatılması Yunus(a.s.)'in Tarşış'e kaçmadan önce peygamber olduğunu savunan kişilerin yorumudur. Diğer görüşe göre ise, Yunus(a.s.)'in balığın karnından sahile atıldıktan sonra peygamber olmuş ve sayıları

²⁶ - es- Sabuni, age., s. 7/27.

²⁷ - Saffat, 37/145

²⁸ - Akdemir, age., 68/49; Hamidullah, Muhammed, **Aziz Kur'an**, İstanbul, 2003, 68/49.

²⁹ - *Bkz:* Tezin I. Bölümü.

yüz binden fazla olan bir kavme peygamber olarak gönderilmiştir. Bu her iki görüşe rağmen de ele aldığımız tefsirlerin hiçbirisinde, Allah'ın Yunus Peygamberi ikinci kez Ninovalılara göndermesinden hiç bahsedilmez. Oysa Yüce Allah, daha önce Ninova halkına peygamber olarak gönderilen Yunus Peygamberin, oradan Tarşış'e kaçarken bindiği gemiden denize atılması ve balık tarafından yutulup ondan sonra sahile bırakılmasından sonra tekrar ikinci kez Ninova halkına peygamber olarak gönderiyor. Bu ikinci uyarıdan sonra Yüce Allah, kent halkının inanmaması üzerine onları cezalandıracağını söylemiştir. Yunus peygamber bundan dolayı şehrin dışına çıkıp şehre ne olacağını beklemektedir. Fakat ilahi azabın belirtilerini gören halkın tevbe etmesi üzerine onlardan azap kaldırılıyor. Bu da Yunus peygamber'in öfkelenmesine sebep oluyor. Yüce Allah onu rahatlatmak için üzerine balkabağını var ediyor. İşte bu bal kabağı kısmı da burada gerçekleşmektedir. Olay Kitab-ı Mukaddes'te böyle açık bir şekilde geçmekte iken Kur'an'ı Kerim'de bu şekilde anlaşılması biraz güçleşmektedir. Çünkü Allah'ın bal kabağını var etmesi kısmı, kıssanın geniş bir bölümünün anlatıldığı saffat suresinde kıssayla ilgili diğer ayetlerden hemen sonra verilmektedir. Dolayısıyla Allah'ın Yunus(a.s.)'ın başına balkabağı var etmesi, sanki Yunus(a.s.) balığın karnından sahile atıldıktan sonra meydana geldiği şeklinde anlaşılmaktadır. Fakat olayın net bir şekilde anlaşılması, araştırmamızın birinci bölümünde belirttiğimiz gibi her iki kaynağın verileri karşılaştırıldığında, ancak ortaya çıkmaktadır.

II. KISIM

GÜNÜMÜZ KUR'N-I KERİM ÇEVİRİLERİNDE YUNUS PEYGAMBER KISSASI

Şüphesiz Kur'an-ı Kerim'in muhatabı, onu kabul eden bütün dünya insanlarıdır. Kur'an-ı Kerim'i kendine rehber edinen insanlar elbetteki onun gönderiliş amacını ve mesajını anlamak zorundadırlar. Yüce Allah'ın, bu kutsal kitapta kendilerine neler söylediğini, aynı zamanda keşfetmek ve açıklamak durumundadırlar. Ancak Kur'an-ı Kerim Arap dilinde inmiş ilahi bir Kitap'tır. Bütün insanlığa hitap ederken, bu sadece Arap diliyle gerçekleşmektedir.³⁰ Dolayısıyla Arap dili gerektiği gibi bilinmeden, onun mesajını anlamak da mümkün görünmemektedir. O halde Arapça konuşmayan diğer milletlerce, Arap dilinde inen bu kutsal kitabın mesajları kendi dünyalarına aktarılırken, kaynak dil durumunda olan Arapça'nın çok iyi bilinmesi gerektiği gibi, Kur'an'ın hitap ederken bu kaynak dilde kastettiği anlamın ve meydana getirdiği etkinin, hedef dil durumunda olan Kur'an'ın çevrileceği dil dünyasına da en iyi şekilde aktarılması gerekmektedir. Kur'an çevirileri konusunda gerek Türkiye'de gerek Batı dünyasında sevindirici gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak araştırmamızın amacı ve konusu bakımından bu konuya girmemiz mümkün değildir.³¹

Araştırmamızın bir önceki kısmında klasik ve günümüz tefsir çalışmalarında Yunus Peygamber Kıssasını bazı yönleriyle göstermeye çalıştık. Bu ikinci kısımda ise amacımız, kıssayı, günümüz Kur'an çevirilerinde ele almaktır. Bunu ortaya koymaya çalışırken aslında tefsir yorumlarının Kur'an çevirilerine olan yansımaları göstermeye çalışacağız. Yunus Peygamber kıssasını incelediğimiz bütün çevirilerde yaklaşımların aynı olduğunu görüyoruz. Bu incelemeyi yaparken Sayın Salih Akdemir Hocanın yapmış olduğu çevirinin dışındaki diğer çevirilerde, tefsirlerde kıssa ile ilgili yapılan yanlış yorumların etkisinin aynı şekilde varlığının devam ettirildiğini gördük. Dolayısıyla araştırmamızın bu kısmında kıssa ile ilgili yanlış aktarıldığını düşündüğümüz noktaları ele alırken Akdemir Hocanın çevirisini temel alarak vereceğiz. Ayrıca bu kısımda üzerinde duracağımız konuları, aynı zamanda daha önceki bölümde de söz konusu edildiği için çok ayrıntılı bir şekilde göstermeyeceğiz. Tefsirlerde yapılan yanlışların aynı şekilde Kur'an çevirilerine de yansıdığını ortaya koymaya çalışacağız.

Kıssa ili ilgili olarak çevirilerde yanlış aktarıldığını düşündüğümüz birinci nokta, tefsirlerde olduğu gibi 37/139-140 ayetleriyle ilgilidir. Burada ayetler birbiriyle bağlantılı olarak değil de daha çok ayet ayet çevrilmiş ve dolayısıyla da doğru anlam ortaya çıkmamış oluyor. Söz konusu ayetler ve olması gerektiğini düşündüğümüz çeviriyi hemen akabinde verdikten sonra diğer çevirilerdeki durumunu göstermeye çalışacağız: Şöyle ki:

---

³⁰ - “Uyarıcılardan olman için, onu senin kalbine, apaçık bir Arapça ile güvenilir Ruh indirmiştir.”(Şuara, 26/193-195).

³¹ - Bkz. Salih, Akdemir, age., giriş kısmı.

وَأَنَّ يُؤْتَىٰ لِمِائِمَاتٍ مُّسَلِّينَ {139} إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلِّ الْمَشْحُونِ {140}

“Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye doğru kaçarken elçilerimizdendi”³²

Allah Teala, Yunus(a.s.)’ı Musul şehrine yakın bir şehir olan Ninova halkına peygamber olarak göndermiştir. Hz. Yunus, insanları hak dine davet etmesine rağmen, onlar inkarlarında ısrar etmişler ve Yunus’u dinlememişlerdir. Yunus(a.s.) bunun üzerine onlara kızarak, öfkelenerek oradan ayrılmıştır. “Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye doğru kaçarken elçilerimizdendi” ayetinin manası da budur. **لِمِائِمَاتٍ مُّسَلِّينَ** kelimesinin “gönderilerdendi” anlamına gelmektedir. Yani Yunus(a.s.) kaçarken peygamberlerdendi ve peygamberlik görevini bırakarak kaçtı, demektir. Oysa baktığımız bütün çevirilerin hepsinde farklı bir çeviri şeklini görüyoruz ve bu ayetlerin diğer çevirilerdeki şekli şöyledir: “Yunus da gönderilen elçilerdendi. Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.”³³ Diğer kaynaklarda çevirilerin bu şekilde verilmesinin, anlamın kaybolmasına sebep olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla, Salih Akdemir Hoca’nın bu konudaki tespitini buraya aktarmayı uygun görüyoruz: “Bilindiği gibi, Kur’an-ı Kerim’deki ayetlerin bugünkü şekliyle numaralandırılması sonraki dönemlere aittir. Ayetleri, ayet numaralarını göz önünde bulundurarak çevirmek, gerek Türkçe’nin söz diziminden gerekse Kur’an’ın sözlü bir metin olmasından ötürü, bazen anlamın kaybolmasına ve hatta yanlış anlaşılmasına yol açabilir.”³⁴ Bu açıdan ayetlerin hem kendi içerisinde hem de diğer ilgili ayetlerle birlikte ele alınmasının, hem gerçek anlamın ortaya çıkmasında hem de düzgün bir çevirinin yapılmasında önemli bir rol oynayacağını düşünüyoruz.

Belirtmek istediğimiz başka bir nokta ise 68/48’deki ayette geçen **مَكْظُومٌ** ifadesi ile ilgilidir. Söz konusu ayet şöyledir:

فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ {48}

“Sen Rabbinin hükmünde sebat et ve sakın balık sahibi gibi olma! Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti.”³⁵

Yüce Allah burada Peygamber Efendimiz’e, bir nevi Yunus(a.s.)’ın içine düştüğü durumu hatırlatarak tavsiyede bulunuyor. Yani, sana tebliği, vahyi ve Peygamberlik görevini yüklemesi

³² - Saffat, 37/139-140.

³³ - Ateş, Süleyman, **Kur’an-ı Kerim ve Yüce Meali**, Ankara 1980; Bulaç, Ali, **Kur’an-ı Kerim’in Meal Tercümesi**, İstanbul, 1982; Yıldırım, Suat, **Kur’an’ı Hakim ve Açıklamalı Meali**, 1998, İstanbul; Hamidullah, Muhammed, **Aziz Kur’an-Çeviri ve Açıklama-Çevirenler**: Doç.Dr.Abdülaziz Hatip- Mahmut Kanık, 2003, İstanbul; Çantay, Hasan Basri, **Kur’an’ı Hakim Ve Meali Kerim**, Diyanet İşleri Başkanlığı **Heyet Meali**: Ali Özek 1-48, 581-604; Hayrettin Karaman 76-126; Mustafa Çağrıcı 49-62, 281-358; İbrahim Kafi Dönmez 63-75, 358-420, 561-580; Sadrettin Gümüş 127-280; Ali Turgut 421-560. Ankara,1982

³⁴ - Akdemir, age., s. xxv.

³⁵ - Kalem, 68/48

hususundaki hükümlerine, onlara mühlet verme ve onlara karşı olacak sana yardımı erteleme hususlarındaki Rabbinin hükmüne sabret, diyor. Ve bu yolda ve bu sebeple meydana gelecek eziyet ve sıkıntılara katlanarak öfkelenmemesini, Yunus Peygamber gibi olma demektir.

Fakat çevirilerde مَكْظُوم ifadesi kendi anlamının dışında başka bir çok anlamda kullanılmıştır. “Mekzumun” ifadesi “kazım” kelimesinden türetilmiştir ve anlamı “içi öfke ile dolu olma” demektir. Meallerde bu kelimeye verilen anlamları şöyle sıralayabiliriz: “bir kez soluk soluğa kalma”³⁶, “gamla dolu olma”³⁷, “dertli dertli”³⁸, “hıçkırıktan boğulur bir halde olma”³⁹, “sıkıntıdan yutkunma”⁴⁰, “öfkeye kapılıp da sonra [ızdırap içinde] haykırma”⁴¹, “içi kahır ile dolu olma”⁴² şeklinde anlamlandırılmıştır. Sıraladığımız çevirilerde kelimeye verilen anlamlar bu şekilde iken, Salih Akdemir’in çevirisi ile birlikte Elmalılı’nın da kelimeye uygun bir anlam verdiğini görüyoruz. Elmalılı, “öfkeye boğulmuş” şeklinde kelimeyi manasına uygun olarak çeviri yaptığını düşünüyoruz. Ancak bunun dışında kalan diğer bütün çevirilerde kelimenin aslına uygun olarak bir mananın verilmediğini görüyoruz.

Çevirilerde ele alınması gereken başka önemli bir nokta ise 21/87. ayetle ilgilidir. Burada Yüce Allah’ın kendi peygamberi için dile getirmiş olduğu bir durumun sanki müfessirler ve çevirmenler tarafından adeta gizlenmek isteniyormuş gibi durum söz konusu. Söz konusu ayet ve anlamı şöyledir:

وَدَا الثُّونَ إِذْ دَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ {87}

“Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek(halkından) ayrılmış ve kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Ancak o, karanlıklar içinde: “Senden başka ilah yoktur. Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben kuşkusuz, zalimlerden oldum” diyerek (Rabbine) seslenmişti.”⁴³

Olay daha önce geçtiği için yine kısaca değinmek istiyoruz. Hikâye şöyledir: Hz. Yunus Allah tarafından Ninova’ya peygamber olarak gönderilir. Halkı Allah'a çağırır. Halk bu çağrıya olumsuz tepki gösterir. Karşı çıkar. Bunun üzerine Hz. Yunus'un canı sıkılır öfkelenerek onları terk eder. Onları davet ederken karşı karşıya kaldığı zorluklara sabretmez. Ve yüce Allah’ın kendisine güç

³⁶ - Hamidullah, age., kalem, 68/48

³⁷ - Çantay, Hasan Basri, age., kalem, 68/48

³⁸ - Diyanet vakfi meali, kalem, 68/48; Yıldırım, Suat, age., kalem, 68/48

³⁹ - Öztürk, Yaşar Nuri, age., kalem, 68/48

⁴⁰ - Ateş. Süleyman, age., kalem, 68/48

⁴¹ - Esed, Muhammed, age., kalem, 68/48

⁴² - Bulaç, Ali, age., kalem, 68/48

⁴³ - Enbiya, 21/ 87

yetiremeyeceğini sanır. **فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** ifadesinin anlamı da budur. Ancak bir iki çeviri dışında hiçbir çeviride ne yazık ki bu anlamı göremiyoruz. Çevirilerde rastladığımız anlam ya "Bizim kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı." yada "onu sıkımayacağımızı sanmıştı"⁴⁴ şeklindedir. Ayetin devamında Yunus(a.s)'ın "*Ben kuşkusuz, zalimlerden oldum*" diyerek içine düştüğü durumdan dolayı zalimlerden olduğunu dile getirmesine birincisi, Yunus(a.s)'ın peygamberlik görevini bırakıp kaçması, ikincisi ise kaçarken, ayette dile getirilen, "*kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı*" şeklindeki zannının sebep olduğunu görüyoruz. Ancak çevirilerde Yunus Peygamber'in bu düşüncesi görüldüğü gibi farklı bir biçimde dile getirilmektedir.

Bütün çevirilerde böyle bir çeviri şeklinin olması elbetteki çevirmenlerin eksik bilgisinden kaynaklanan bir durum değildir. Bunun daha çok ehl-i sünnet inancının savunduğu, peygamberlerin "ismet" sıfatına sahip oldukları görüşünden kaynaklandığını düşünüyoruz. Ehl-i Sünnete göre: Ma'sum olma, kötülük ve günahlardan korunmuş olma, peygamberlerde bulunması vacip olan sıfatlardan biri. Peygamberler, insan olmaları itibarıyla günah işleme gücüne sahip oldukları halde, Allah tarafından korunmuşlardır. İşte, onların bu özellik ve sıfatlarına ismet denir. Zira Peygamberler, gerek sözlerinde ve gerek fiillerinde kendilerini lekeleyecek değerlerini düşürecek hatalardan korunmuşlardır. Meselâ; peygamberler, peygamberliklerinden önce ve sonra en büyük günah olan Allah'a şirk (ortak) koştuktan korunmuşlardır. Yine İlâhî vazifelerini yerine getirip, Allah'tan aldıkları vahyi insanlara bildirirken unutmaları ve hata etmeleri, onlar hakkında câiz değildir. Peygamberlikten önce çok nâdir olarak küçük hatalar yapmaları mümkün ise de peygamber olmalarıyla birlikte halleri Allah tarafından düzeltilir. Peygamber olduktan sonra ise kesin olarak büyük günah işlemezler. Ancak, birtakım hikmetlere uygun olarak kendilerinden sehven zelle denilen küçük hatalar meydana gelebilir, fakat onlar kendi hallerine bırakılmazlar. Peygamberler de bunda ısrar etmezler. Peygamberlerin amel defterleri tertemizdir. Onlara günah adına bir şey yazılmaz.⁴⁵

---

⁴⁴ -*Aynı ayet*; Bulaç, Ali, age.; Hamidullah, Muhammed, age.; Çantay, Hasan Basri, age.; Diyanet İşleri Başkanlığı Heyet Meali.; Esed, Muhammed, age.; Yıldırım, Suat, age.,

⁴⁵ - es-Sabûnî, Nureddin, **Mâturidiyye Akaidi**, Terc. Bekir Topaloğlu, Ankara 1979, s. 121-122; Arslan Aydın, Ali, **İslâm'da İman ve Esasları**, İstanbul 1975, s. 195-196.

Ma'sum olmanın yani ismet sıfatının mümkün olduğunu savunanlar buna dair de dört sebep gösterirler:

1- İsmet sıfatına sahip olan peygamberin bedeninde veya nefsinde, kötülükten alıkoyan bir alışkanlığı gerektiren bir özelliğin bulunması.

2- İsyanların yerilmesi ve itaatın övülmesini bilmeleri.

3- Bu bilgilerin Allah'tan devamlı gelen açıklama ve vahy ile desteklenmesi.

4- Unutma veya uygun ve doğru olanı terketme kabilinden bir şey kendisinden meydana gelmiş olsa, uyarılır ve kendisine doğru olan gösterilir.

İşte, bu dört özellik bir araya geldiğinde de şüphesiz kişi günahlardan ma'sum olur⁴⁶

Bununla birlikte peygamberlerin ismet sıfatı yani ma'sum olmaları hususunda bazı farklı görüşler vardır. Bir kısım, insanlar içinde ma'sum olanın, yani Peygamberlerin, isyan etme ve günah işleme gücüne sahip olmadığını iddia ederler. Bir diğer grup ise, isyan ve günahın onlar için de mümkün olduğunu düşünürler. Bunlar hür iradeyi inkâr etmezler. Ma'sum olmanın; zorla yaptırmaya varmamak şartıyla, Allah'ın insanda yarattığı bir şey olduğu ve insanın onunla isyana kalkışmayacağını bildiği şeklinde ortaya koyarlar. Bu görüşe sahip olanlar, ismet sıfatının, günah işleme gücüne sahip olmama tarzındaki birinci anlayışın yanlışlığına akıldan şöyle bir delil getirirler. Eğer durum onların dediği gibi olsaydı, ma'sum olan bu ismetinden dolayı övülmeye hak kazanamazdı ve emir, yasak, sevap, ceza gibi hususlar anlamsız olurdu. Bu görüş taraftarları nakli delil olarak da Kur'an-ı Kerîm'den "De ki, ben de sizin gibi bir insanım..." (el-Kehf, 18/110). "... Ve Allah katında başka ilah tutma" (el-İsrâ, 17/39); "Eğer biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık andolsun, onlara neredeyse

yaklaşacaktın" (el-İsrâ, 17/74) ve "Ben kendimi tebriye (temize çıkarma) edemem..." (Yusuf, 12/53) ayetlerini gösterirler.

---

⁴⁶ - er-Râzî, **Kelâm'a Giriş (el-Muhassal)**, çev. Hüseyin Atay, Ankara 1978 s. 221-222

İsmet sıfatının delili ise nakli değil, aklidir. Çünkü şer’î nasslar arasında ne Kur’an’da ne de hadis-i şeriflerde Nebiler hakkında da Rasuller hakkında da, başkaları hakkında da herhangi bir kimsenin masum olduğuna dair herhangi bir nass yoktur. Nebinin ve Rasul’ün tebliğde ismet sıfatına sahip olması aklen gerekli bir özelliktir. Bu da sonuçta bir görüş olmaktan öteye geçmemektedir. Peygamberlerin ismet sıfatı, mahiyeti ve sınırları konusu oldukça netameli mevzulardan biridir. Ehl-i sünnet, peygamberlerin gerek nübüvvet öncesi ve gerekse sonrası ismet sıfatları olduğunu kabul eder. İsmet meselesini yakından ilgilendiren Hz. Adem⁴⁷, Hz. İbrahim⁴⁸, Hz. Yûsuf⁴⁹, Hz. Musa⁵⁰, Hz. Dâvûd⁵¹, Hz. Süleyman⁵², Hz. Yûnus(söz konusu ayet:21/87) ve Hz. Muhammed’le⁵³ ilgili ayetler ile rivayetler, bu kabul

⁴⁷ - “Ve Adem’e şöyle buyurmuştuk: “Ey Adem, sen ve eşin cennete yerleşin ve ondan dilediğiniz yerde, bol bol yiyin. Ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zulme sapanlardan olursunuz.” Bunun üzerine şeytan onların ayaklarını kaydırды da onları içinde buldukları yerden çıkardı. Biz de şöyle buyurdum: “Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak aşağıya inin. Belli bir süreye kadar yeryüzünde sizin için bir bekleme yeri, bir nimet/bir yararlanma imkanı olacaktır... O’na yöneldi. O da onun tövbesini kabul etti...” el-Bakara/2, 35-37. “Ey Adem! Sen ve eşin cennette oturun, dilediğiniz yerde yiyin ama şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de zalimlerden olursunuz... Nihayet onları kandırarak aşağı çaktı... Rableri onlara seslendi: “Ben size bu ağacı yasaklamadım mı, ben size, şeytan sizin için açık bir düşmandır demedim mi?” “Ey rabbimiz, dediler, öz benliklerimize zulmettik. Eğer bizi affetmez, bize acımazsan elbette ki hüsrana uğrayanlardan olacağız.” el-A’râf/7, 19-23.

“Allah onlara ruhta-bedende güzel bir çocuk verince, kendilerine sunduğu nimette ikisi birden Allah’a ortak koşmaya başladılar. Allah onların ortak koştığı şeyden arınmıştır.” el-A’râf/7, 190. “...Adem, rabbine isyan etmiş, şaşırıp kalmıştı. Sonra rabbi onu artıp temizledi, onun tövbesini kabul edip kendisini iyiye ve doğruya kılavuzladı.” Tâ Hâ/20, 117-122.

⁴⁸ - “Gece üstüne çökünce bir yıldız gördü de “işte rabbim bu” dedi. Yıldız battığında ise “batıp gidenleri sevmem” diye konuştu. Ay’ı doğar halde görünce, “rabbim bu” dedi. O batınca da şöyle konuştu: “Eğer rabbim bana kılavuzluk etmeseydi sapıtan topluluktan olurum.” Nihayet güneşin doğmakta olduğunu gördüğünde, “benim rabbim bu, bu daha büyük” dedi. O da batıp gidince şöyle seslendi: “Ortak koştüğünüz şeylerden uzağım ben.” el-En’âm/6, 76-78. “Dediler: Tanrılarımıza bunu sen mi yaptın, ey İbrahim?” Dedi: “Hayır, ben değil. Şu büyükleri yapmıştır onu. Hadi sorun onlara eğer konuşabiliyorlarsa.” el-Enbiyâ/21, 62-63. “Şöyle dedi: “Ben hastayım.” es-Saffât/37, 89.

⁴⁹ - “Andolsun, kadın onu arzulamıştı. Rabbinden bir işaret görmeseydi Yusuf da onu isteyecekti. İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik.” Yûsuf/12, 24. “Nefsimi ak-pak gösteremem. Çünkü nefis, rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder...” Yûsuf/12, 53. “Sizler hırsızsiniz.” Yûsuf/12, 70.

⁵⁰ - “Hem, benim üzerimde onlar aleyhine işlenmiş bir suç var; bu yüzden beni öldürmelerinden korkuyorum.” eş-Şuarâ/26, 14. “Musa dedi: “Onu yaptığım zaman şaşkınlardandım.” eş-Şuarâ/26, 20. “Halkının habersiz olduğu bir sırada kente girdi. Orada iki adam buldu, dövüşüyorlardı. Bu, Musa’nın halkından, şu da düşmanlarından. Kendi halkından olan, düşmanından olana karşı Musa’dan yardım istedi. Musa ona bir yumruk indirip işini bitirdi. Dedi: “Bu yaptığım, şeytanın amelindedir. İnsanı saptıran açık bir düşmandır o. “Rabbim, öz benliğime zulmettim, beni affet” diye yakardı da Allah onu affetti. O, şüphesiz bağışlayandır, merhamet edendir.” el-Kasas/28, 15-16

⁵¹ - “Geldi mi sana, o çekişme hikayesinin haberi?... Dâvûd’un yanına girmişlerdi de ondan korkmuştu... Dâvûd, kendisini imtihan ettiğimizi düşündü; hemen rabbinden af diledi.. Biz de ondan o günahı affettik...” Sâd/38, 21,25

⁵² - “And olsun ki biz Süleyman’ı imtihan ettik. Tahtının üstüne bir ceset bıraktık da o, tövbe ile Allah’a yöneldi.” Sâd/38, 34.

⁵³ - “İyilik ve güzellikten sana her ne ererse Allah’tandır. Kötülük ve çirkinlikten sana ulaşan şeyse kendi nefsendendir...” en- Nisâ/4, 79. “Biz bu Kur’ân’ı sana vahyederek, hikayelerin en güzelini

çerçevesinde değerlendirilir ve tevil edilir. Ancak yapılan birçok tefsir ve kelam çalışmalarına rağmen ayetlerin ve peygamberlerin ismet sıfatının kabulü yönünde tatminkar bir neticeye ulaşılmadığını görüyoruz.⁵⁴

Sonuç olarak, yaptığımız araştırma neticesinde Yunus Peygamber kıssasının tefsirlerdeki yorumlarıyla bağlantılı olarak bazı noktalara dikkat çekmek istedik. Öncelikle Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim'de anlatılan kıssayı, tezimizin birinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde verdikten sonra her iki kutsal kitabın verilerinin sinoptik şeklini vererek Kur'an'da değişik surelerde anlatılmış kıssanın bir bütün olarak anlaşılmasını sağlamaya çalıştık. Özellikle Kur'an'da ayrıntısız bir şekilde ve farklı surelerde sadece kıssanın bazı yönlerine dikkat çekildiği için bir bütün olarak anlaşılması zor bir konu olmaktadır. Bu yüzden kıssanın genel olarak müfessirler tarafından yanlış bir tarzda yorumlandığını gördük. Ve bu yanlış yorumları ortaya çıkartmak için özellikle kıssanın sinoptik şeklini vererek göstermeye çalıştık. Kıssanın karşılaştırmalı olarak gösterilmesi hem kıssanın doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlarken hem de Kitab-ı Mukaddes'in verilerinin göz önüne alınmadan Kur'an'ın bazı yönlerinin anlaşılamayacağı gerçeğinin ortaya çıktığını gördük. Kitab-ı Mukaddes'in verilerinin gözardı edilmesinin Kur'an'ın sağlıklı bir şekilde yorumunun imkansız olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla kıssanın yanlış yorumlanmasında bazı sebeplerin etkili olduğunu gördük. Öncelikle tefsirlerde kıssanın yorumlanmasında sahih olmayan ve birbiriyle örtüşmeyen bir çok hadisin kullanılması, Kur'an metninde kıssanın genel hatlarıyla anlatılmış olmasıyla birlikte ilgili olan ayetlerin bir bütünlük içinde değil de dağınık bir halde farklı surelerde verilmesi kıssanın yanlış anlaşılmasına sebep olmuş ve sağlıklı bir yorum ortaya konulmamıştır. Doğru bir anlamın ortaya çıkması için gerek metin olarak ayetlerin çok iyi anlaşılması gerekse aralarında bağlantının ve bütünlüğün çok iyi kurulması gerekmektedir. Bunun yanında kıssanın ayrıntılı olarak anlatıldığı Kitab-ı Mukaddes'in verilerinin dikkate alınması gerektiği görüşündeyiz.

---

anlatıyoruz. Oysaki sen, bundan önce bunlardan tamamen habersiz olanlardandın.” Yûsuf/12, 3. “Az kalsın seni, sana vahyettiğimizden uzaklaştırarak ondan gayrısını bize isnad edesin diye fitneye düşüreceklerdi...” el-İsrâ/17, 73

⁵⁴ - Bkz.- **A Bag of Meat: A Study of An Early Hadith. Bulletin of the School of Oriental and African Studies**, Tercüme: Yrd.Doç.Dr.Enbiya Yıldırım, XXXIII. London-1970, pp. 267-275.

III. BÖLÜM

YUNUS PEYGAMBER KISSASI İLE İLGİLİ BAZI AYETLERİN PSİKOLOJİK YORUMU

-Genel Düşünceler:

İnsanlık, yeni, aydınlık ufuklara doğru ilerleme yolunda Kur'an-ı Kerim'in, yeryüzüne inmeye başladığı günden bu yana ondan istifade etmiş ve bu süreç, insanlık var olduğu sürece devam edecektir şüphesiz. Kur'an gibi birey ve toplumlar için kapsamlı ilkeler içeren ve bu ilkeler ışığında onu aydınlatan bir kitap daha gösterebilmek mümkün değildir. İnsanoğlu da bir taraftan Allah'a ibadet ve itaat etmesinin ve yeryüzünde iyilikleri hakim kılmasının gerekli olduğu hususunda yaratılıştan gelen bir ilhamın etkisinde kaldığı gibi, diğer taraftan hiçbir kaygı tanımamaya ve dürtülerine göre yaşamaya sevkeden duyguların da sürükleyiciliği altında yaşamaya devam etmektedir. Ve bu noktada insanlığın en büyük dürtüsü kendini gerçekleştirme dürtüsüdür. Kur'an, insanın bu dürtüsünü gerçekleştirmesine yardım ederken, onun kişilik donanımını oluşturan biyolojik, psikolojik ve sosyo kültürel özelliklerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktadır. Diğer bir tabirle Kur'an'da insana "iman" teklif edilirken kusursuz bir psikolojik ikna metodu kullanılmaktadır. "İman"ın kişisel ve toplumsal ölçekteki yansımaları en güzel örneklerle idraklere sunulmaktadır. Kur'an'da anlatılan Yunus Peygamber kıssasında bunun en güzel örneklerini görmekteyiz. Aynı zaman da, bu durum Kutsal Kitapları, insanın aklına ve kalbine nakşetmek için ilahi bir uğraş veren peygamberlerin de çetin bir mücadele ile karşı karşıya kaldıklarının bir göstergesidir. İnsanın komplike bir kişilik dokusuna sahip bir varlık olması onların bu mücadelelerini daha da zorlaştırmıştır. Bu yüzden bir mücadeleye girerken, hem kendi donanımımızı bilmek ve tanımak hem de karşıımızdaki bireyin yada kitlenin özellik ve ihtiyaçlarını da çok iyi bilmek gerekir.

Kur'an'ın hitap şekillerinden olan kıssalardan Yunus Peygamber kıssasına baktığımız da diğer kıssalardan farklı bir durum söz konusudur. Genel olarak kıssalarda kavimlerin yaşayışları, inanç biçimleri, yaptıkları kötü örf ve adetleri üzerinde durulmaktadır. Ve sonunda ilahi çağrıya kulak vermeyen, inkarlarında ısrar eden o kavimlerin neticede ilahi azap ile yok oluşları anlatılırken; Yunus peygamber kıssasında ise Yüce Allah ile Yunus peygamber'in ilişkisi, peygamberin kavmi ile olan ilişkileri ve bu ilişkilerdeki derin duygu boyutları dile getirilmektedir. Bütün inkarcı topluluklar yaptıkları yüzünden ilahi yasa gereği yeryüzündeki hayatlarına son verilmişken bir kavim bu durumdan istisna edilmiştir: *"(Azabımız gelip çatacağı bir sırada) bir kent(halkı) inanmış olsunda inancı ona yarar sağlamış olsun; (böyle bir şey) Yunus'un halkı dışında asla vaki olmamıştır. Gerçekten de Biz, onlar inandıklarında , onlardan dünya hayatındaki aşağılayıcı azabı kaldırmış ve böylece onları bir süre daha (dünya nimetlerinden) yararlandırmıştık."*⁵⁵ İstisna edilen kavim Yunus

---

⁵⁵ - Yunus,10/98.

Peygamber'in kavmidir ve şüphesiz ilahi yasanın delinmesi sebebinin de Yüce Allah'ın belki de sonsuz rahmet(sevgi)ine dayanmaktadır. Kavminin bir an yok olmasını isteyen peygambere karşı Yüce Allah, asi bir topluluk bile olsa onların yok olmasını istememekte ve peygamberin bu dileğini gerçekleştiriyor. Yüce Allah, daha önceki bölümlerde geçen, kabak türünden üzerine yetiştirdiği bitki olayında, Yunus(a.s)'a, kavmine karşı üzerine sorumluluklarını yerine getirememesini, kavmine karşı olan ilgi ve emeğine bağlıyor. Yunus Peygamber'in kavminin kurtulması için yapması gereken, şüphesiz onların yok olmasını istemek değil, tebliğe devam edip onların kurtulması için emek ve çaba sarf etmektir. Halkına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi noktasında ilgi ve emek en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ilgi ve emeğin olması sevginin olmasına bağlıdır. İlgi ve emek sevgiyle birleşerek insanı olgunlaştıran ve onda koruyucu güç olarak ortaya çıkan ve Rahman olan Yüce Allah'ın en büyük lütfudur. Yunus Peygamber kıssası ile ilgili ayetlerdeki bu ilişki boyutunu yorumlamayı hedeflediğimiz araştırmamızın bu bölümünde öncelikle "sevgi"nin ne olduğunu etraflıca ortaya koymaya çalışacağız. Ayrıca sevgi unsurlarının neler olduğu ve sevginin yaşamımızın neresinde durduğunu göstermeyi hedefliyoruz. Daha sonra Kur'an'da, rahmet sözcüğü verilen sevgiyi ve bir sonraki kısımda ise Yunus Peygamber ile kavmi arasındaki ilişkinin sonuçlarını vermeye çalışacağız.

I. KISIM

SEVGİ EYLEMİ

1- SEVGİ NEDİR?

İnsan, sahip olduğu akıl ve irade sayesinde evrende bulunan diğer varlıklardan ayrılarak kendisine en büyük değeri katmıştır. Fakat bunun yanında insanı diğer canlı varlıklardan ayıran akıl yetisi gibi sevgiyi;sevmeyi de bu ayrımı oluşturan çok önemli bir unsur olarak görebiliriz. Erich Fromm, "sevgi"nin ne olduğu sorusundan önce "sevmek bir sanat mıdır?" gibi önemli bir soru üzerinde durmaktadır. Fromm'un söylediklerine baktığımızda yaşamın vazgeçilmez unsuru olan sevmenin bir sanat olduğunu görüyoruz.

Fromm'a göre eğer "sevmek" bir sanat ise bu, bir bilgi gerektiriyor. Yoksa sevginin, yaşanması kalmış, insanın talihi yardım ederse "tutulacağı" tatlı bir duygu olmadığını belirtiyor. Günümüzde çoğunluk bu ikinci tanıma inanır. Büyük çoğunluk, sevme sorununu, sevmekten, kişinin kendini sevme yetisinden çok, sevilme sorunu olarak görür. Bu yüzden onlar için önemli olan nasıl sevillebilecekleri, nasıl sevimli olabilecekleridir. İnsanın sevimli olmak için yaptıklarının çoğu başarılı olmak, "dost edinmek ve başkalarını etkilemek" için yaptıklarının aynıdır. İnsanlar sevgiyi hiç de önemli bir şey olarak görmezler ama yine de sevgi konusunda öğrenilmesi gereken birçok şeyin bulunduğunu düşünmezler.

Sevgi konusu öğrenilecek bir şey olmadığı sanısını doğuran ikinci önermede sevginin bir yeti sorunu değil, bir nesne sorunu olmasıdır. İnsanlar sevmenin kolay olduğunu asıl güçlüğün sevecek ya da sevilecek nesneyi bulmak olduğunu sanırlar.

Sevgi konusunda öğrenilecek bir şey olmadığı sanısını doğuran üçüncü yanlış tutum ise başlangıçtaki “aşık olma” eyleminin sürekli sevmeye, daha doğru bir deyişle “sevgi içinde olma” durumuyla karıştırılmasıdır. Oysa, ne olursa olsun, aşık olma duygusu, kişilerin birbirlerine verebilecekleri şeylere bağlı olarak gelişir.

Sevgiden vazgeçilmeyeceğine göre, sevgi konusundaki başarısızlığı yenmenin bir tek yolu kalıyor: önce başarısızlığın nedenlerini incelemek; sonra da sevginin ne olduğunu anlamaya çalışmaktır. Atılacak ilk adım sevmenin de tıpkı yaşamak gibi bir sanat olduğunu kabul etmektir. Herhangi bir sanatın öğrenilmesinde atılması gereken adımlar ne ise o adımlar atmaktır.⁵⁶

İnsanla ilgili olan bütün projelerde başarılı olmanın tek yolu öncelikle insanın ne olduğu hususunun göz önünde bulundurulmasına bağlıdır. İnsanı bütün yönleriyle tanımak, ortaya koymak, onunla ilgili her eylemde daha başarılı olmamızı sağlayacaktır. Bu yüzden Fromm’un dediği gibi, bütün sevgi kuramlarının insan kuramıyla, insanın var oluşu kuramıyla başlaması gerekir. Hayvanlarda sevgiye, daha doğrusu sevginin yerini alan bağılıklara bakarsak bunların iç güdüleri gerçekleştirmeye yarayan araçlardan başka bir şey olmadığını görürüz.

İnsan, aklıyla her şeyin üstündedir; kendisinin bilincinde olan yaşamdır; kendisinin, öteki insanların, geçmişinin, gelecekte olabileceklerinin farkındadır. Kendisini ayrı bir bütün olarak görmesi, yaşam süresinin kısıtlılığını bilmesi, istemeden doğduğunu, istemese de öleceğini, sevdiklerinden önce öleceğini ya da sevdiklerinin onu bırakıp gideceklerini düşünmesi, doğanın, toplumun güçleri karşısında çaresizliğinin bilincinde olması; bütün bunlar onun ayrı, bütünlenemeyen varlığını dayanılmaz bir hale çevirir. İnsan, öteki insanlarla, dış dünyayla şu ya da bu yolda tamamlanamazsa çıldırır. Yalnızlık duygusunun bilinçte belirmesi huzursuzluk yaratır; gerçekte bütün huzursuzlukların kaynağı budur. Bundan başka utanma ve suçluluk duygusunun da kaynağıdır.

İnsanoğlunun karşısına her çağda, her zaman o aynı sorun çıkmıştır hep; yalnızlıktan kurtulma; birleşme; kendi kişisel yaşamının sınırlarını aşip bütünlüğe ulaşma. Sorun aynıdır, oysa sorunun çözüm yolları değişiktir. Bu yollar hayvanlara tapma, insan kurban etme ya da askeri kuşatmalar, lükse kapılma, her şeyden el etek çekme, delicesine çalışma, sanat yoluyla yaratma, Tanrı’ya yönelme, insanı sevmeye biçimleri olabilir.

---

⁵⁶ -Fromm, Erich, **Sevme Sanatı**, İstanbul, 1995, s. 11-14.

İnsan soyu bebekliğinde kendini doğayla bir saymıştır. Toprak, hayvanlar, bitkiler onun dış dünyasıdır daha. İnsan kendini hayvanlarla bir tutar; maske takması, totem hayvanlara ya da hayvan tanrılara tapması bu yüzdendir. Oysa bu ilkel bağlardan koptukça insan kendini doğadan ayrı görmeye başlamıştır; içinde yalnızlıktan kaçıp kurtulmanın yeni yollarını arama isteği belirir, büyür.

Yazara göre insanın bu yalnızlık geriliminden kurtulmanın çeşitli yolları söz konusudur. Ancak yine de bu yolların çözüm için yeterli olmadığını ve bunların sevgiyle tamamlanacağını söylemektedir. Ve bu gerilimden kaçıp kurtulmanın yollarından biri çeşitli dinsel törenlerdir: Törenler toplu olarak yapıldığından, çözüme kitle içinde kendini yetirip onunla bir olma duygusu da eklenir; böylece çözüm daha bir güç kazanır. Bu dinsel çözüm yoluna sıkı sıkıya bağlı, çoğu zaman onunla birlikte giden başka bir yolda cinsel birleşmedir. İlkel toplumlardaki törenlerin çoğu birlikte yapılan bu cinsel birleşme törenleridir.

İkinci yol topluma uyma yoludur. Fakat insanların çoğu, topluma uyma gereksinmelerinin bilincinde değildirler. Kendi düşüncelerine, kendi eğilimlerine uyduklarına, bireyci olduklarına, inançlara kendi düşünceleri yoluyla ulaştıklarına -kendi fikirlerinin, çoğunluğun fikriyle olmasının bir rastlantı olduğuna- inanarak yaşarlar. Herkesin aynı şeylere inanması, insanın “kendi” fikirlerinin doğruluğunu gösteren bir kanıttır.

Birliğe ermenin üçüncü yolu da sanatçı olarak ya da zanaatçı olarak yaratıcı eyleme girişmektir. Yaratıcı iş ne olursa olsun, yaratan kişi kendisini, dış evrenin bir parçası olan malzemesiyle tutar. Üretici işte edinilen birlik duygusu insanlarla ilişkisinden doğan bir şey değildir; dinsel törenlerdeki kaynaşmada elde edilen birlik de geçicidir; topluma uyarak elde edilen birlikte olsa olsa yalancı birliktir. Bu yüzden bunların hepsi var olma sorununun yarım çözüm yolları sayılabilir ancak. Tam çözüm insanlarla birliğe başka birisiyle sevgi içinde kaynaşmaya erişebilmektir. Sevgi giderek doğurganlığın simgesi bile olur. Çünkü kişinin sevgisinden pek çok şey doğar; arzu, düşünce, istem, eylem. Bununla birlikte, bir tohumdan çıkan ürünler gibi, sevgiden doğan bu şeylerin hepsi sevgi değildir ama onun varlığını öngörürler.⁵⁷

İnsanın yalnızlığından kurtulması için sevgiyi çözüm olarak gören Fromm, sevgiyi; aynı zamanda insanın var olma sorununun çözüm yolu olarak görüyor ve öyle tanımlıyor. Sevgiyi, bu anlamıyla olgun sevgi olarak, ikinci olarak ise herkesin zannettiği, aslında sevgi olmayan ancak, birlikte yaşama denebilecek olgunlaşmamış sevgi diye ikiye ayırıyor.⁵⁸

Birlikte- yaşama(olgunlaşmamış sevgi)'nin edilgen biçimi, boyun eğme, yada klinik bir terim olarak söylersek, mazoşizmidir. Mazoşist kişi o dayanılmaz ayrılık ve yalnızlık duygusundan kurtulmak için kendisini yöneten, yol gösteren, koruyan, bir bakıma onun yaşamı, oksijeni olan

⁵⁷ - Gasset, Ortega, Y, **Sevgi Üstüne**, İstanbul, 1999, s. 8.

⁵⁸ - Fromm, Erich, age., s. 16-26

birisine sığmır; onun bir parçası olur. İnsan olsun, Tanrı olsun, sığındığı kimsenin gücünü, olduğundan çok büyütür, o her şeydir, bense bir hiçimdir; onun bir parçası olmaktan başka bir değerim yoktur.

Birlikte- yaşamının etken biçimi ise, yönetmeyi seçmek, ya da mazoşizme denk düşecek bir ruh bilim terimi kullanarak söylersek, sadizm'dir. Sadist, yalnızlığından, hapsolmuşluk duygusundan, başka birisini kendisine sığıntı yaparak, onu kendi parçası durumuna sokarak kaçmak ister. Kendisine tapan biriyle birleşerek güçlenir, yükselir. İkinin arasında pek ayrım yoktur. Çünkü mazoşistte, sadistte, aynı durumda, bütünleşme olmadan birleşme durumundadır.

Birlikte yaşayarak bir olmanın tersine, olgun sevgi kişinin bütünlüğünü, bireyselliğini yitirmeden birleşmesidir. Sevgi insanlarda etken bir güçtür; kişiyi öbür insanlardan ayıran, duvarları yıkan, onu öbür insanlarla birleştiren bir güçtür. Sevgi insanların ayrılık, yalnızlık duygularını yenmesine yardım eder; gene de kendisi olarak kalmasını, bütünlüğünü yitirmemesini sağlar. Sevgi iki varlığın bir olması, gene de iki ayrı varlık olarak kalabilmeleri ikilemi gerçekleşir. Sevgi arzusunun tam tersine baştan sona bir etkinliktir. Sevgide, nesnenin bana gelmenin yerine, ben nesneye giderim ve onun bir parçası olurum. Sevgi eyleminde kişi kendilerinin dışına çıkarlar.⁵⁹ Ve böylece bir olma eyleminin gerçekleştiği etkinlik ortaya çıkar.

Özenme, kıskançlık, hırs türü ne olursa olsun açlık: Bütün bunlar tutkulardır; oysa sevgi zorunluluk altında değil, yalnızca özgürlük içinde gerçekleşebilecek bir eylemdir; insanca güçlerin ortaya dökülmesidir. Sevgi bir etkinliktir; edilgen bir olay değildir; bir şeyin içinde olmaktır, bir şeye kapılmak değildir. Sevginin etkin özelliği, en genel biçimde şöyle tanımlanabilir: sevgi vermektir, almak değildir.⁶⁰ Bu bir nevi sevginin yasasıdır. Bu yasaya göre sevgimizi başkalarına verdiğimizde kazanırız ve ne verirsek anında geri alırız.sevginin yasası bolluk üzerine kuruludur. Sevgimizi hiçbir şey beklemeden karşılıksız olarak verirsek, içimizdeki sevgi genişler, yayılır ve birleşir. Severek içimizdeki sevgiyi büyütürüz ve böylece alan da veren de karlı çıkar. Yararlı olan, hiçbir şey beklemeden başka birini tümüyle sevmektir. Karşımızdaki kişiyi, bize bir şey vermesine yada değişmesine gerek duymadan sevebilsek, sevginin aynı anda bize geri döndüğünü göreceğiz.⁶¹

Ayrıca sevginin etkin özelliği, verme eğiliminden başka her türlü sevgide görülen belli temel öğelerde de ortaya çıkar. Bu temel öğeler ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgi'dir.

Sevginin ilgi yarattığı, annenin çocuğuna olan sevgisinde açıkça görülür. Bir kadın, bize çiçekleri sevdiğini söylese, ama onları sulamazsa, çiçekleri "sevdiğine" inanmayız. Sevgi, sevdiğimiz şeyin yaşaması, gelişmesi için duyduğumuz etkin ilgidir. Bu etkin ilginin bulunmadığı yerde sevgi

⁵⁹ - Gasset, Ortega, Y, age., s. 9

⁶⁰ - Fromm, Erich, age., s. 26-29

⁶¹ - Jampolsky, Gerald, **Sevgi Korkudan Özgürleşmektir**, İstanbul, 1997, s. 49.

olmaz.⁶² Bu konuda Leo Buslagia'ya göre ise, İnsanın temel ruhsal gereksinimleri şunlardır: Kişi görülmeye, tanınmaya, ayırt edilmeye, değerlendirilmeye, işitmeye, sevilip okşanmaya ihtiyaç duyar. Bu tür gereksinimlerin karşılanması için ona kendi yolunu ve hızını seçme özgürlüğü verilmeli, yanlışlar yapıp bunlardan ders alması için tanınmalıdır. Sevgi bütün bu gereksinimleri bilir ve ayırt eder. Aksi takdirde sevgi olmaz.⁶³

İlgi ve bakım, sevginin başka bir yönünü de ortaya çıkarır; bu da sorumluluktur. Günümüzde sorumluluk, bir görev ya da kişiye, dışarıda yüklenmiş bir şey olarak anlaşılır. Oysa gerçek anlamıyla sorumluluk, bütünüyle gönülden gelen bir davranıştır; açık olsun üstü kapalı olsun, başka birisinin gereksinimlerine verdiğimiz yanıttır. Öbür insanlara karşı da, kendimize duyduğumuz ölçüde sorumluluk duyarız.⁶⁴

Kişinin tüm insanları ya da herhangi bir insanı sevmeden önce, sevgi içindeki ilk sorumluluğu kendine karşı olanıdır. Ve bu her zamanda böyle olacaktır. İnsan ancak kendisini severek olgunlaşırken duyduğu sorumluluğun derinliği kadar başkalarına da sevgi duyumsayabileceğini söyleyebiliriz. Her insan az ya da çok diğer insanlarla ilişkilidir ve kendisine yaklaştığı ölçüde diğer insanlara yaklaşabilir.

Sevgi gerçekten sorumlu olduğunda, kişinin görevi tüm insanları sevmektir. Kişinin bu görevi benimsemekten başka çaresi yoktur. Çünkü, başka seçeneklerin yalnızlık, yıkım ve umutsuzluk olduğunu keşfedecektir. Bu sorumluluğun onun için olduğu fikrini benimser ve sorumluluğu üzerine alırsa bir esrarın vereceği hazzı ve olgunlaşmaya varacaktır. Sevgi içinde sorumlu olmak kişinin başka insanların da sevmesine yardım etmek demektir.⁶⁵

İslam dinin son peygamberi Hz. Muhammed(s.a.s)'in şu sözünde de sevginin sorumluluğunu görüyoruz, şöyle ki: “ Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir” hadis-i şerifinde insanın komşusuna karşı olan sorumluluğunu dile getirmektedir. Kişi bir komşusu oluşunu keşfeder. Herkes birisinin komşusudur. Eğer sevmek bir görev olmasaydı, komşuluk kavramı diye bir şey olmazdı. Ancak, yalnızca kişi komşusunu sevdiğinde yalnızca o zaman seçimlik sevginin kökleri sökülür ve sürekli bir eşitlik korunmuş olur.

Sevginin ifade ettiği üçüncü sorumluluk, kendimizin olduğu kadar, sevdiğimizimizi de içermek üzere kişisel gelişme ve olgunlaşmayı sürekli olarak garantilemesidir. Bu konuda ünlü Fransız romancısı Antonie Saint- Exupery, sevgiyi, “ Benim sizi kendinize doğru yönlendirme işlemim” şeklinde tanımlamıştır. Saint- Exupery tanımlamasında, bir kişinin diğerini sevgiye

---

⁶² - Fromm, Erich, age., s. 32

⁶³ - Buscaglia, Leo, **Sevgi**, İstanbul, Tarihsiz, s. 174.

⁶⁴ - Fromm, Erich, age., s. 33

⁶⁵ - Buscaglia, Leo, age., s. 155-157

yönlendirme yolundaki yeteneğine inancını doğrulamaktadır. Gelişen “öz benliğin” olgunlaşmasını vurgulamaktadır.

Sevginin bir diğer sorumluluğu, neşe ve haz yaratmaktır. Bunlar her zaman sevginin temel parçaları olmuşlardır. Ne denli süfli ya da tekrarlanan türden olursa olsun yaşamın her eyleminde neşe ve haz bulunur. Sevgi içinde çalışmak, neşeyle haz duyarak çalışmaktır. Sevgi içinde yaşamak gene neşeyle ve haz alarak yaşamaktır.⁶⁶

Sorumluluk, sevginin üçüncü tamamlayıcısı olan saygı'yla birlikte değilse çabucak zorbalığa, karşıdakini kendine bağlamaya dönüşebilir. Korkmak ya da çekinmek demek değildir. Saygı; sözcüğün köküne göre (Latince, respicere: bakmak) bir insanı olduğu gibi görebilmek, onun kendine özgü bireyselliğini fark edebilmektir. Bu anlamıyla saygı, kişinin çıkar için kullanılmayacağını gösterir. Saygı ancak, özgürlüğün bulunduğu yerde vardır.

Saygı duyabilmek için bir insanı tanımak gerekir, bilginin önderliği olmaksızın ilgi ve sorumluluk körü körüne olur. İlgiyle kazanılmamışsa bilgi de boştur. Bilginin birçok katmanı vardır; sevginin parçası olan bilgi yalnız dışta kalmaz, öze işler. Bu tür bilgiyi, kendimizle uğraşmayı bir yana bırakır, karşımızdakini olduğu gibi görebilsek kazanırız ancak. Bilginin sevgi sorunuyla daha derin bir ilişkisi daha vardır. Yalnızlığın hapishanesinden çıkıp başka birisiyle kaynaşmak için duyulan temel gereksinme, insana özgü başka bir istekle, “insanın ne olduğunu” öğrenmek isteğiyle de çok yakından ilgilidir.⁶⁷

Sevgiyi kültürümüzün saf ve romantik yapısı diye bir kenara iten kişiler vardır. Diğerleri ozanca davranır ve size sevginin her şey olduğunu ya da sevginin kuşların çağrısı ve bir yaz gecesinde bir genç kızın gözlerindeki parıldaış olduğunu söylerler. Bazıları “Tanrı sevgisidir” derler. Ve bazıları da kendi benzersiz deneyimlerine göre bize, “ sevginin, kişinin diğerine güçlü ve duygusal bir bağlanmayla bağlanması” olduğunu söyleyeceklerdir. Bazı durumlarda kişilerin sevginin ne olduğunu sormayı düşünmedikleri, sevgiyi pek az tanımladıkları ve düşündükleri kendilerine söylendiğinde yabancı bir biçimde buna karşı çıktıklarını görürsünüz. Onlara göre sevgi düşünülmeyecek, yalın bir şekilde yaşanacaktır. Bu ifadelerin bazı derecelere kadar gerçeğe uygun olduğu doğrudur; ancak herhangi birinin en iyisi olduğunu ya da sevginin sevgi'nin var olduğunu saymak oldukça kolaydır. Şu halde her insan kendi sınırlı davranışlarıyla (bilgisiyle) yaşar. Sonuçta ortaya çıkan karışıklıkta ve yalnızlığında sevgi hakkındaki bilgisizliğinin hiçbir ilgisi yokmuş gibi görünür.⁶⁸

İlgi, sorumluluk, saygı ve bilgi birbirlerine bağlıdır. Olgun bir kimsede bir arada bulunması gereken davranışlardır. Başka bir deyişle kendi güçlerini yaratıcı duruma getiren, yalnız emek verdiği

---

⁶⁶ - Buscaglia, Leo, age., s. 158-161

⁶⁷ - Fromm, Erich, age., s. 34

⁶⁸ - Buscaglia, Leo, age., s. 56

şeyleri isteyen, her şeyi bilme, her şeyi yapabilmek için narsist amaçlar peşinde koşmayan, yalnızca gerçekten yaratıcı olmanın verdiği iç güvenden gelen bir alçak gönüllülüğe ermiş insanda bulunması gereken özelliklerdir.⁶⁹

2-SEVGİ NESNELERİ

Sevgi yalnız belli bir insana bağlılık değildir; bir tutumdur; kişinin yalnız bir sevgi nesnesi değil, bütünüyle dünyaya bağlılığını gösteren bir kişilik yapısıdır. Kişi yalnız bir tek insanı seviyor, başka bir şeye karşı ilgisiz kalıyorsa, sevgisi sevgi değil, birlikte yaşamaya bağlılık ya da yaygınlaştırılmış bir bencilliktir. Gene de birçok kişinin sevgisinin yetiye değil nesneye bağlı olarak geliştiğini düşünür.

Bununla birlikte sevginin bir tek kişiyle değil, herkesle ilgili olduğunu söylemek, sevilen nesneye göre değişen sevgi çeşitleri arasında ayrımlar bulunmadığı anlamına gelmez.⁷⁰ Bizler erkek olarak kadını, kadın olarak da erkeği sevmekle kalmayız; sanatı ve bilimi de severiz; anne çocuğunu sever; dindar kişi Tanrı'yı sever. Sevgi nesnelерinin sonsuz çeşitliliği ve birbirinden uzaklığı, sevgiyi oluşturan belli özellik ve nesneleri oluşturmaktadır. Bunlar sevginin kendisinden değil de, sevebilecek değişik nesnelерden gelen özellik ve nesnelерdir.⁷¹

a) Kardeş Sevgisi

Bütün sevgi çeşitlerinden önce gelen temel sevgi kardeş sevgisidir. Bununla başka bir insana karşı duyulan sorumluluğu, ilgiyi, saygıyı, o insanı tanımayı, onun yaşamını sürdürme isteğini anlatmak istiyorum. Kardeş sevgisi bütün insanları sevmektir; belirtisi de insanın kendi dar çevresine bağlı kalmamasıdır. Kardeş sevgisinde, bütün insanlarla bir olma, insanca bir dayanışma, insanca bir birlik sağlama yaşıntısı vardır. Hepimizin eşit olduğu düşüncesine dayanır.

Kardeş sevgisi eşit insanlar arasındaki sevgidir; oysa eşit insanlar olarak bile her zaman eşit durumda değilizdir. İnsan olduğumuz için hepimizin yardıma gereksinmesi vardır. Bugün benim, yarın sizin. Ama bu yardım gereksinmesi duymak demek birinin zayıf, öbürünün güçlü olması demek değildir. Çaresizlik geçici bir durumdur; yaygın ve sürekli olan durum insanın kendi ayakları üzerinde durup yürüebilmesidir.

---

⁶⁹ - Fromm, Erich, age., s. 37

⁷⁰ - *Aynı eser*, s. 50-51

⁷¹ - Gasset, Ortega, Y, age., s.7.

Gene de çaresizi sevmek, yoksulu, yabancıyı sevmek, kardeş sevgisinin başlangıcıdır. İnsanın kendi etinden, kendi kanından olanı sevmesi büyük bir başarı sayılmaz. Hayvanlar yavrularını sever, onlara bakar. Çaresiz bir köle yaşamı ona bağlı olduğundan efendisini sever, çünkü onlara gereksinmesi vardır. Gerçek sevgi ancak bir amaca hizmet etmeyen insanların sevgisinde göstermeye başlar kendini.

b) Anne Sevgisi

Anne sevgisindeki amaç, çocuğun yaşamının sürdürülmesi ve gereksinmelerinin koşula bağlı olmadan karşılanmasıdır. Anne sevgisi hiçbir koşula bağlı değildir. Bizden beklenen şey yalnızca var olmamızdır-annemizin çocuğu olmamızdır. Anne tarafından sevilme yaşantısı, edilgen bir sevgi yaşantısıdır. Sevilmemiz için yapmamız gereken hiçbir şey yoktur. Anne sevgisi gökten gelen mutluluktur, huzurdur; elde edilmesi gerekmez. Anne sevgisi varsa, bir mutluluk gibi vardır; yoksa yaşamın bütün güzelliği yok olmuş gibidir. Onu yaratmak için yapılabilecek bir şey yoktur.

Çocuğun yaşamını sürdürmesi iki yönde olur; bunlardan birincisi, çocuğun yaşaması ve büyümesi için gerekli olan bakım ve sorumluluktur. İkinciye, çocuğa yaşam sevgisi sunacak, aşılacak, ona “yaşamak ne güzel, küçük bir çocuk olmak ne iyi” dedirtecek bir tutumdur.

Eşit kişiler arasındaki sevgiyi gösteren kardeş sevgisiyle cinsel sevginin tersine, anneyle çocuk arasındaki bağlılık, yapısı gereği eşit olmayan iki kişi arasındaki sevgidir. Bu iki kişiden birinin yardıma gereksinmesi vardır, öbürü bu gereksinmeyi karşılar. İşte bu bencil olmama özelliğinden ötürü anne sevgisi en yüce sevgi türü, duygusal bağların en kutsalı sayılır.

Çocuğa karşı duyulan anne sevgisi, kendisi için bir şey istemeyen sevgi, beklide en güç sevme biçimidir; bu sevgi annenin küçük bebeği sevmesindeki kolaylık yüzünden çok aldattıcıdır. Ama salt bu güçlük nedeniyle bir kadın ancak sevme yetisi varsa, kocasını, öbür çocukları, yabancıları, bütün insanları sevebiliyorsa gerçekten seven bir anne olabilir. Bu anlamda sevemeyen kadın çocuğu küçük olduğu sürece şefkatli bir anne olacak ama seven bir anne olamayacaktır; bunun ölçüsü de çocuğunun kendisinden ayrılmasına dayanabilmek, onu sevebilmektir.

c) Cinsel Sevgi

Kardeş sevgisi eşit insanlar arasındaki sevgidir; anne sevgisi çaresiz insana karşı duyulan sevgidir. Birbirlerinden çok başka olsalar da bu sevgilerin, yapıları gereği ortak bir yanları vardır; Bir tek insanla sınırlı değildirler. Kardeşimi seversem, bütün kardeşlerimi severim; çocuğumu seversem, bütün çocukları severim, yardımına gereksinme duyan herkesi severim. Bu iki sevgi biçimine de

karşıt olan bir sevgi, cinsel sevgidir: Başka bir insanla bütün bütün kaynaşma, bir olma açıklığıdır. Bu yapısı gereği genel değil, özeldir, sevgilerin beklide en aldatıcı olanıdır.

d) Kendini Sevme

Duygu ve davranışlarımızın nesnelere yalnız başkaları değildir; kendimiz de böyle bir nesneyiz; başkalarına ve kendimize karşı olan davranışlarımız birbirleriyle çelişmek şöyle dursun, temelde bağdaşır. Başkalarını sevmekle kendimizi sevmek birbirinin yerini alacak sevgiler değildir. Tersine başkalarını sevebilen herkeste kendisine karşı da sevgi vardır. Yapısı gereği, sevgi “nesne”yle insanın kendisi arasında bölünemez. Gerçek sevgi yaratıcılığın, ilgi, sorumluluk, saygı ve bilginin ortaya dökülmesidir. Birisini sevmek, sevme gücünün gerçekleştirilmesi, bir nesne üzerinde toplanması demektir. Sevginin temeli bütünüyle insanca olan özelliklerin sevilen insana yöneltilmesinden başka bir şey değildir. Böylece bir tek insanı sevmek, insanları sevmek demektir.

Öyleyse başka birisi kendimde sevgimin nesnesi olabilirim. İnsan yaşamının değeri, mutluluğu, gelişmesinin, özgürlüğünün kökleri hep sevme yetisine, başka bir deyişle, ilgi, saygı, sorumluluk ve bilgiye dayanır. Kişi yaratıcı bir sevgi ile sevebiliyorsa, kendisini de sever; yalnız başkalarını seviyorsa, hiç sevmiyor demektir.

Kendi sevme üzerine bu düşünceleri en iyi biçimde Meister Eckhart'ın bu konuda söylediklerinin özeti şöyledir: “Kendinizi seviyorsanız, başkalarını da kendinizi sevdiğiniz ölçüde seversiniz. Karşınızdaki kimseyi kendinizden daha az sevdiğiniz sürece kendinizi sevmeyi başaramazsınız; ama kendinizi de başkalarını da aynı ölçüde severseniz; bu tek kişi de hem Tanrı'dır hem insan. Bu yüzden kendisini ve başka herkesi aynı ölçüde seven insan büyük ve dürüst bir insandır.

e) Tanrı Sevgisi

Sevme gereksinmesi yalnızlık duygusundan doğar; yalnızlık duygusu da birleşme isteği ile son bulur. Tanrı sevgisi denen dinsel sevgi biçimi ruhbilim açısından öteki sevgilerden değişik değildir. Yalnızlıktan kurtulma birliğe, erme gereksinmesinden doğar. Çok Tanrılı ve tek Tanrılı olsun, tanrılı dinlerin hepsinde Tanrı en büyük değeri, en çok özlenen iyiliği gösterir.

Tanrı sevgisi ne Tanrı'yı düşünceyle tanımak ne de Tanrı'yı sevdiğini düşünmektir; Tanrı sevgisi, Tanrı'yla bir olacak biçimde yaşama eyleminde ortaya çıkar. Bu da bizi iyi yaşamayı vurgulamaya götürür. Yaşam baştan sonra, her türlü küçük ve büyük eylemiyle, Tanrı'yı tanımaya,

bilmeye adanmıştır; ne var ki bu bilgi iyi düşünerek değil, iyi davranılarak kazanılır.⁷² Sevdiğimiz Tanrı'ya bedenimizin uzantısı olan bacalarımızla yürüyerek ulaşamayız; yine de O'nu sevmek, O'na doğru gitmek demektir. Sevdiğimizde içimizdeki dinginliği ve sürekliliği terkederek gerçekten o nesneye doğru göç ederiz. Sürekli bir göç durumu içinde olmak, sevgi içinde olmak demektir.⁷³

Batı'daki en yaygın dinsel dizge'de Tanrı'yı sevmek demek Tanrı'ya, O'nun varlığına, adaletine, sevgisine inanmak demektir. Doğru dinlerinde ve gizemcilikte Tanrı sevgisi yoğun bir, bir olma yaşantısı, bu sevginin yaşamdaki her eylemle ayrılamayacak bir biçimde kaynaşmasıdır.

İnsanın ana babasına duyduğu sevgiyle Tanrı sevgisi arasında önemli benzerlik vardır. Çocuk yaşama “ tüm varlığının temeli” olan annesiyle bağlı olarak başlar. Çaresizlik duyar; annenin bütünüyle kendisini saran sevgisine gereksinmesi vardır. Sonra da sevgilerin yönelttiği yeni merkeze, babasına döner; baba hem düşünce hem de eylem için yol gösterici bir ilkedir. Bu evrede çocuk babasının övgüsünü kazanmak, onu kızdırmaktan kaçınmak isteğiyle davranır. Tam olgunluğa eriştiği evredeyse kendisini koruyucu anne ile, buyurgan baba kişiliklerinden kurtarmıştır; annelik ve babalık ilkelerini kendi içinde kurmuştur. Aynı gelişmeyi insanlık tarihinde de görürüz. Tanrı sevgisi, gelişmeye çaresizlik içinde bir ana Tanrıçaya bağlılıkla başlamış, babaya benzer bir Tanrı'ya boyun eğilen bir evreden geçmiş, Tanrı'nın artık bir dış kuvvet olmadığı, insancıl sevgi ve adalet ilkelerini kendi içinde topladığı, insanın Tanrı'yla bir olduğu ve sonunda Tanrı'dan yalnızca şüursel ve simgesel bir dille söz ettiği evreye ulaşmıştır. Bütün bunlardan Tanrı sevgisinin, insanın anne ve babasına duyduğu sevgiden ayrılamayacağı sonucu çıkıyor.⁷⁴

3- SEVGİNİN UYGULANMASI

Bir sanatın öğrenilmesi ve uygulanması için gerekli olan adımlar ne ise sevgi içinde aynı hususlar geçerlidir. Dolayısıyla Fromm'a göre, sevme sanatının; sevginin öğrenilmesinde de iki yol vardır ve bunlardan biri kuramın iyice kavranması, öbürü uygulamanın başarılmasıdır. Doktorluk sanatını öğrenmek istersem, önce insan vücudunu iyice tanımam, çeşitli hastalıkları bilmem gerekir. Bütün kuramsal bilgileri öğrensem bile doktorluk sanatında hiç de yetkili sayılmam. Bir sanatta usta olabilmek için, kuramsal bilgilerin sonuçları uygulamada alınan sonuçlarla birleşip kaynaşmaya dek uygulama yapmak gerekir; bu her sanatta ustalığın temelini oluşturan sevgiye ermek demektir.⁷⁵

Buraya kadar sevgi(sevme sanatı)nin ne olduğu, sevginin kısımları ve sevginin temel unsurlarını arz etmeye çalıştığımız araştırmamızın bu kısmında ne olduğunu öğrendiğimiz sevginin ruhlara ve hayata nakşedilmesini ele almaya gayret göstereceğiz. Ele aldığımız sanat ister

---

⁷² - Fromm, Erich, age., s. 50-71

⁷³ - Gasset, Ortega, Y, age., s. 11

⁷⁴ - Fromm, Erich, age., s. 78-79

⁷⁵ - *Aynı eser*, s. 14

marangozluk, ister hekimlik, isterse sevme sanatı olsun, her türlü sanatın uygulanmasında belli genel koşulların yerine getirilmesi gereklidir. Ve bir sanatın uygulanmasında gerekli olan koşullar disiplin, sabır ve ilgi olarak ele alabiliriz. Ve sanatın uygulanması için her şeyden önce disiplin gereklidir. Önemli olan o sanatın yalnız disiplinle yapılması(örneğin birkaç saat uygulanması) değil, insanın bütün yaşamı boyunca bir disiplin olarak sürüp gitmesidir.⁷⁶

Sanatın uygulanması için gerekli etkenlerden bir tanesi de sabır'dır. Gene bir sanat ustası olmak isteyen herkes bir şey başarmak istiyorsa sabrın gerekli olduğunu bilir. Çabucak elde edilebilecek amaçlar peşinde koşuyorsa, insan bir sanat hiçbir zaman öğrenemez. Oysa insan için sabretmek de disipline uymak ve bir şey üzerinde yoğunlaşmak ölçüsünde güçtür.

Son olarak, herhangi bir sanatı öğrenmek için gerekli koşullardan biride, o sanatın elde edilmesine çok büyük ilgi'yle yönelmektir. Öğrenmeye kalkan kişi, kendisi için en önemli şey gözüyle bakmazsa o sanatı hiçbir zaman öğrenemez. Bu koşul başka herhangi bir sanat için olduğu gibi sevme sanatı içinde gereklidir.⁷⁷

Sevebilme yetisi için özel anlam taşıyan özellikler yanında sevgiye ulaşabilmenin başlıca koşulu insanın narsizmini yenmesidir. Narsist ortam yalnız insanın kendi içinde olanların gerçek sayıldığı, dış dünyadaki olayların hiç gerçeklik payı taşımadığı, yararlılık ve zararlılık açısından değerlendirildiği bir ortamdır. Narsizmin karşıtı olan kutup nesnelliktir; nesnellikle insanları ve nesnelere oldukları gibi, nesnel olarak görebilme, bu nesnel görüşün çizdiği tabloyu kendi istekleri ve korkuların çizdiği tabloda ayırabilme yetisidir.

Sevme sanatının uygulaması açısından sevgi var olabilmesi için narsizmin hemen hemen bulunmaması gerektiğine göre sevgi, alçakgönüllülük, nesnellik ve akıl ister. İnsanın yaşamı bütünüyle bu amaca yöneltilmelidir. Sevgi gibi alçakgönüllülükle nesnellik de birbirinden ayrılmaz. Nesnel olarak düşünebilme yetisi akıllılıktır; aklın arkasında yatan duygusal tutumda alçakgönüllülüktür. Bir insanın olabilmesi, aklını kullanabilmesi için alçakgönüllü olabilmesi çocukken içinde bulunduğu o her şeyi bilme, her şeyi yapabilme düşlerinden kurtulmuş olması gerekir.⁷⁸

Başka bir tutum olarak mutluluğun anahtarı olan bağışlayıcılık sevginin uygulanmasında önemli bir tutumdur. İç huzura yalnızca bağışlayıcılık yoluyla ulaşabiliriz. Bağışlayıcılık, kavrayış tarzımızı değiştirmenin, korkularımızdan kurtulmanın, kınayıcı yargıların ve tasanın yok edilmesi için bir araçtır. Sevginin tek gerçek olduğunu düşündüğümüz de sevgiyi yansıtmayan her türlü algı yanlıştır. Bağışlayıcılık yanlış algılamamızın düzeltilmesi anlamına gelir. Başlarında ve kendimizde

---

⁷⁶ - *Aynı eser*, s. 103

⁷⁷ - *Aynı eser*, s. 104

⁷⁸ - *Aynı eser*, s. 114

yalnızca sevgiyi görmemizi sağlar. Bağışlayıcılık, başkalarının bize yada bizim onlara ne yaptığımızı unutmak ve aşmak süreci haline gelir. Bağışlayıcılık, kendimizi başkalarından üstün görüp, beğenmediğimiz yanlarına katlanmak ve hoş görmek değildir. Tersine bir kimsenin bize zarar verebileceği anlayışını düzeltmek demektir. Affedemeyen zihin, bağışlayıcı olanın tersine, bulanık ve korku doludur.⁷⁹

Sevme sanatının uygulanmasında temel olan kaçınılmaz bir tutum daha vardır: Etkinlik, bir şey yapmayı değil, insanın güçlerini yaratıcı yolda kullanması demektir. Sevgi bir etkinliktir; Seviyorsam sevdiğim kimseye karşı kesintisiz sürüp giden etkin bir ilgi duyarım: ama bu ilgi yalnız ona yönelmiş değildir. Çünkü tembellik edersem, her zaman uyanık, canlı ve etkin olmazsam, sevdiğim kimseyle canlı bir bağlılık kuramam. Yaşamın sevgi konusunda üretici, tüm öteki konularda verimsiz olacak biçimde ikiye ayrılabilmesine inanmak aldatıcı bir inançtır. Sevme yetisi, ancak yaşamın öbür alanlarında üretici ve etkin olmanın sonunda elde edilebilecek bir yoğunluk, uyanıklık ve canlılık gerektirir. Eğer kişi, öbür konularda da üretici değilse sevgide de üretici olamaz.⁸⁰

Sonuç olarak bugünkü dizge içerisinde sevebilen kişiler üstün kişilerdir: günümüz toplumlarında sevgi ister istemez bir şey oluyor. Bu birçok uğraşın sevgiye yer bırakmamasından değil; daha çok üretim çerçevesinde örülmüş, mal mülk açlığıyla dolu bir toplumun ruhsal yapısından ve bu yapıya başarıyla karşı durabilecek tek kişinin, topluma karşı çıkan kişi olmasındandır. Öyleyse, insanın var olma sorununa tek akla uygun çözüm yolu sevgi olduğuna inananlar, sevginin toplumsal bir şey olması için toplumun yapısında önemli değişmelerin yapılması gerektiğine de inanmalıdırlar. Sevginin yalnız olağanüstü bir bireysel olgu olarak değil, toplumsal bir olgu olarak bulunabileceğine inanmak insan yaradılışını iyi bilmekten doğan akla uygun bir inançtır.⁸¹ Sevginin ve nefretin ateşi, en iyi biçimde nesnesine bakılarak anlaşılır. Sevgi, nesnesi için ne yapar? Yakında yada uzakta, eş yada çocuk, sanat yada bilim, vatan yada Tanrı olsun sevgi, kendisini sevgilinin yararına ortaya koyar. Sevgi sürekli etkindir. Sevgi, uzaktan olsun yakından olsun özellikle yüceltici, övücü, olumlayıcı, okşayıcı bir tutum içindedir. Sevgide nesneyle bütünleştiğimizi duyumsarız. Ve sevgi gönülleri birbirlerine yaklaştırarak uyum yaratır.⁸²

---

⁷⁹ - Jampolsky, Gerald, age., s.55.

⁸⁰ - Fromm, Erich, age., s. 121.

⁸¹ - *Aynı eser*, s. 124.

⁸² - Gasset, Ortega, Y, age., s. 13.

II. KISIM KURAN'DA SEVGİ

Evrenin yaratılma nedeni olan sevgi, Kur'ân'ın temel kavramlarından biridir. Sevgi, Yüce Yaraticı'nın rahmet denizinden varlıklara yansıttığı eşsiz bir duygudur. Güzelliğin ve Sevginin Kaynağı Allahü Teâlâ, kâinatı sevgi üzerine yaratmış, insanlara da sevgi duygusunu en büyük güç ve kudret olarak vermiştir. Yavrusunu korumak için çok daha güçlü düşmanlarına saldırarak kendini feda eden anaların ve çevresini parçalayan en vahşi hayvanların bile yavrularına olan olağanüstü yakınlıkları, hep sevgi sırrının yansımalarıdır.

Kur'ân'da sevgi; genel anlamda rahmet kelimesi ile belirtilmiştir. Rahmet, Allahü Teâlâ'nın bir tavır ve temel özelliğidir. Araf,7/156: "*...Rahmetime gelince, O herşeyi topyekün sarıp kuşatmıştır.*" ve En'am 6/54: "*...Rabbimiz, rahmeti Kendisine bir tavır olarak yazdı...*" Cenabı Allah'ın; rahmet kökünden türeyen rahman ve rahîm sıfatları; sevgi, şefkat ve merhamet anlamlarını da içermektedir. Yüce Yaraticı'nın sonsuz sevgisi; insan-hayvan, melek-şeytan, dost-düşman hiçbir ayırım yapmadan bütün varlıkları kuşatmış, hepsi de korunma altına alınmıştır. Zaten yaratılış ve devam eden oluşun var edilme sebebi de sevgi değil midir? Bu gerçek ayetlerde şöyle dile getirilmektedir:

"O'durki, kulları umutları kestikten sonra yağmuru indirir ve rahmetini yayar..."(42/28).

" Rahmetinin bir eseri olarak geceyi ve gündüzü sizin için oluşturdu ki, onda sükûnet bulasınız, O'nun lütfundan bir şeyler dileyebilirsiniz ve şükredebilesiniz."(28/73).

Cenâbı Hakk; sonsuz İlâhî Güzelliği, sonsuz İlâhî Sevgisi ile belirerek varlıkları ve devam eden oluşu yaratmakta ve onlarda Kendini seyretmektedir. Yağmurun indirilmesi, gece ile gündüzün oluş sırrı hep O'nun kullarına olan sevgisinin, lütuflarının sergilenmesidir.

Rahmet; merhamet, nimet verme, acıma, bağışlama, lütuf, esirgeme manalarına gelmekle beraber sevgi, şefkat, muhabbet gibi anlamları da içermektedir:

"...Rahmetime (sevgime) gelince, o herşeyi topyekün sarıp kuşatmıştır."(7/156)

"...Rabbimiz, rahmeti Kendisine bir tavır olarak yazdı..."(6/54)

Rahmet Cenâbı Allah'ın temel özelliğidir. Yüce Yaraticı ; nimetinin, acımasının, bağışının ve sevgisinin iyi veya kötü olsun bütün varlıkları topyekün sarıp kuşattığını açıklamaktadır. "*Rabbimiz; rahmeti Kendisine bir tavır, bir özellik olarak yazmıştır.*" Azaba uğrayanlarda, işledikleri günahlardan dolayı af edilenler de, gerçekte Allah'ın sınırsız rahmetine erişmektedirler.

Rahmet kökünden türeyen Rahman ve Rahîm, Yüce Yaraticı'nın en belirgin niteliği olan kudret, sevgi ve merhamet özelliklerini simgelemektedir. Vedûd, sevginin kaynağı olan, seven, sevdiren, sevme-sevilme ilişkisini kotaran, tüm sevgilerin en son ve en yüce gayesi olan demektir. Cenâbı Allah'ın isim sıfatlarından:

"...Rabbim Rahim'dir, merhameti sınırsızdır; Vedud'dur, sevginin kaynağıdır, kullarını çok sever."(11/90).

"Rahman ve Rahim'dir."(1/30).

Haddi aşan en günahkârlar bile tövbe ederek Cenâbı Allah'a yöneldikleri takdirde O'nun sınırsız rahmetine erişmektedirler. Allah katında en büyük günah olan şirk bile, af dilendiği zaman bağışlanabilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak şöyle buyrulur:

"...Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Muhakkak Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."(39/53)

"Şöyle yakar: Rabbim! Affet, merhamet et. Sen merhametlilerin en hayırlısısın."(23/118).

Kur'ân'da sevgi konusunu genel olarak İnsan Sevgisi ve Allah sevgisi olarak iki başlık altında ele alınacaktır.

1- İNSAN SEVGİSİ

Sevgi, insanın bir şeye ve kimseye karşı beslediği eşsiz bir duygudur. Her zorluğa katlanılarak ulaşılan sevgi, sonsuz mutlulukların yaşanma nedeni olur. Sevgi hissi olmadan hiçbir fedakarlık yapılamaz, bir şey elde etmek için hiçbir gayret sarfedilmez. Sevgi ile yüklü olan insan; cazip kılınan geçici Dünya nimetlerine boş ve aldatıcı bir sevgi duyabilir. Yaratılan varlıklar; İlâhî Güzel'den belirlediği için güzeldir, bundan dolayı sevinebilir. Yûnus Emre'nin: " *Yaratandan ötürü, yaratılanları severim.*" sözü bu durumu çok güzel bir şekilde ifade etmektedir.

Cenâbı Allah'ın kulundan istediği; ilâhî bir güç olarak verdiği sevginin, vahyin doğrultusunda oluşmasıdır. Bunun için insanlar, İlâhî Kitap'larla uyarılmışlardır. İnsanlardaki sevgi duygusu, Allah'a giden yolda basamak basamak çıkılarak yaşanmalı, yalnız insanlara değil bütün varlıklara gösterilmelidir. İman edenlerden başlayarak insanlar, hayvanlar, bitkiler, bilip bilmediğimiz bütün varlıklar sevilmelidir. Sevginin üst noktasını ana-baba sevgisi oluşturur. Peygamber Efendimize gönlümüzde hissettiğimiz sevgi, kulun kemale erişimin göstergesidir. Gerçek sevgi ise Allah Teala'ya duyulandır.

Kur'ân'ın ışığında insan sevgisi; boş ve aldatıcı olanı Negatif Sevgi'yi, vahyin doğrultusunda olanı da Pozitif Sevgi'yi oluşturur.

a) Negatif(Olgunlaşmamış) Sevgi

Negatif sevgi; Kur'ân'ın öngördüklerinin dışında, başka şeylerin insanın gönlünde taht kurmasıdır. Boş ve zararlı arzular sevgili olur ki; insanlar veya cansız putları tanrılaştırma, aşırı mal ve servet sevgisi, mevki ve şöhrete aşırı düşkünlük, nefsin olumsuz sevgisi gibi ters duygulardır. Bunlar; insanların olgunlaşmasını önleyen, dünyalarını karartan zararlı oluşumlardır. Bazı insanlar; Cenâbı Allah'a yönelerek İlahî Yasa'lara uyacakları yerde, onlara hiçbir faydası dokunmayan canlı veya cansız putları Allah'a eş koşarak onları sevgili kılarlar. Nebileri veya velileri veya melekleri veya cinleri veya ölmüş insanların ruhlarını veya türbeleri veya şirk ehlinin heykel putlarını tanrılık payesi vererek severler, onlar namına kurban keserler ve dini merasim yaparlar. Bunlar, günahların en büyüğü olan şirk (Allah'a ortak koşma) ve küfürden (Allah'ı inkâr etme) başka birşey değildir. Gönülleri kararır, nefislerinin ve şeytanın esiri olurlar.

”İnsanlar içinde öyleleri vardır ki, Allah'ın dışında bazılarını Allah'a eş tutarlar da, onları Allah'tı sevmiş gibi severler...”(2/165).

Aşırı mal ve servet hırsı da insan da bahsettiğimiz negatif sevgiyi ortaya çıkaran bir etkidir. Kur'an bu konuya şöyle dikkat çekmektedir:

“Malı yığmacısına aşırı bir şekilde seviyorsunuz.”(89/20)

“Gerçekten insan mal ve servete pek düşkündür.”(100/8)

Ancak mal ve servet normal olarak sevilmelidir ve onlara dünya hayatında da ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanlar; mal ve serveti aşırı bir şekilde seviyorsa ve onları depolayarak beççiliğini yapıyorlarsa, nefislerine yenik düşmüşler demektir. Adeta onları tanrı edinmişler. Oysa kendi ihtiyaçlarından fazlasını; hayır işlerinde kullanarak, infak ve zekât vererek, onu Allah yolunda sarfetmeleri bir kulluk borcudur.

Nefsin olumsuz sevgisi; insanı tamamen sarıp kuşatabilir ve her türlü çılgınlığı yaptırarak onu felâkete sürükleyebilir. Bundan kurtulmanın mutlak yolu, iman ederek Yüce Yaratıcı'ya sığınmaktır.

Geçici Dünya nimetlerini sevme, yaşam ve neslin devamı için insanlara çekici kılınmıştır. Yaratılış yasalarına göre de uygundur. Ancak şehvet, oğullar, altın-gümüş veya para, otomobil, şan ve şöhret, yiyip-içme ve eğlenceye aşırı hırs ve sevgi göstermek suretiyle onları tanrılaştırmak; Cenâbı Allah'a ortak koşmak demektir. Oysa şirk, hiç affedilmeyen bir günah ve insanların felâketidir. Kur'an'da bu noktaya şöyle dikkat çekilir:

“İğreti arzusunu tanrı edineni gödün mü?”(45/23)

”Kadınlara, oğullara, altın ve gümüşten oluşturulmuş yığınlara, salma ve güzel atlara, davarlara ve ekinlere tutkunluk sevgisi; insanlar için süslenip püslenmiştir. Tüm bunlar geçici iğreti hayatın nimetleridir. Varılacak yerin bütün güzelliği Allah'ın yanındadır.”(3/14)

”Onlar, peşini (Dünya'yı) severler, ötelerindeki zorlu bir günü (Kıyamet'i) ihmal ederler.”(76/27)

b) Pozitif(Olgunlaşmış) Sevgi

Cenâb-ı Allah; kullarından sevgi duygusunu, İlâhî Yasalar'a uygun olarak yönlendirmelerini istemektedir. İnsan sevgisi, eş sevgisi, bilhassa ana-baba sevgisi olgunlaşmada mutlaka gereklidir ve basamak basamak yaşanmalıdır. Peygamber Sevgisi de, kemale erişin en büyük işaretidir:

” Ey Muhammed, de ki: Eğer Allah'tı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah'ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.”(3/31).

Hazırlık devresi sevgilerini yaşayan kul; takva yaşamı neticesinde ve bütün fiillerini samimi, içtenlikle sevgi üzere yapmışsa kemale erer. Cenâbı Allah'ın dilemesiyle de İlâhî Aşk'a ulaşır. Bu eriş, insanın dünya da ulaşabileceği makamların en yücesidir.

Cenâbı Allah'ın lütuf ve ihsanına ulaşmanın şartlarından en önemlisi; insanın sahip olduğu ve en çok sevdiği mal, para, mevki, ilim gibi maddî ve manevî değerleri ihtiyaç sahiplerine seve seve verebilmesidir. Bu da nefsinin fedakârlığını icap ettirir. Nefis, ancak böylelikle arınıp yücelebilir ki, o zaman Allah katında zafer ve esenliğe erişilebilir. Nitekim kur'an-ı Hakim bu konuya şöyle işaret etmektedir: *“Sevdiğiniz şeylerden vermedikçe zafer ve mutluluğa asla ulaşamazsınız.”(3/92)*

Sevgi, akıl çizgisinin üstünde Cenâbı Allah'ın insanlara verdiği eşsiz bir duygudur. İman ise, Cenâbı Hakk'ın varlığını hissedip tasdik ederek inanmaktır. Allah kullarına imanı sevdirmiş, onlar da iman etmişlerdir. İman etmek için, akıl yoluyla bilmek yeterli değildir, kulun mutlaka gönül yoluyla imanı sevmesi gerekir. Şu halde din, bütünüyle bir sevgi olayıdır. Bu sevginin en üst noktasını, kemale ermiş kulun Yüce Yaratıcı'ya duyduğu aşk teşkil eder.

İman sahipleri; Kur'ân'ın öngördüğü istikamette bütün yaratılanları severler: *“Allah imanı size sevdirmiş ve onu gönüllerinizde süslemiştir.”(47/9).* Ancak Allahü Teâlâ'ya sevgileri çok daha kuvvetli olur: *“İman sahipleri Allah'a sevgide çok şiddetlidirler.”(2/165)* Kulun kemal mertebesinde de bu sevgi aşka dönüşmektedir.

Güzelliğin ve sevginin kaynağı Yüce Yaratıcı; sevginin odak noktası olmalı, diğer varlıklar ikinci derecede sevilmelidir. Kur'ân; Cenabı Allah ile kul arasındaki ilişkilerin temelini hep sevginin oluşturduğunu belirtmektedir. Maide 5 /5: "...Allah, sevdiği ve Kendisini seven..." ayeti ile de Allahü Teâlâ ile kul arasındaki sevgi ilişkisi vurgulanmaktadır. Cenâbı Hakk'a yakınlaşmanın esasında, korku ve menfaatin dışında ancak gerçek bir sevgi vardır:

"Ey iman edenler! Siz öyle kimselersiniz ki, inanmayanlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz."(3/119).

"...Ana ve babaya, akrabaya, yetimlere ve çaresizlere iyilik ve yardımda bulunun. İnsanlara güzel söz söyleyin."(2/83).

"Allah sana ihsan ettiği gib sen de onlara ihsan et."(28/77).

İman sahiplerinin en büyük özelliği, gönül pencereleri açık ve sevgi dolu oluşlarıdır. Kalpleri yumuşak, hep iyilik ve güzellik sergilerler. İnanmayanların sevmemesine rağmen, onlar Cenâbı Allah'ın yarattığı herşeyi severler. Mü'minin kalbi kin tutmaz, kendilerine bir kötülük dahi yapılsa affedici ve hoşgörülü olurlar. İnsanların birbirini sevmesi, olgunlaşma ve kemale eriş bakımından mutlaka gereklidir. Bu sevgi, İlâhî Aşk'a ulaşmada basamak teşkil eder.

İnfak ibadeti, ancak insan sevgisinin bir neticesidir. Verme ve ihsan'da bulunmalar, yani kendi nimetlerini başkalarıyla paylaşma, insanlar arasında sevgi kıvılcımlarını oluşturur. Veren ile alan arasındaki bu alış veriş, bir sevginin doğmasının öncüleridir, insanları kaynaştırır ve birleştirir. Böylece birbirini seven, sayan sağlıklı bir toplum meydana gelir. Arabistan'da ki, İslâm Devletinin ilk zamanlarında ve Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş devirlerinde böyle bir toplum meydana gelmişti.

İnfak ibadetinde maddî vermeler yanında, manevî paylaşımlar da çok önem taşır. Dertlilerin, gariplerin, mutsuzların manevî desteğe olan ihtiyaçları çok büyüktür; onlarla yapılacak gönül alma sohbetleri huzur verici olur. Hasta ziyaretleri de çok önemlidir, hastalar teselli edilerek gönülleri alınmalıdır. İnsanların nişan, nikâh gibi mutlu günlerinde; onlarla bu önemli günlerini paylaşma, sevgiyi arttırır. Keza cenaze törenlerine iştirak ve baş sağlığı ziyaretleri de manevî bağları kuvvetlendirir. Doğruları belirterek yapılan etkili güzel söz ve konuşmalar, insanlar arasında sevgi ve birliği oluşturur. İhtiyaç sahiplerine maddî bir yardım yapma imkanı yoksa, güler yüz ve güzel sözlerle onlar mutlaka teselli edilmelidir.

ba) Eş Sevgisi

Allah Teâlâ; her şeyi çift yaratmış, insanları da kendi cinsinden çiftler halinde meydana getirmiştir. Zâriyât,51/49: " *İbret alınız diye her şeyi çift yaratmışızdır.* " Ayet, yaratılışın temel prensibini açıklamaktadır. Eşler arasında, muhabbetli olmaları için sevgi ve merhamet verilmiştir.

İman etmiş kullar; kendilerini mutlu kılacak eşlere kavuşabilmek için, Cenabı Allah'a yakarıшта bulunmalıdır.

Eşler arasındaki ilişkilerde cinsel aşk, hayat ve oluşun devamı için mutlaka gerekli, kemale erdirici ve ilâhî aşka geçiş dönemi için de bir ara yol teşkil eder. Eşler birleşmek suretiyle hayata bağlanır ve fedakârlık etmesini öğrenerek de olgunlaşırlar. Cinsel aşkın ilâhî aşka hazırlayıcı özelliği önemlidir. Bundan dolayı Cenâbı Hakk, bir dejenere ve sapıklık olan zina fiilini haram kılmıştır. İsrâ,17/32: " *Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o; şüphesiz bir soysuzlaşma, bir sapıklıktır. Ne kötü yoldur o.* " Zührevî hastalıklar, bilhassa AIDS'nin getirdiği felâketler, zinanın insanlara verdiği ilâhî bir cezadır.

Evlilik ve cinsel aşk, kemale erdirici olarak neslin devamı ve olgunlaşması için şarttır. Buna uymayanların hayatta gerekli tecrübeleri eksik kalmaktadır. Peygamberlerin hepsi de evlenmişler, ilâhî aşka hazırlayıcı dönem olan evlilik tecrübelerini yaşayarak kazanmışlardır.

"Size kendi cinsinizden onlara ısınacağınız eşler yaratmıştır. Aranıza sevgi ve merhamet vermiştir."(30/21)

"Allah'ın iyi kulları şöyle yakarırlar: Rabbimiz, bize gözümüzü aydınlatacak eşler bağışla."(25/74).

bb) Anne-Baba ve Çocuk Sevgisi

Allahü Teâlâ; Kendisine ibadetin hemen arkasından, ana-babaya saygı ve sevgiyi emretmektedir. Bizler de büyük hakları bulunan ebeveyne hürmet ve hizmet; karşılık hesabına dayanmadan kayıtsız, şartsız derin bir sevgiyle birlikte olmalıdır. Anne-babayı sevme, ilâhî aşkı duyabilmenin üst basamaklarıdır. Onlara gösterilen merhamet aslında Cenâbı Allah'a duyulan sevgiden başka bir şey değildir. Ayette anne-babanın ihtiyarlığı ile bizim çocuklukta ki durumumuz arasında bir benzerlik vurgulanmıştır:

"Rabbim, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza çok iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine " of " bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle. İkisine de acıyarak, alçak gönüllü olmanın kanatlarını onlar için indir ve şöyle dua et: "Rabbim, küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi sen de onlara öyle sevgi ve şefkat göster."(17/23-24).

Küçük yavrumuza sevgi ve hizmetimiz nasıl içten ve karşılıksız ise, yaşlanmış olan anne-babaya da aynı olmalıdır. Anne; çocuklarına olan hizmet ve fedakârlığında, çok yüce bir makama

sahiptir. Evlâdını büyük sıkıntılara katlanarak karnında taşımış, karşılık beklemeden hep verici olmuş, içtenlikle sevmenin mutlak temsilciliğini üstlenmiştir:

“Biz insana ana babasına (çok iyi davranmasını) önerdik. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana sonra da ana babaya şükret.”(31/14).

İman etmiş kullar; kendilerine sevgi ve saygı duyacak çalışkan, dürüst, insanlığa faydalı olabilecek çocuklara kavuşabilmek için, Cenâbı Allah'a yakarmalı ve rahmetine sığınmalıdır:

“Allah'ın iyi kulları: " Rabbimiz, bize gözümüzü aydınlatacak...çocuklar başısla... " diye yakarılır.”(25/74).

bc) Peygamber Sevgisi

Hız. Muhammed (s.a.v.) bütün insanlığa, alemlere rahmet olarak gönderilmiş evrensel bir Peygamberdir. Bu özelliği ile insanların acılarını, sıkıntılarını içinde hissederek duyar, üzülmelerine katlanamaz. Çünkü onlara çok düşkün ve sevgi ile doludur. Yanlışlıklarını düzeltmelerini, doğru yola girmelerini ister. Mü'minlere karşı ise daha şefkatli (Rauf) ve çok merhametli (Rahîm)dir: *“Andolsun, size içinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız O'nu çok üzer, çok düşkündür size. Mü'minlere ise Rauf; şefkati bol, Rahim; çok merhametlidir.”(9/128)*

Cenâbı Allah; güzel isimlerinden Rauf ve Rahîm sıfatlarını resullerden yalnız Peygamber Efendimiz için kullanmıştır. Bize çok düşkün ve şefkatle dolu olan insanlığın en yüce varlığı Hız. Peygamberimizi, biz de herkesten ve hatta canımızdan çok sevmeliyiz. Çünkü kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: *“Peygamber, mü'minlere (iman edenlere) kendi canlarından daha yakın ve sevgilidir.”(33/6)*

Allah'ın Resulüne duyulacak sevgi, kemale ermenin bir ölçüsü ve İlâhî Aşk'da bir erıştır.

Hız. Muhammed (s.a.v.) hayatı; çile, sıkıntı ve fedakârlıklarla geçmiş, müşriklerden gördüğü her türlü eziyeti, sonsuz sabrı ile karşılamıştır. Ayrıca bütün malını ve mülkünü de mü'minlerden ihtiyacı olanlara dağıtmıştır. Hem bu Dünyada ve hem de ahirette, iman edenleri korumasına aldığını da bir hadisinde şöyle belirtmiştir : *“Her Peygamberin, mutlaka kabul edilen müstesna bir duası vardır. Ben, bu istisnai duamı, Allah kısmet ederse, Mahşer Günü ümmetim namına şefa'at olarak kullanmak üzere saklamaktayım.”*

Cenâbı Allah; peygamberlikle görevlendirdiği kullarını, bir yaratılış yasası olarak daha önceden programlaştırmış, hazırlayıp süzerek seçmiş, onları diğer kullarında bulunmayan örnek özelliklerle donatmıştır. Önce Hız. Adem'i topraktan yaratarak Hız. Havva annemizle birlikte

Yeryüzüne indirerek nesilleri çoğaltmış, sonra Hz. Nuh'u Peygamber olarak görevlendirmiş, daha sonra da Hz. İbrahim ve Ailesi'ni programlayıp, içlerinden birçok Allah elçisini seçmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de Hz. İbrahim Ailesi'ndendir ve birçok peygamberlerden de süzülerek seçilmiştir. İsa(a.s) da Hz. İbrâhimden gelen İmran Ailesi'ndendir. Bütün bu aileler; birbirinden gelme soylar olarak Cenâbı Allah tarafından seçilmiş, görev yapmak üzere süzülerek hazırlanmış, insanlar üzerinde de egemen kılınmıştır.

Peygamberler; soylar ve kullar arasından itina ile seçilmiş, örnek özelliklerle donatılmış, insanların ulaşabileceği en mükemmel varlıklardır. Ama hiçbir zaman ilâh değildir. Bu bakımdan bir insan olarak onlar da hata yapabilirler. Cenâbı Allah, onların yapabileceği yanlışlıkları vahiy ile düzeltmiştir. Kasas,28/56: " *Resulüm; sen istediğin kişiyi doğru yola iletemezsin. Ama Allah, dilediğine kılavuzluk eder. Hidayete erecekleri O daha iyi bilir.* "

Resullerin sonuncusu olarak gelen Hz. Peygamberimiz; kemale ermişlerin en yücesi, en büyük ahlâk sahibi, kitapların sonuncusu ve en mükemmeli olan Kur'ân'ın da en iyi tebliğ edicisidir. O, Alemlerin Rabbi olan Allah'tan, alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Ahzâb,33/21: " *And olsun, Allah Resulünde sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü arzu edenlerle, Allah'ı çok ananlara çok bir örnek vardır.* "

"*Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey imân edeneler! Siz de O'na teslimiyetle salat ve selam getirin.*"(33/56).

"*(Resulüm) Biz seni, ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.*"(21/107)

Cenâbı Allah'ın en belirgin özelliği, kâinatı çepeçevre kuşatan rahmetidir (A'raf 7/156). Son ve en mükemmel Kitab'ın tebliğcisi de alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O belli bir topluluğa değil, bütün insanlığın mutluluğu için gelmiş Allah'ın Elçisi'dir. Sebe 34/28: " *Biz seni, bütün insanlara bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik...*" Rahmeti; iman edenlerden başlayarak bütün insanlara, bütün hayvanlara, bütün bitkilere ve bilip bilmediğimiz bütün varlıklara uzanır.

Peygamber Aleyhisselam'ın Dünya'daki yaşamı rahmet olduğu gibi, Dünya'dan ayrılışı bizim tabirimizle vefatı da rahmettir. Zira O, Cenâbı Allah'ın (Hayy: ölümsüz) isminin görüntüsüne eriştiği için sürekli olarak diridir. Allahü Teâlâ, mutlak ezeli ve ebedî diriliğini lütfuyla Büyük Ruh olan Son Peygamber'ine de vermiştir. Onun için Hz. Peygamberimizin ruhu her an aramızda ve bizi seyretmektedir. Bir hadisinde şöyle diyorlar : " *Hayatım sizin için bir hayır ve berekettir. Ölünce de vefatım sizin için hayır ve bereket olur. Amelleriniz bana arz edilir ve ben bakarım: Eğer iyilik yapmışsanız bunun için Allah'a hamd ederim, eğer kötülük yapmışsanız Allah'tan affınızı dilerim.*"

"Resulüm de ki; " Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah ta sizi sevsin ve günahlarınız bağışlasın."(3/31).

2- ALLAH SEVGİSİ

Allahü Teâlâ *"Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim de Beni bilsinler diye varlıkları yarattım. "* kutsal hadisinin sırrı ile belirmiş ve kâinatı yaratmıştır. Bütün bu oluşumun sebebi aşktır. Aşk, Allahü Teâlâ'nın Zat'ına ait bir özellik, bir sır ve görüntünün de bir sembolüdür. Cenâbı Allah'a korku ile veya çıkar sağlama ile değil, ancak sevgiyle ulaşılabilir. İnsanların gerçek dostu, velisi, sevgilisi onları *" Kendi sûreti üzere yaratan "* ve halifelik veren Cenâbı Hakk'tır. Var oluşları gereği sevgi ile dopdolu olan kullar, yaratılanları güzel bulup sevebilirler. Özellikle kadınlara, oğullara, servete karşı sevgi duyulabilir. Bunlar, İlâhî Aşk yolculuğunun ilk hazırlığı olan mecâzî aşk (geçici aşk) devresidir. Ancak gerçek sevgi ise, Mutlak Varlık'a duyulandır. Ayette : *" İman sahipleri, Allah'a sevgide çok şiddetlidirler. "* diye buyrulmaktadır. Şiddetli sevgi ise aşktır. İnsanın insanı sevmesi, gönlündeki sevgi penceresinin açık olduğunun ve imanda yücelebileceğinin işaretidir. *" Allah, sevdiği ve Kendisini seven "* ayeti; Yüce Yaratıcı ile kul arasındaki ilişkilerin esasını sevginin oluşturduğunu belirlemektedir. İlâhî Aşk'ı hissetmenin temelinde, ana-babaya sevgi ve hizmet yatar. Onlara gösterilen şefkat, Allah'a gösterilmiş gibidir. İmanda kemale erişin üst noktası da, Peygamber efendimize duyulan sevgidir.

Hazırlık devresi sevgileriyle olgunlaşan kul, ayırdığı bütününe karşı sonsuz hasret ve özleyiş içine girer. Nefs arınıp İlâhî Sıfat'larla yüceldikçe, ruhun sonsuz yüzdeki iletişimlerini perde perde sezmeye başlar. Muhtelif devreleri olan bu şiddetli seziş ve duyuş iki kutupta toplanır. Bir kutbunu İlâhî Sevgi ve Güzelliğ'in Kaynağı Cenâbı Hakk, diğer kutbunu ise imanda kemal mertebesine gelerek gönlünde, Allah bir nur olarak belirmiş kul teşkil eder. Sevgide ilk hareket, mutlaka İlâhî Aşk'ın kaynağı Yüce Yaratıcı'dan gelir. Sonunda sevgi akımı tamamlanarak Hakiki Aşk'a ulaşılır. Allahü Teâlâ'ya kavuşan kul, çokluk aleminden teklîğe erişmiş, Var edenle varolan birleşmiştir.

"Allah, sevdiği ve kendisini seven..."(5/54).

"Rabbimiz, Sen çok şefkatli, çok merhametlisin."(59/10).

"Sizin gönül dostunuz Allah'tır."(5/55)

İnsanlar ve yaratılanlar sevilmeden Allah sevgisine erişilemez. İnsanlar ve varlıklar, Cenâbı Allah'ın sonsuz isim sıfatlarının manalarının karışık oluşarak yoğunlaşmasından meydana gelmiştir. Her bir yaratılanın, Mutlak Varlık'tan kaynaklanan bir yaratılış sebebi vardır. Oluş sıraları ile donanmış bu yaratılışın en üstüne de insan oturmuştur. Cenâbı Allah; dilediği Yüce Özellikler'ini insana yansıtmış, bir bakımdan kul Yaratıcı'nın aynası olmuştur. İnsanlar birbirine ancak sevgi ile yaklaşmalıdır. Sevgi, parçadan (insandan) bütüne (Allah Teâlâ'ya) giden yolun kılavuzudur.

Sevgi, yalnız insanlara değil, Cenâbı Allah'ın görüntüleri olan bütün yaratılmışlara da gösterilmelidir. İman edenlerden başlayarak bütün insanlar, hayvanlar, bitkiler ve bilip bilmediğimiz bütün varlıklar sevilmelidir. Bu gerçek, büyük tasavvuf şairi Yûnus Emre'nin sözleriyle en güzel ifadesini bulmuştur: "*Yaratandan ötürü, yaratılanları severim.*"

İman sevilmeden Allah sevgisine ulaşamaz. Cenâbı Allah; insanlara doğuştan akıl, gönül ve Rabbini bilme özelliği vermiştir. Kullar; Allah Teâlâ'yı ancak gönüllerinin eşsiz duyguları ile hissedebilmektedirler ki, buna iman diyoruz. Cenâbı Allah, insanların gönüllerine uyarıda bulunarak imanı sevdirmişti. Hucurât,49/7: "*...Allah, imanı size sevdirmiş ve onu gönüllerinizde süslemiştir...*" Din, kutupları Yüce Yaratıcı ile insan arasında bulunan bir sevgi olayıdır. "*Dinde zorlama yoktur.*" prensibiyle inanç serbest bırakıldığından, insanların bir kısmı da iman etmemişlerdir. Yûsuf,12/103: "*...İnsanların çoğu iman edici değildir.*"

Allahü Teâlâ'ya giden yol, iman sevgisinden geçmektedir. İman; gönülde bir ışıkla başlar, merteye merteye duyularak İlâhî Aşk'a ulaşır. İnsanlar, imanı sevdikleri ölçüde yücelirler. Enfal,8/2: "*İnanmış olanlar o kişilerdir ki, Allah anıldığında yürekleri ürperip titrer ve onlara Allah'ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır.*" Yine Kur'ânı dinleyelim. Fetih,48/4: "*Allah, mü'minlerin gönüllerine, imanları beraberinde iman getirsinler diye, mutluluk ve huzur indirdi...*" İmanı sevmenin en üst noktasını, kulun Allah Aşk'ına ulaşması teşkil eder. Bakara,2/165: "*...İman sahipleri, Allah'a sevgi de çok şiddetlidir...*" İlâhî Güzel'e ulaşma, akıl ve ilmin sınırlarının üstünde, gönül penceresinden girmekle ve imanı sevmede aşk mertebesine yükselmekle mümkündür.

Peygamber sevilmeden Allah sevgisine ulaşamaz. Allah Teâlâ, sevgisine ulaşabilmeyi ancak Resulüne uyma şartına bağlamıştır. Cenâbı Hakk'ın aynası ve canlı Kur'ân olan elçisinde çok güzel örnekler bulunmaktadır. Ahzâb,33/21: "*And olsun; Allah'ın Resulünde sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü arzu edenlerle, Allah'ı çok ananlara güzel bir örnek vardır.*" İmanı en derin olan, Hz. Resul'ü en iyi taklit edendir. Kul, ancak kemale erişte Peygamber sevgisinin zirvesine ulaşır. Allah'ı sevmek, en mükemmel görüntüsünü sevmek ve uymakla mümkündür. Âli İmrân 31: "*Resulüm dedi: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah'ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.*"

İmanda kemale erişmeden Allah sevgisine ulaşamaz. Allah sevgisi; Yaratıcı ile kul arasında bir duvar gibi duran nefis perdesinin kalkması ile mümkün olur. Nefsin; kötü sıfatlarını terkederek ilâhî sıfatlara bürünmesi, güç bir mücadeleyi gerektirir. Bu da ancak takva yaşamı ile gerçekleşmektedir. Dünyanın geçici nimetlerinin çekiciliğinden yavaş yavaş kurtulan nefis; ilâhî özelliklere yani sevgi, infak, namaz, tövbe, sabır, muhsin olma, ahde vefa, ilim gibi ilâhî sıfatlara bürünür. Mutlak Varlık'a duyulan sevginin ve güvenin esas olduğu, yaratılanlara beslenen duyguların ancak basamak teşkil ettiğinin bilincine erişilir. Bir kutsal hadiste şöyle buyrulmuştur: "*Ben mekanlara evrenlere sığmam, ancak mü'min kulumun kalbine sığarım.*" Kulun kalbinde kor ateş gibi yanan Allah sevgisinin gücü nisbetinde nefis perdeleri de erimeye başlar, küçülerek de kaybolur. Hz. Peygamber'imizin; "*Ölmeden evvel ölin.*" sözünün sırrına erişilir. Cenâbı Hakk'ın ilminden vermesi ile ilâhî görüş ve farkediş gücüne kavuşan kul, Dünya planındaki makamların en yücesine

yükselmiştir. Fecr 89/2730:" *Ey huzura kavuşmuş can! Dön Rabbine, hoşnut edici ve hoşnut edilmiş olarak. Gir kullarımın arasına, gir Cennetime.*"⁸³

III. KISIM

YUNUS PEYGAMBER VE KAVMİ; EMEĞE DAYALI SEVGİ

Yunus Peygamber kıssasında üzerinde durulması gereken noktalardan birisi de şüphesiz, Yunus Peygamber ve Ninova halkıdır ve bu ikisi arasındaki ilişkide ortaya çıkan psikolojik boyuttur. Bilindiği gibi Yunus(a.s), Ninova'ya peygamber olarak gönderilmiştir. Fakat Yüce Allah'ın bu peygamberi ile kavmi arasında yaşananlar ve ortaya çıkan gelişmeler diğer peygamber ve kavimler arasındaki ilişkiden farklılıklar arz etmektedir. Şimdi hedeflediğimiz sonucun ortaya çıkması ve daha iyi anlaşılması için Kitab-ı Mukaddes'te ayrıntılı bir şekilde anlatılan kıssanın ilgili bölümlerini Kur'an'daki ilgili ayetlerle birlikte kısaca aktarmayı uygun gördük. Ve şöyle geçmektedir:

Ve Amittayın oğlu Yunus'a Rabbin şu sözü geldi: Kalk, Nineve'ye, o büyük şehre, git ve ona karşı çağır; çünkü onların kötülüğü benim önüme kadar çıktı. Fakat Yunus Rabbinin önünden Tarşış'e kaçmaya kalktı; ve Yafaya indi ve Tarşış'e giden bir gemi buldu: navlununu verdi, ve rabbinin önünden uzağa, Tarşış'e onlarla beraber gitmek için gemiye bindi.

Ve Rab denizin üstüne büyük bir yel gönderdi, denizde büyük fırtına oldu ve gemi kırılacak gibi idi.Gemiciler korktular, her biri kendi ilahına feryat etti; ve kendilerine hafiflik olsun diye gemide olan şeyleri denize attılar.Yunus ise geminin dip ambarına inmişti ve yatıp derin uykuya dalmıştı. Ve gemi reisi yaklaşıp ona dedi: Ey sen, uyuyan adam, ne var?Kalk kendi Allah'ını çağır, belki Allah bizi anarda helak olmayız. Ve herkes birbirine dedi: Gelin de kura çekelim, ve bilelim kimin yüzünden bu bela başımıza geldi. Ve kura çektiler, kurada Yunus'a düştü. O vakit ona dediler: Rica ederiz bize bildir, üzerimizdeki bu bela kimin yüzünden? Senin işin nedir? Nereden geliyorsun? Memleketin neresi? Ve hangi kavimdensin? Ve onlara dedi: Ben İbraniyim; denizi ve karayı yaratan göklerin Allah'ı Rabb'den korkuyorum. Ve o adamlar çok korkarak ona dediler: Bu ettiğin nedir?Çünkü Rabb'in önünden kaçmakta olduğunu o adamlar biliyorlardı, çünkü onlara anlatmıştı.

Ve ona dediler: Deniz bize karşı yatışsın diye sana ne edelim? Çünkü deniz gitgide daha fırtınalı oluyordu. Ve onlara dedi: Beni kaldırıp denize atın; denizde size karşı yatışır; çünkü benim yüzümden bu büyük fırtınanın üzerinize geldiğini biliyorum.Fakat o adamlar karaya dönmek için sıkı kürek çektiler; fakat yapamadılar; çünkü deniz onlara karşı gitgide daha fırtınalı oluyordu. Ve Rabb'i çağırarak dediler: Ah ya Rab, yalvarıyoruz bu adamın canından ötürü helak olmayalım ve suçsuz kanı üzerimize yüklemeye; çünkü sen, ya Rab, sana nasıl hoşgöründü ise, öyle yaptın.Ve Yunus'u kaldırıp

---

⁸³ - Kaynak, Mesut, *Kur'an'da Sevgi*, İstanbul, 2003, s. 1-18.

denize attılar; ve denizin kudurması yatıştı.O zaman bu adamlar Rabb' den çok korktular; ve Rabb'e kurban kestiler ve adaklar adadılar.

Ve Yunus'u yutmak için Rab büyük bir balık hazırladı; ve Yunus üç gün üç gece balığın karnında kaldı.

Ve Yunus balığın karnından Allah'ı Rabb'e dua etti. Ve dedi:

Sıkıntım içinden Rabb'i çağırdım.

Ve bana cevap verdi ;

Ölüler diyarının bağrından imdada çağırdım,

Ve sen benim sesimi işittin.

Çünkü beni engine,denizlerin yüreğine attın.

Ve beni seller sardı;

Hep dalgaların ve mevcelerın üzerimden geçti.

Ve ben dedim:Senin gözlerinin önünden kovuldum;

Fakat yine senin mukaddes mabedine bakacağım.

Beni sular kuşattı, ta cana kadar

Çevremi engin aldı;

Başıma yosunlar sarıldı.

Dağların köklerine kadar indim;

Arkamdan dünya ebediyen sürgüldü;

Fakat hayatımı çukurdan sen çıkardın, ey Allah'ım Rab.

İçimden canım bayılınca Rabb'i anladım;

Ve duam sana, mukaddes mabedinin içine vardı.

Yalancı putlara saygısı olanlar,

Kendi nimetlerini bırakırlar.

Fakat ben sana şükran sesi ile kurban keseceğim;

Adamış olduğumu ödeyeceğim.

Kurtuluş Rabb'indir.

Ve Rab balığa söyledi, ve Yunusu karaya kustu.

Yunus Peygamber'in balığın karnında iken yaptığı bu duanın bir nevi özeti Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: "...Senden başka ilah yoktur.Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben kuşkusuz , zalimlerden oldum..."(enbiya,87).

Ve ikinci defa olarak Yunus'a Rabb'in şu sözü geldi: Kalk Ninova'ya o büyük şehre git ve sana söyleyeceğim sözleri ona çağır.Ve Yunus kalktı, ve Rabb'in sözüne göre Ninova'ya gitti. Ninova çok büyük bir şehirdi, genişliği üç günlük yoldu.Ve Yunus şehre girmeye başladı, bir günlük yol yaptı, ve çağırıp dedi: Daha kırk gün var, ve Ninova yıkılacak.

Ve Ninova halkı Allah'a inandılar; ve oruç ilan ettiler, ve büyüğünden küçüğüne kadar çullar sarındılar. Ve bu söz Ninova Kralına erişti, ve tahttan kalktı, ve üzerinden kaftanını çıkardı, ve çul sarınıp kül üzerine oturdu. Ve kralın ve büyük adamlarının fermanı ile Ninova'da bağırıp ilan etti: İnsan ve hayvan, sığır ve davar bir şey tatmasınlar; otlamasınlar, su da içmesinler; ve insan da hayvan da, çul sarınıp Allah'ı kuvvetle çağırınsınlar; ve herkes kötü yolundan, ve ellerindeki zorbalıktan dönsün. Kim bilir? Belki Allah döner ve nadim olur, ve kızgın öfkesinden döner de yok olmayız. Ve Allah onların işlerini, kötü yoldan dönmüş olduklarını gördü; ve onlara yapacağını söylemiş olduğu kötülükten ötürü Allah nadim oldu; ve onu yapmadı.

Fakat Yunusun çok gücüne gitti, ve kızdı. Ve Rabb'e dua edip dedi: Ah, ya Rab, ben daha memleketimde iken bunu söylemedim mi? bundan ötürü hemen Tarşişe kaçmaya davrandım; çünkü biliyordum ki sen lutfeden ve çok acıyan ve geç öfkelenen ve inayeti çok olup kötülükten nadim olan Allahsın. Ve şimdi, ya Rab, niyaz ederim, canımı benden al; çünkü benim için ölmek yaşamaktan iyidir. Ve Rab dedi: öfkelenmekle iyi mi ediyorsun? Ve Yunus şehirden çıktı, ve şehrin şarkında oturdu, ve orada kendisine bir çardak yaptı, ve onun altında gölgede oturdu, ta ki şehre ne olacağını görsün.

Ve Yunus kötü halinden kurtarmak üzere, başına gölge olsun diye. Rab Allah bir asma kabak fidanı hazır edip onun üzerine çıkardı. Ve Yunus asma kabağından ötürü büyük bir sevinçle sevindi. Fakat ertesi gün sabah olurken Allah bir kurt hazırladı, ve kurt asma kabağını vurdu, o da kurudu. Ve vaki oldu ki, güneş doğunca, Allah yakıcı şark yelini hazırladı; ve güneş Yunus'un başına vurdu ve bayıldı, ve kendisi için ölümü dileyip dedi: Benim için ölmek yaşamaktan iyidir. Ve Allah Yunusa dedi: Asma kabağından ötürü öfkelenmekle iyi mi ediyorsun? Ve dedi: Ölüme kadar öfkelenmekle iyi ediyorum. Ve Rab dedi: Sen, emeğini çekmediğin, ve büyütmediğin asma kabağına acıyorsun, o kabak ki bir gecede çıktı ve bir gecede yoktu; ya ben, Ninova için o büyük şehir için acımayayım mı? O şehir ki, orada sağını ve solunu seçemeyen yüz yirmi binden ziyade insan, bir çok da hayvan var.⁸⁴

Kitab-ı Mukaddes'te yukarıdaki şekliyle geçen kıssa Kur'an-ı Kerim'de ise en geniş şekliyle saffât suresinde geçmektedir:

“Kuşkusuz, Yunus da dolu bir gemiye doğru kaçarken elçilerimizdendi. (Gemide bulunanlarla birlikte) kur'a çekmişti. Ancak kaybetmişti. (Bunun üzerine gemidekiler onu denize atmışlardı.) Derken bir balık, o kendini kınarken onu yutuvermişti. Şayet o, Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, insanların dirileceği güne dek balığın karnında kalırdı. Bunun üzerine biz, onu hasta bir halde iken, ıssız bir sahile atıvermiştik. Biz, onu, yüz bin yada daha fazla insana (elçi olarak) göndermiştik. Onlar inanmışlardı. Bu yüzden Biz de onların belli bir süreye kadar dünya nimetlerinden yararlanmalarını sağlamıştık.”

Kıssanın bir başka yönü enbiya suresinde şöyle geçmektedir:

⁸⁴ - Kitab-ı Mukaddes, Yunus Bölümü, s. 874-875, İst. 1972

“Balık olayının kahramanını da hatırla; hani o, öfkelenerek(halkından) ayrılmış ve kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Ancak o, karanlıklar içinde: “Senden başka ilah yoktur. Sen bütün eksikliklerden uzaksın! Ben kuşkusuz, zalimlerden oldum.” diyerek (Rabbine) seslenmişti.

Bunun üzerine Bizde çağrısına karşılık vererek onu üzüntüden kurtarmıştık. İşte Biz inananları böyle kurtarıyoruz.”

Kalem ve Yunus surelerinde ise kıssaya ait diğer ayrıntılar mevcuttur:

“Sen Rabbinin hükmünde sebat et ve sakın balık sahibi gibi olma! Hani o, öfkeli bir halde (Rabbine) seslenmişti.Eğer Rabbinden ona bir nimet ulaşmamış olsaydı; o, kınanmış olarak, ıssız bir yere atılırdı. Ancak Rabbin onu seçmiş ve onu iyi kimselerden kılmıştır.”(68/48-50).

“ (Azabımız gelip çatacağı bir sırada) bir kent(halkı) inanmış olsunda inancı ona tarar sağlamış olsun; (böyle bir şey) Yunus’un halkı dışında asla vaki olmamıştır. Gerçekten de Biz, onlar inandıklarında, onlardan dünya hayatındaki aşağılayıcı azabı kaldırmış ve böylece onları bir süre daha (dünya nimetlerinden) yararlandırmıştık.”(10/98).

Gerek Kitab-ı Mukaddes’te gerekse Kur’an-ı Kerim’de Yunus peygamber kıssası anlatılırken, özellikle Kur’an-ı Kerim’de, diğer kıssalardan farklı olarak, Yunus Peygamber’in kavmine karşı olan tutumuna dikkat çekilir. Ve bunun yanında Yüce Allah’ın buna karşı Yunus(a.s)’a hitabı genel olarak farklılık sunmaktadır. Diğer kıssalarda, daha çok kıssaya konu olan peygamber kavminin yaptıkları ve o yaptıklarının neticesinde karşılaşmış oldukları ilahi azap ile yok oluşları anlatılır ve buradan vahye muhatap insanların aynı hataya düşmemeleri sağlanmaya çalışılırken uyarı direkt olarak insanlardır. Ancak Yunus kıssasında uyarı daha çok peygamberdir. Yunus Peygamber’in düştüğü hatalara Hz. Muhammed(s.a.s)’in düşmemesi istenmektedir.

Bunları aktardıktan sonra dikkatleri Yunus Peygamber ile kavmi arasındaki ilişkiye çekmek istiyoruz. Her bir kıssanın anlatılmasında bir hikmet olduğu gibi, her iki kutsal kitapta dile getirilen bu kıssanın da hikmetinin bu ilişki boyutunda saklı olduğuna inanıyoruz. Dolayısıyla Yunus kıssasına bu bakış açısı ile bakmamız gerektiğini düşünüyoruz ve hedeflediğimiz gerçeğin bu şekilde ortaya çıkacağını umuyoruz.

Öncelikle Yunus Peygamber’in:

- 1- Halkını bırakıp kaçması; onlara karşı tebliğ görevine devam etmemesi,
- 2- Yüce Allah’ın va’d ettiği azap ile onların yok olmalarını istemesi,
- 3- Yüce Allah’ın, tövbe etmeleri üzerine onları affetmesi ve onlardan azabı kaldırması

üzerine öfkelenmesi, kavmine karşı olan tutumunda önemli ipuçları vermektedir. Elbetteki doğru ve güvenilir olduğu halde, insanın yalanlanması gerçekten de insanın zoruna gider. Ama bu da peygamberliğin gerektirdiği yükümlülüklerden birisidir. Bu yüzden davet yükünü omuzlayanların sabırlı olmaları, zorluklara katlanmaları bir kaçınılmazlıktır. Kararlı olmaları; direnmeleri zorunludur. Daveti tekrarlamaları, yeniden anlatmaları, tekrar baştan almaları gerekmektedir. Davetçilerin, insanları çağırdıkları inanç sisteminin yükümlülüklerine katlanmaları zorunludur. İnsanların bu inancı yalanlamalarına, bu inanç uğruna kendilerine eziyet etmelerine sabretmelidirler.

İstedikleri kadar reddedilsinler, yalanlansınlar, inatçılıkla, burun kıvırmakla karşılaşsınlar; ruhların ıslah olmasından, kalplerin olumlu tepki göstermesinden ümitlerini kesmeleri doğru değildir. Şayet yüz kere uğraştıkları halde insanların kalplerine ulaşamamışlarsa, yüz birinci kere de ulaşabilirler. Eğer bu bir kez de sabrederlerse, sürekli uğraşırlarsa, karamsarlığa düşmezlerse, kalplere giden yollar önlerine açılacaktır.

Bu durumu çok iyi bir şekilde dile getiren Seyyid Kutup şöyle demektedir: “Davetin yolu kolay ve tehlikesiz değildir. Kalplerin davete olumlu karşılık vermeleri o kadar çabuk ve rahat olmaz. Çünkü kalpler üzerine çöreklenmiş yığınlarca ağırlık vardır. Batılın, sapıklığın, gelenek ve göreneklerin, düzen ve rejimlerin bir sürü kalıntısı vardır. Bu kalıntıları, bu artıkları bertaraf etmek, her türlü yolu deneyerek kalpleri diriltmek, kalplerde uyarılmaya müsait bütün noktaları uyarmak kaçınılmazdır. İletişimi sağlayacak kanallara yüklenmek zorunludur. Direnilirse, sabredilirse, ümitsizliğe düşülmezse, bu uyarıcı dokunuşlardan biri hedefe varabilir. Uyarıcı dokunuş hedefine varır varmaz, o bir anda insanın iç yapısını altüst edebilir, tamamen değiştirilebilir. Zaman zaman insan dehşete kapılabilir. Çünkü bir kere uğraştığı halde bir sonuç alamamıştır. Sonra birdenbire rastgele gerçekleşen dokunuşlardan biri insanın iç yapısındaki hedefine ulaşır ve en ufak bir çaba sonucu insanın duygularını harekete geçirebilir.”⁸⁵ Ancak gerçekleşecek olan bütün bu hamlelerin arkasında, onları meydana çıkaracak olan tek güç varlığa hayat veren sevgidir.

Sevgi insanlarda etken bir güçtür; kişiyi öbür insanlardan ayıran, duvarları yıkan, onu öbür insanlarla birleştiren bir güçtür. Sevgi'nin almak değil vermek olduğunu göz önünde bulundurduğumuz da sevginin etkinlik özelliği, verme eyleminden başka her türlü sevgide görülen belli temel öğelerde de ortaya çıkar. Bu temel öğeler ilgi(emek), sorumluluk, saygı, ve bilgidir.

Sevginin *ilgi*(emek) yarattığı, annenin çocuğuna olan sevgisinde açıkça görülür. Çocuğuna bakmazsa, onu emzirmese, yıkamazsa, rahat etmesini sağlamazsa göstereceği hiçbir kanıt anne sevgisinin içtenliğine inandıramaz bizi: oysa çocuğuna bakarken görsek, annenin sevgisi bizi etkiler. Ya da hayvanlara, çiçeklere duyulan sevgide de durum bundan farklı değildir. Bir kişi bize çiçekleri

⁸⁵ - Kutup, Seyyid, **Fizilal'il- Kur'an**, s.316.

sevdiğini söylese, ama onları sulamasa, çiçekleri “sevdiğine” inanmayız. Sevgi, sevdiğimiz şeyin yaşaması, gelişmesi için duyduğumuz etkin ilgidir. Bu etkin ilginin bulunmadığı yerde sevgi olmaz. Oysa Yunus Peygamber’in tavrında sevginin bu ögesini göremiyoruz. O’nda kavmine karşı sevgisini ortaya çıkaracak ilgiyi göremiyoruz. Kavminin tavırlarına karşı çaba ve gayret sarfedip onların kurtulmalarını sağlamak asıl göreviydi. Oysa Peygamber, kavmini eski halleriyle baş başa bırakarak Ninovalıların kendisine karşı olumsuz tutumlarından dolayı onların yok olmalarını istemektedir. Uğruna emek sarf edilmeyen, çaba gösterilemeyen hiçbir şeyin elbetteki ehemmiyeti ve değeri anlaşılabilir. O’nun içindeki sevgi şartlı bir sevgidir; olumlu bir tutum karşısında tebliğ görevine devam edecek aksi takdirde yalnız kalacaklardır. Fakat şartsız sevgi; tutum ve davranışların sonuçlarına bağlı olarak değişmeyen, kaynağını “öz”den alan ve karşıdaki “öz”e yönelen bir sevgidir. Jampolsky’nin dediği gibi varlığımızın özünün sevgi olduğunu sürekli olarak hatırlamalıyız. İnsanları istediklerimizi sağladıklarında severiz; tersine gelişmede -istediklerimizi elde edemediğimizde- onlardan nefret ederiz. Sık sık kendimizi sevgi nefret alışverişinde, şartlı sevgi ticareti yaparken buluruz. Alma güdüsü çatışma ve endişeye yol açar ve ancak zamanın tek boyutlu bir çizgi olarak kavranışı ile birlikte varolabilir. Vermek, sevgiyi şartsız, beklentisiz sunmaktır. Dolayısıyla zihinsel barış yalnız vermeyi düşündüğümüzde ve başkalarından herhangi bir istekte bulunmadığımızda, onların değişmesini istediğimizde oluşur. Verme güdüsü –zamanla ilişkisi olmaksızın- iç huzura ve mutluluğa yol açar.⁸⁶

İlgi ve bakım’dan sonra sevginin ortaya çıkardığı bir başka yönü ise *sorumluluktur*. Günümüzde sorumluluk, bir görev yada kişiye dışardan yüklenmiş bir şey olarak anlaşılır. Oysa gerçek anlamıyla sorumluluk, bütünüyle gönülden gelen bir davranıştır; açık olsun, üstü kapalı olsun, başka birinin gereksinimlerine verdiğimiz yanittir. “Sorumlu” olmak demek, “yanıt vermeye” hazır olabilmek demektir. İnsanın temel ruhsal gereksinimleri şunlardır: kişi; görülmeye, tanınmaya, ayırt edilmeye, değerlendirilmeye, işitmeye, sevilip okşanmaya gereksinim duyar. Bu tür gereksinimlerinin karşılanması için ona kendi yolunu ve hızını seçme özgürlüğü verilmeli, yanlışlar yapıp bunlardan ders alması fırsatı tanınmalıdır. Sevgi bütün bu gereksinimleri bilir ve ayırt eder. Aksi takdirde sevgi olamaz.

Sevgi ile sorumluluk arasında çok büyük bir ilişki vardır. İnsan sevdiği şeye yönelir ve kendini ona bağlı hisseder; ona yönelerek bir taraftan insan kendini yalnızlıktan kurtarmış oluyor. Sevgisiyle birlikte yalnızlığını ve yaşamın ona verdiği üzüntüleri paylaşarak azaltmakta; mutluluklarını da bu yolla çoğaltmaktadır. İnsan severek kendine huzurlu bir yaşam alanı ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Buscaglia bunu, tüm insanları sevmek olarak ortaya koyar. Şöyle ki: Sevgi gerçekten sorumlu olduğunda, kişinin görevi tüm insanları sevmektir. Kişinin bu görevi benimsemekten başka seçeneği yoktur. Çünkü, başka seçeneklerin yalnızlık, yıkım ve umutsuzluk olduğunu bilir ve sorumluluğu üzerine alırsa bir esrarın vereceği hazzı ve olgunlaşmaya varacaktır. Durum, kişinin

---

⁸⁶ - Jampolsky, Gerald, age., s.36.

başkalarının sevgilerini kendisi aracılığıyla sezinlemeleri yolunda yardım etmeye atacağı adım olur. Ya da yalın bir şekilde konuşulursa, sevgi içinde sorumlu olmak kişinin başka insanların da sevmesine yardım etmek demektir.⁸⁷

Fromm'un dediği gibi Yunus Ninovalılara karşı sorumluluk duymuyordu. Kabil gibi o da "Ben kardeşimin bakıcısı mıyım?" diyebilirdi. Seven insan yanıt verir. Kardeşinin yaşamı yalnız kendisini değil, onu da ilgilendirir. Öbür insanlara karşı da, kendisine duyduğu ölçüde sorumluluk duyar. Anneyle çocuğunu ele alırsak, burada sorumluluk yalnız bedensel gereksinmelerin karşılanmasıdır. Büyükler arasındaki sevgideyse sorumluluk, karşıdaki insanın ruhsal gereksinmelerine yanıt verebilmek demektir.⁸⁸ Yüce Allah, yukarda geçtiği gibi Yunus Peygamber'e bir nevi Sen, onlara gitmedin, onların rahatını sağlamadım diyerek kavmine karşı sorumluluğunu yerine getirmediğini bildirmektedir.

Kitab-ı Mukaddes(Yunus Kitabı)'in sözleriyle bu durum çok güzel bir şekilde dile getirilmektedir: Tanrı Ninova'ya gidip orada oturanlara yaptıkları kötülükleri düzeltmezlerse cezalandırılacaklarını bildirmesini ister. Yunus bu işten kaçır; çünkü Ninovalıların tövbe edeceklerinden korkar. Düzen ve hak anlayışı yüksek olan bir adamdır Yunus; ama sevgiyi tanımaz. Bununla birlikte, kaçmaya çalışırken kendisini bir balının karnında bulur; sevgi ve dayanışma duygularından yoksun olması nedeniyle onun içine düştüğü yalnızlık ve hapsolmuşluk durumunu simgeler bu olgu. Tanrı onu buradan kurtarır ve Yunus, Ninova'ya gider. Ninovalılara Tanrı'nın istediği öğüdü verir ve korktuğu şey olur. Ninovalılar tövbe ederler, iyileşirler, Tanrı onları bağışlar ve kenti yıkmamaya karar verir. Yunus çok kızmıştır, umudu kırılmıştır; onun istediği "adalet"tir, merhamet değil.⁸⁹ Bu durum karşısında Razi, daha çok, Yunus'un dinine bağlılık gösterdiği, küfre ve onun müntesiplerine kızdığı dolayısıyla Allah için öfkeleniği için kavmine öfkeleniği yada kavminin cezalandırılmasını istediğini belirtiyor.⁹⁰ Es-Sabuni ise, Yunus(a.s)'un kavmine kızmasının ve dolayısıyla Allah'ın onları cezalandırmak isteğinin sebebini Allah rızası ve dinin haysiyetini korumak, küfre ve kafirlere buğz için olduğunu belirtiyor.⁹¹ Ancak rahmeti gazabını geçmiş Yüce Yaraticının, Ninovalıların bütün yaptıklarına rağmen Yunus Peygamber'e hitaben söylediği gibi "O şehir ki, orada sağını ve solunu seçemeyen yüz yirmi binden ziyade insan, bir çok da hayvan var." diyerek oradaki o insanları ve diğer canlı varlıkları rahmet(sevgi)inin bir eseri olarak onları bağışlayarak bir süre daha dünya nimetlerinden faydalanmaları için onları cezalandırmaktan vazgeçiyor.

---

⁸⁷ - Buscaglia, Leo, age., s. 156

⁸⁸ - Fromm, Erich, age., s. 32.

⁸⁹ - *Aynı eser*, s. 33.

⁹⁰ - er-Razi, age., s. 16/217.

⁹¹ - es-Sabuni, age., s. 4/103.

Sonunda, Tanrı'nın onu güneşten korumak için yoktan var ediverdiği bir ağacın gölgesine sığınır. Ama Tanrı ağacı kurutunca Yunus üzülür ve kızgınlıkla Tanrı'ya yakınır. Tanrı ona şöyle yanıt verir: “Uğruna çalışmadığın, büyütmediğin, bir gecede büyüüp bir gecede solan kabağa (ağaca) acıyorsun. Öyleyse ben neden içinde sağ ellerini sol ellerinden ayıramayan on iki bin kişinin yaşadığı, bir çok hayvanın bulunduğu o büyük kenti başıslamayayım mı?” Tanrı'nın Yunus'a verdiği yanıt simgesel anlamıyla anlamak gerekir. Tanrı Yunus'a sevginin özünün, bir şey için çalışmak, “bir şeyi büyütme” olduğunu, sevgiyle emeğin birbirinden ayıramayacağını anlamak ister. Kişi, uğruna çalıştığı şeyleri sever, sevdiği şey için de emek harcar.⁹² Emek, bedeli ağır, o olmadan sevginin olmadığı, dünyadaki en kutsal en yüce değerdir. Emek olmadan hiç bir şey kazanılmaz ve de kazanılanın tadı olmaz. Emek, ekmek ve aşk gibi dostluk gibi degecek bir amaç uğruna verilir. Gerçek bir aşk, gerçek bir dostluk, gerçek bir hayat yaşamak isteyenlerin vermesi gereken bir ödündür emek. Ayrıca sevmek bize bağlı olan o şeye sürekli olarak ve isteyerek yaşam katmaktır. Nefret etmek ise yok etme ve gerçekten öldürme eylemidir. Ama bir kez gerçekleştirilen öldürme eylemi değildir; çünkü bir kez nefret ettik mi, nefret edilen şeyi sürekli olarak öldürüyoruz demektir.⁹³

---

⁹²- Fromm, Erich, age., s. 36.

⁹³ - Gasset, Ortega, Y, age., s. 14.

SONUÇ

Vahiy süreci içerisinde Yunus Peygamber kıssasını ele alırken ortaya koymak istediğimiz amaç doğrultusunda konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle ana kaynaklarımız olan kutsal kitaplarda metinleri yorumsuz bir şekilde vererek daha sonraki kısımlarda yaptığımız yorum ve değerlendirmelere bir zemin hazırladık. Kutsal kitaplarda anlatılan kıssayı daha sonraki kısımda yaptığımız karşılaştırmada ise bize her iki kaynağın anlatımlarının birbirleriyle örtüşen ve birbirini tamamlayan veriler olduğunu gösterdi. Kıssa, Kitab-ı Mukaddes'te detaylı ve bir bütün şeklinde anlatılırken; Kur'an'da aynı anlatımlar, Kitab-ı Mukaddes'in aksine farklı surelerde ve genel hatlarıyla parçalı bir şekilde verilmiştir. Ancak Kur'an'ın anlatımları bir nevi Kitab-ı Mukaddes'in bir özeti şeklindedir. Ve şunu kesin bir şekilde görüyoruz ki Kitab-ı Mukaddes gözardı edilerek Kur'an'daki metinleri anlamamız mümkün değildir. Çünkü bütün tefsir kaynaklarında ortaya çıkan yorumların gösterdiği durum da budur. Müfessirler kıssayı yanlış anladıklarından dolayı, doğru bir yorum ve değerlendirme ortaya koyamamışlardır. Bunun delili ise kıssanın sinoptik şeklini verdiğimiz tablo:3'teki verilerdir. Müfessirlerin hem kıssanın meydana geliş sürecini hem de kıssanın içeriğiyle ilgili olarak bir çok noktada yanlış değerlendirmeler yapmışlardır. Ancak dikkatleri çeken nokta, müfessirlerin kıssayı yorumlarken Kitab-ı Mukaddes'teki verileri kullandıkları halde gerçeğin aksine bir sonuç ortaya koymalarıdır. Yunus Kıssası'nın, Kur'an 'da bir bütün olarak değil de parça parça anlatılması kıssanın süreç olarak kolay bir şekilde anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bunun böyle olması aynı zamanda kıssa ile ilgili olarak bazı noktaların yanlış anlaşılmasına sebebiyet vermektedir. Kıssayı Kitab-ı Mukaddes'le karşılaştırdığımız da sonuç daha iyi bir şekilde anlaşılmaktadır.

Araştırmamızın III. Bölüm'ünde aldığımız sevgi konusunu öncelikle edebi açıdan ele alarak değerlendirmeye çalıştık. Daha sonra aynı konuyu Kur'an'da da ele alarak kıssa ile ilgili bazı ayetlerin psikolojik sonuçlarının daha iyi anlaşılması için ön bir tanımlama yoluna gitmeye çalıştık. Yunus peygamberin kavmine karşı olan ilgisizliği, onların ilahi azap ile yok olma tehlikesiyle karşıya karşıya bırakmıştır. Çünkü Yunus Peygamber, onların tutumlarına karşı sabretmemekte ve onları eski halleriyle baş başa bırakarak kaçmayı tercih etmektedir. Oysa onların rahatını sağlamak ve onların kurtulması için biraz gayret sarfedebilirdi. Ninova halkı için göstereceği biraz emek onların yola gelmesi için belki yeterli olabilirdi. Psikolojik olarak elde edebileceğimiz başka bir sonuç Yunus Peygamber peygamber kıssasında bir çok muhasebe örneğinin bulunmasıdır. Muhasebe, insanın kendi iç dünyasıyla yüzleşmesi, ortaya koymuş olduğu davranışların uygunluğunu ölçmesidir. Yunus

Peygamber'in balığın karnında iken yapmış olduğu hatanın farkına varması bunun en güzel örneğidir. Balığın karnında karanlıklar içerisinde kalınca karşılaşmış olduğu söz konusu olayların bir tesadüf olmadığını ve kendisinin görevini bırakıp halkının kurtuluşunu sağlamak yerine onları eski halleriyle olduğu gibi bırakıp kaçmasının bir neticesi olduğunu düşünmesi ve bunun ardından Allah'tan af dilemesi ve yaptığını kabul etmesi sonucu Yüce Allah onu affedip yeniden gün ışığına çıkararak yaşamasını sağlamıştır. Allah'ın peygamberinin yapmış olduğu muhasebe yada psikolojik bir terim olarak "farkındalık" kavramı ile tabir edebileceğimiz bu öz eleştiri elbetteki günümüz insanları için de çok büyük bir önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Kitab-ı Mukaddes, İstanbul, 1972.

et-Taberi, İbn Cerir Ebu Muhammed, **Camiü'l Beyan Fi Te'vil'l Kur'an; Tefsiru Taberi**, Beyrut, Kütüb'il- İlmiye Yay., 1999.

el- Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed, **Cami Li Ahkami'l Kur'an**, XX, Beyrut, Daru İhya'i Türesi'l- Arabi, 1967.

ez-Zemahşeri, Ebu'l Kasım Muhammed b. Ömer, **el-Keşşaf; an Hakaik-i Gavamizi't-Tenzil**, II, Beyrut, Tarihsiz.

İbn Kesir, İmadüddin Ebu'l- Fida İsmail, **Tefsir-i İbni Kesir**, III, Darü'l Kur'an'i-l Kerim, Beyrut, III, 1981.

er-Razi, Muhammed b. Hüseyin Fahredin, **Tefsir-i Kebir Mefatihü'l- Gayb**, Mısır, Matbaatü'l- Amiret'iş- Şerefiye, 1893.

es-Suyuti, Celeleddin Abdurrahman B. Kemal, **ed-Dürümü'l Mensur Fi't- Tefsiri Bi'l Me'sur**, Beyrut, Fiker Mat., 1983.

Elmalılı, M. Hamdi Yazır, **Hak Din Kur'an Dili**, IX, Azim Dağıtım, İstanbul, 1982.

es- Sabuni, Muhammed Ali, **Safvetü't- Tefasir(Tefsirlerin Özü)**, (Çev: Doç. Dr. Sadreddin Gümüş, Dr. Nedim Yılmaz), İstanbul, Ensar Neşriyat, 1993.

Mevdudi, Ebu'l Ala, **Tefhimül Kur'an(Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)**, II. Baskı, İnsan Yay., İstanbul, 1996.

Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989.

Cerrahoğlu, İsmail, **Tefsir Tarihi**, Ankara, Diyanet İşleri Baş. Yay., II, 1998.

Şengül, İdris, **Kur'an Kıssaları Üzerine**, İzmir, Işık Yay., 1994.

Akdemir, Salih, **Son Çağrı Kur'an**, Ankara, Ankara Okulu Yay., 2004.

Ateş, Süleyman, **Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali**, Ankara, 1980.

Bulaç, Ali, **Kur'an-ı Kerim'in Meal Tercümesi**, İstanbul, 1982.

Yıldırım, Suat, **Kur'an'ı Hakim ve Açıklamalı Meali**, İstanbul, 1998.

Hamidullah, Muhammed, **Aziz Kur'an-Çeviri ve Açıklama**, (Çevirenler: Doç.Dr.Abdülaziz Hatip- Mahmut Kanık), İstanbul, Beyan Yay., 2003.

Esed, Muhammed, **Kur'an Mesajı(Meal-Tefsir)**, (Çev: Cahit Kaynak, Ahmet Ertürk), İşaret Yay., III, İstanbul, 1999.

Çantay, Hasan Basri, **Kur'an'ı Hakim Ve Meali Kerim**

Diyanet İşleri Başkanlığı **Heyet Meali**: (Ali Özek, Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut), Ankara, 1982.

es-Sabûnî, Nureddin, **Mâturidiyye Akaidi**, (Terc. Bekir Topaloğlu), Ankara, 1979.

Arslan Aydın, Ali, **İslâm'da İman ve Esasları**, İstanbul, 1975.

er-Râzî, Muhammed b. Hüseyin Fahredin, **Kelâm'a Giriş (el-Muhassal)**, çev. Hüseyin Atay, Ankara, 1978.

Kaynak, Mesut, **Kur'an'da Sevgi**, İstanbul, Yay Matbaacılık, 2003.

Mutçalı, Serdar, **El-Mu'cemü'l Arabi'l Hadis**, İstanbul, Dağarcık Yay., 1995.

Fromm, Erich, **Sevme Sanatı**, (Çev: Işıtan Gündüz), İstanbul, Say Yay., 1995.

Buscaglia, Leo, **Sevgi**, (Çev: Nejat Ebcioğlu), İstanbul, İnkılap Yay. Tarihsiz.

Gasset, Ortega Y, **Sevgi Üstüne**, (Çev: Yurdanur Salman), İstanbul, Yapı Kredi Yay., 1999.

Jampolsky, Gerald, **Sevgi Korkudan Özgürleşmektir**, (Çev: Salih Serin), İstanbul, Kuraldışı Yay., 1997.

